

TC

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ÛDÎ'NİN MÂCERÂ-YI MÂH MESNEVÎSİ
(İNCELEME- METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YARD. DOÇ. SEMRA TUNÇ

HAZIRLAYAN
MUSTAFA KIRAÇ

KONYA 2006

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VII

GİRİŞ

A- ÜDÎ'NİN YAŞADIĞI DEVRE TOPLU BAKIŞ.....	1
1. Siyâsî Durum.....	1
2. Kültürel ve Edebî Durum.....	2
B- TÜRK EDEBİYATINDA MİHR Ü MÂH MESNEVÎLERİ ve MİHR Ü MÂH YAZAN ŞAİRLER.....	6

I. BÖLÜM

ÜDÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

A- HAYATI.....	12
B- EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	13

II. BÖLÜM

MÂCERÂ- YI MÂH

A- ESERİN TANITILMASI.....	15
----------------------------	----

1. Adı.....	15
2. Türü.....	15
3. Yazılış Sebebi.....	17
4. Yazılış Tarihi.....	18
5. Beyit Sayısı.....	19
6. Konusu.....	19
7. Konunun Özeti.....	19
B- MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	20
1. Tertibi.....	21
2. Ayetler.....	25
3. Deyimler ve Ata Sözleri.....	27
3.1. Deyimler.....	27
3.2. Ata Sözleri.....	29
4. Musikî Terimleri.....	32
5. Satranç Terimleri.....	33

C- ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	34
1. Vezin.....	34
2. Kafiye.....	35
2.1. Arapça-Arapça Kelimelerle Yapılan Kafiyeler.....	35
2.2. Farsça-Farsça Kelimelerle Yapılan Kafiyeler.....	36
2.3. Türkçe- Türkçe Kelimelerle Yapılan Kafiyeler.....	37
2.3.1. Türkçe Fillerle Yapılan Kafiyeler.....	37
2.3.2. Türkçe İsimlerle Yapılan Kafiyeler.....	38
2.3.3. Türkçe İsim ve Fiillerle Yapılan Kafiyeler.....	38
2.4. Farsça-Arapça Kelimelerle Yapılan Kafiyeler	38
2.5. Türkçe-Farsça Kafiyeler.....	39
2.6. Türkçe-Arapça Kafiyeler.....	39
2.7. Kafiyesiz veya Kafiyesi Bozuk Beyitler.....	40
2.8. Ses Uyumu Redifle Sağlanan Beyitler.....	40
2.9. Cinashlı Kafiyeler.....	41
3. İmlâ Husûsiyetleri.....	42

III. BÖLÜM

MÂCERÂ- YI MÂH

1. NÜSHA TASNİFİ.....	47
2. METİN.....	47
3. SONUÇ.....	182
4. BİBLİYOGRAFYA.....	183
5. ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	185
6. SÖZLÜK.....	190

ÖN SÖZ

Divan Edebiyatı, medeniyet âlemine büyük bir iftiharla sunabileceğimiz bir sanat mahsulüdür. Altı asır – belki de daha fazla- bir milletin ruhu üzerinde gelişip ona hâkim olan, kütüphâneler dolusu eser veren bir edebiyat, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir edebiyattır. Bu hassasiyeti ortaya koymak aynı zamanda neslimiz için de mukaddes bir vazifedir. Hiçbir medenî millet, mâzisini ve sanatını inkâr ve göz ardı ederek bekâsını sağlayamaz, bekâsını sağlayamadığı gibi milletler arası arenada da kendini kabul ettiremez. Bir nesil, kendi mâzisini ve taşıdığı değerleri tanıyıp onlara sahip çıktığı zaman daha kudretli yetişir ve kendine güveni artar veya hiç olmazsa millî kâbiliyetinin sınırlarını görür.

Divan Edebiyatı, hemen her konuyu içine alan, parça parça emsalsiz güzelliği bünyesinde barındıran zengin bir edebiyat geleneğidir. Divanlar ve mesnevîler birçok müstesna mısra, beyit, kıt'a ve bendi içinde barındırdığı gibi tarihî ve sosyolojik meselelere de yer vermektedir.

Üzerinde çalıştığımız Mâcerâ-yı Mâh adlı eser, XVI. Yüzyılda Üdî mahlaslı musikişinas bir şair tarafından yazılmış, şehrengiz ve otobiyografi nitelikleri taşıyan bir mesnevîdir. Eserde Kanunî Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat döneminden izler görülmektedir. Mesnevî, Şehzade Bâyezit ile Şehzade Selim arasında meydana gelen Konya Savaşı'na (H. Zilkade 966/M. 30 Ağustos 1559) değişik bir açıdan ve bir musikişinasın nazarından bakması açısından da ayrı bir değere sahiptir.

Çalışmamız “Giriş” kısmından ve toplam üç bölümden müteşekkildir. “Giriş” kısmında Üdî'nin yaşadığı devrin siyasî ve edebî yönlerden görünümü ele alınmıştır. Giriş kısmını müteâkiben Türk Edebiyatında Mihr ü Mâh mesnevîleri ve Mihr ü Mâh yazan şairler üzerinde durulmuştur.

“Birinci Bölüm”de Ūdî’nin hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında tespitler dile getirilmiştir. “İkinci Bölüm”de Mâcerâ-yı Mâh, tanıtılmış, şekil ve muhteva özellikleri açısından incelenmiştir. “Üçüncü Bölüm”de ise 1270 beyitten müteşekkil olan mesnevînin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Üçüncü Bölümün sonundaki “Sonuç” kısmında çalışmamızdan elde edilen neticeler aktarıldıktan sonra “Bibliyografya” ve “ Özel Adlar Dizini ” bölümüyle çalışmamız tamamlanmıştır. Metnin ve çalışmamızın daha iyi anlaşılmasını temin etmek amacıyla da çalışmamızın sonuna “Sözlük” eklenmiştir.

Yüksek lisans çalışmamızın başlangıcından itibaren ilmî ve insanî ilgi ve yardımlarını bizden esirgemeyen, sabrı ve hoşgörüsü ile değerli mesailerini bize ayırma inceliğini gösteren değerli ve saygıdeğer danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Semra TUNÇ Hanımefendiye teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca hem yüksek öğrenimim hem de yüksek lisans çalışmalarım müddetince engin bilgi ve tecrübelerinden istifade etme şansına sahip olduğum değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Emine YENİTERZİ Hanımefendiye ve Sayın Prof. Dr. Ahmet SEVGİ Beyefendiye minnet ve şükranlarımı sunarım.

Mustafa KIRAÇ
KONYA, 2006

KISALTMALAR

a.	Arapça
af.	Arapça-Farsça
at.	Arapça-Türkçe
age.	Adı geçen eser
agm.	Adı geçen makale
be.	Birleşik edat
bi.	Birleşik isim
bs.	Birleşik sıfat
BTK	Büyük Türk Klasikleri
bzf.	Birleşik zarf
C.	Cilt
ç.	Çoğul
DİA	Diyanet İşleri Ansiklopedisi
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
e.	Edat
f.	Farsça
fa.	Farsça-Arapça
ft	Farsça-Türkçe
fi.	Farsça isim
i.	İsim
Ktp.	Kütüphane
m.	Müşterek
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ne.	Nida edatı
Nu.	Numara
o.	Osmanlıca
OSAV	Osmanlı Araştırmaları Vakfı
öi.	Özel isim
ölm.	Ölümü
Prof.	Profesör

SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
s.	Sıfat
s.	Sayfa(dipnotta)
S	Sayı
ta.	Türkçe- Arapça
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
tf.	Türkçe- Farsça
tfi.	Türkçe fiil
TTK	Türk Tarih Kurumu
Yay.	Yayınları
Yrd.	Yardımcı
z.	Zamir
zf.	Zarf

GİRİŞ

A- ÜDÎ'NİN YAŞADIĞI DEVRE TOPLU BAKIŞ

1. Siyasî Durum

Üdî'nin Mâcerâ-yı Mâh'ı yazdığı dönem, Kanunî Sultan Süleyman'ın son dönemleri ile II. Selim'in saltanatının ilk yıllarıdır. Kanunî'nin son dönemleri yer yer iç karışıklıkların baş gösterdiği, saray içi saltanat savaşının yapıldığı ve entrikaların çevrildiği bir dönemdir. Hürrem Haseki Sultan'ın aynı zamanda damadı olan Sadrazam Rüstem Paşa ile birlikte çevirdikleri entrikalar neticesinde askerler, âlimler ve halk tarafından çok sevilen Şehzade Mustafa, Kanunî'nin emri, Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin fetvasıyla M. 1553/ H.960 yılının Şevval ayında Konya'nın Ereğli ilçesinde boğdurulmak suretiyle öldürülür. Şehzade Cihangir de olayın üzüntüsü ve etkisiyle aynı yıl içinde vefat eder. Bu durum askerler ve halk arasında yer yer isyana varacak tartışmaların ve hoşnutsuzlukların çıkmasına sebebiyet verir. Düzmece Mustafa İsyanı bunlardan biridir. Neticede Sadrazam Rüstem Paşa, askerlerin ısrarı sonucu görevinden azledilir. Yerine getirilen Lala Mustafa Paşa, kendi menfaatleri uğruna tahtın tek vârisleri olarak kalan Şehzade Selim ile Şehzade Bâyezit'in arasına nifak tohumları eker, Şehzade Selim'in tarafını tutar, Kanunî'nin Şehzade Bâyezit'e gönderdiği mektupları imha ederken Şehzade Bâyezit'in ağzından Kanunî'ye sahte mektuplar yazar. Üdî'nin mesnevîsinde anlatılan dönem, kardeşler arasındaki bu mücadeleyi ve dönemi kapsamaktadır. Kanunî, kardeşler arasındaki bu çekişmenin halledilmesi için Şehzade Bâyezit'i Kütahya'dan Amasya'ya, Şehzade Selim'i ise Manisa'dan Konya'ya sancakbeyi olarak gönderir. Aynı zamanda Şehzade Selim'e Sokullu Mehmet Paşa'yı, Şehzade Bâyezit'e ise Pertev Paşa'yı nasihatçi ve arabulucu olarak gönderir. Şehzade Selim, Manisa'dan Konya'ya gitmeyi kabul ederken Şehzade Bâyezit, Kütahya'dan Amasya'ya tayin edilmesini ve kendisine Pertev Paşa'nın nasihatçi olarak gönderilmesini kabullenemez. Kanunî'nin emriyle hazırlanan Şehzade Selim komutasındaki ordu, Şehzade Bâyezit'i Konya Savaşında (H. Zilkade 966/M. 30 Ağustos 1559) mağlup

eder. Mağlup olan Şehzade Bâyezit, İran'ın başkenti Kazvin'e kaçarak İran şahı Tahmasb'a sığınır.¹ Şehzade Bâyezit ile Kanunî'nin karşılıklı olarak birbirlerine yazdıkları şiirin birer dördlüğünü buraya almakta fayda görüyoruz. Şehzade Bâyezit, Şâhî mahlasıyla babasına gönderdiği şiirin bir dördlüğünde

“Ey ser-â-ser âleme Sultan Süleyman'ım baba

Tende cânım, cânım içinde cânânım baba

Bâyezid'ine kıyar mısın benim cânım baba

Bî-günâhım Hak bilir devletlü sultânım baba” diye babasından af dilerken Kanunî, aynı vezinle oğluna şu cevabı verir:

“Ey dem-â-dem mazhar-ı tuğyân u isyânım oğul

Takmayayım boynuna hergiz tavr-ı fermânım oğul

Ben kıyar mıyım sana ey Bâyezid Hân'ım oğul

Bî-günâhım deme bârî, tevbe kıl cânım oğul ”²

1562 yılında Şah Tahmasb tarafından Kanunî'ye teslim edilen Şehzade Bâyezit, dört oğluyla birlikte Şeyhülislam Ebussuud Efendi tarafından verilen fetvayla idam edilir. Kanunî'nin vefatından 23 gün sonra Şehzade Selim, 30 Eylül 1566 yılında İstanbul'a gelerek Osmanlı tahtına oturur. Üdî, Konya savaşından sonra II. Selim'in oğlu III. Murat'la birlikte Manisa'da mehterbaşı olarak kalmıştır.³

2. Kültürel ve Edebî Durum

XVI. yy, Oğuz Türklerinin bütün Türk tarihinde en görkemli çağlarını yaşadıkları yüzyıldır.⁴ Bu yüzyılda Osmanlı devleti kültür, sanat, siyaset ve edebiyat yönüyle iyice zirveye çıkmıştı. Padişahların kendileri de şiir yazmışlar; sanatı, sanatçıyı korumuş ve kollamış, onları maddî ve manevî

¹ Ziya Nur Aksun, Osmanlı Tarihi, Ötüken yayınları, İstanbul, 1994,C.1, s.322–323–324

² Ahmed Akgündüz, Bilinmeyen Osmanlı, OSAV Yayınları, İst. 1999, s.157

³ Müjgan Cunbur, agm. s. 196

⁴ N.S.Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB İstanbul 2001, C.1, s.515

olarak desteklemişlerdir. Devrin hükümdarlarından Kanunî Sultan Süleyman (Muhibbî), Divan edebiyatının en çok gazel yazan şairlerinden biridir. Padişahın dışında sadrazamlar, vezirler, şeyhülislam, kazaskerler ve diğer devlet adamları da âlimleri, şairleri, sanatkârları korumak, ilim ve sanat adamlarının geleceklerini emniyet altına almak vazifelerini gönüllü olarak üstlenmişler, sanatın ve kültürün gelişimine katkıda bulunmuşlardır.⁵ Üdî'nin Mâcerâ-yı Mâh'ta övdüğü Mîr Celâl de bu devlet adamlarından biridir. Mîr Celal Hüseyin Çelebi, Manastır'dan İstanbul'a gelmiş, kısa sürede şiirleriyle şöhret kazanıp kayınpederi Hama beylerbeyi Cafer Paşa'nın II. Selim'e lala olarak tayin edilmesiyle Manisa'ya gelmiş ve II. Selim'e intisap etmiştir. Yıllarca II. Selim'in yanında kalmış, onun nedimi ve musahibi olmuş, diğer şairleri korumuş ve kollamıştır.⁶

XVI. yüzyılda Türk edebiyatının eser verdiği Çağatay, Azerî ve Osmanlı sahaları dikkate alındığında en hareketli sahanın Osmanlı sahası olduğu görülmektedir. Bu yüzyılda Divan edebiyatı iyiden iyiye gelişmiş, daha önceki yüzyıllarda örnek aldığı İran edebiyatıyla boy ölçüşecek seviyede gelişmiştir. Bu devirde Divan edebiyatı ortak İslam kültürü içerisinde eser verirken Türk şairleri kendi duyuş ve düşüncelerini, gelenekleri, toplumun yaşayışını, Türkçenin dil varlığı içinde yer alan atasözleri, deyimler vb millî unsurları ortak İslamî malzemeyle yoğurmuşlar ve İran şiirinden ayrı bir Türk şiiri yaratmışlardır.⁷

XVI. yy kaside, gazel ve mesnevîde parlak bir devirdir. Türk şiiri bu seviyeye gelinceye kadar üç yüz yıllık bir deneme, uygulama ve gelişme sürecinden geçmiştir. Devletin gelişmesi ve güçlenmesine bağlı olarak ülkede zenginliğin ve bilgi seviyesinin artmasıyla şiirdeki gelişim daha da hızlanmış; Fuzûlî, Bâkî, Hayâlî Bey gibi şiire yön veren ve Türk şairlerine örnek alınacak şiir ustaları yetişmiştir. Bu yüzyıl şiiri aruzun kullanılışındaki ustalık

---

⁵ age s.558

⁶ Halûk İpekten, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB İstanbul 1996, s.195–196

⁷ Mine Mengi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ, Ankara 1995, s. 153

ve şiir tekniğinde erişilen mükemmellikle, dıştaki ahengiyle en parlak ve olgun devrini yaşamıştır. Mesnevî konularında İran edebiyatının alışılmış çift kahramanlı aşk hikâyeleri, klasik mesnevî konuları olarak yerlerini korumakla beraber kimi küçük hikâyelerden oluşan mesnevîler de yazılmış, bu küçük mesnevîlerde yerli tasvirlerle, gelenek ve göreneklere yer verilmiş, bazı hikâye konuları da doğrudan doğruya yerli hayattan alınmıştır.⁸ Bu dönemde Divan şiiri dış ahengi, iç süslenişi, ses güzelliği ve nazım tekniği açısından önceki asırlardan çok üstündür. Divan edebiyatının en büyük şairleri bu asırda eser vermiş, devrin hükümdarları Yavuz Sultan Selim (Selîmî), Kanunî Sultan Süleyman (Muhibbî), II. Selim (Selîmî), III. Murat (Murâdî) hem kendileri şiir yazmış ve divan tertip etmiş hem de sanatçıları etraflarına toplayarak onları korumuşlardır. Divanındaki 2802 gazel, 23 muhammes ve tahmis, 30 murabba ile edebiyatımızda Edirneli Nazmî ve Zâtî'den sonra en çok gazel yazan şair, Muhibbî'dir. Uzun saltanatı boyunca yüzlerce şair, Kanunî'nin himayesi altında yaşamıştır. Babası öldüğünde büyük bir imparatorluğun tahtına oturan Sultan II. Selim zamanında da şairler korunmuş, onlara câizeler verilmeye devam edilmiştir. Sultan III. Murat ise şair, mütedeyyin bir padişahı. Üç dilde divan tertip edecek kadar çok şiir söylemiştir. Türkçe 1400 gazeli vardır.⁹ Ūdî'nin eserini takdim ettiği II. Selim (Sarı Selim)'in

Biz bülbül-i muhrik-dem-i gül-zâr-ı firâkuz

Âteş kesilür geçse şabâ gül-şenimizden¹⁰ beytini, III. Murat'ın

Mûrâdî nesne yok zâhir 'amelden

Velî âyîne-i 'ibret-nümâyız¹¹ beytini, Yavuz Sultan Selim'in

---

⁸ age. s. 154

⁹ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken, İstanbul 1986, C.3, s.197

¹⁰ N.S.Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB İstanbul 2001, C.1 s. 562

¹¹ age. s. 571

Şirler pençe-i kahrında olurken lertzân

Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek¹² beytini ve Kanunî Sultan Süleyman'ın (Muhibbî)

Halk içinde mûteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi¹³

beyitlerini şiirle alakadar olan padişahların şairlik yönlerine örnek olarak verebiliriz. Bu yüzyılda mesnevî türünde de pek çok eser yazılmıştır. Bazı gazel ve kaside şairleri aynı zamanda mesnevî de yazmış veya yalnızca mesnevî yazan şairler yetişmiştir. Daha önceki yüzyılların çoğu didaktik ve ahlâkî konulu eserlerine karşılık XVI. yüzyılda daha çok tasavvufî ve tarihî konular, tanınmış aşk hikâyeleri söylenmiş, bazıları da Farsçadan Türkçeye aktarılmıştır.¹⁴

XVI. asırda kültür, sanat ve edebiyat merkezi hâline gelen İstanbul'un dışında özellikle şehzadelerin çıktıkları sancak merkezleri de sanatın ve sanatçının korunduğu, şiir ve musikî sohbetlerinin düzenlendiği ortamları oluşturmuştur. Konya, Amasya, Manisa, Trabzon, Kütahya, Edirne Anadolu'da birer ilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir.¹⁵ Divanlar, tezkireler, mesnevîler açısından divan edebiyatının zirve dönemlerinin yaşandığı bu yüzyılda kültür ve sanat faaliyetleri sadece şiir ve edebiyat alanıyla sınırlı kalmamıştır. Tarih, mimarî, musiki, nesir alanında verilen eserler açısından da bu asır dikkat çekmektedir. Bu dönemde yetişen ve eser veren bilim adamlarından birkaçını şöyle sıralayabiliriz Zembilli Ali Efendi (ölm. 1625), İbn-i Kemal (ölm. 1534), Taşköprülüzâde Ahmed (ölm.1561),

¹² İskender Pala, Divan Şiiri Antolojisi, Ötüken İstanbul 1999, s. 378

¹³ age. s. 355

¹⁴ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken, İstanbul, 1986, C.3, s.206

¹⁵ Halûk İpekten, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB İstanbul, 1996

Ebussuud Efendi (ölm.1574), Pîrî Reis, Lütfî Paşa (ölm. 1562), Gelibolulu Mustafa Âlî (ölm. 1600)¹⁶

B- TÜRK EDEBİYATINDA MİHR Ü MÂH MESNEVÎLERİ VE MİHR Ü MÂH YAZAN ŞAİRLER

Mihr ü Mâh mesnevîleri konuları itibariyle basit bir aşk hikâyesidir. Dinî temalarla yer yer zenginleştirilen konular, mesnevîlerde genelde etkili olan tasavvufî tesirden çok fazla etkilenmemiştir. Mahallî konulara yer vermeleri, atasözü ve deyimleri sıklıkla kullanmaları, arkaik diye nitelediğimiz kelimeleri barındırmaları açılarından Mihr ü Mâh mesnevîleri aynı zamanda büyük bir öneme sahiptir.

Divan edebiyatının ilgi alanına giren konulardan biri de yıldız bilimi yani İlm-i Nücûmdur. İlm-i Nücûm, başlangıçta, gökyüzünü araştırmayı ve gökle ilgili tüm bilgilerden faydalanmayı konu alan bir ilim olarak doğdu ve gelişti. Sonraları ise astronomi ve astroloji olarak iki ana dala ayrıldı. Beş duyu ile keşfedilebilen pozitif bilgiler, astronominin konusu olurken; hayâlî bilgiler, gaybtan haber alma merakları, yarını keşfetme hülyâları, muhtelif karakterlerin oluşumu bilgileri gibi gaybî birtakım tahminler ve yorumlar da astrolojinin ilgi alanı hâline geldi. Bu düşünce etkisini yer yer edebiyatımızda gerek sembol olarak gerek düşünce olarak gerekse terim olarak göstermiştir.

Mitolojide yıldızların çoğu ilah olarak kabul edilmiştir. Bu düşünceyi benimseyenlere göre insanoğlunun talihi, ulusların ve devletlerin gelecekleri de yıldızların hareketlerine bağlıdır. Bu itibarla kozmik cisimlerin şahıs adı oluşu, bunlarla insanlar arasında doğal bir ilişki veya benzerlik yaratılması düşüncesinden ileri gelmektedir. Bu düşüncenin etkisiyle Türk ve İran edebiyatlarında dünya ve insanlara ışık, hayat ve bereket veren Mihr (güneş) ile Mâh (ay) veya Mihr ile Müşterî (Jüpiter) gibi önemli gök cisimlerinin XIV. yüzyıldan itibaren bazı Türk ve İran şairleri tarafından mesnevîlere ad ve konu olarak seçildiği görülür. Gökler âlemindeki Mihr, Mâh, Müşterî bu

---

¹⁶ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken, İstanbul 1986, C.3

mesnevîlerin başkahramanlarına ad olurken Utarit, Zühre, Keyvan, Zuhâl, Süreyya, Nahid, Behram, Bedir, Hilâl, Pervin gibi diğer gezegenler de ikinci dereceden kahramanlara, onların şahsiyetlerine ve hareketlerine uyacak şekilde ad olarak verilmiştir.

İlk olarak XIV. Yüzyılda İranlı şair ‘Assâr-ı Tebrizî M. 1377’de yazdığı mesnevîsine Mihr ü Müşterî adını vermiş ancak eserin birçok yerinde Mihr ü Meh şeklini de kullanmıştır. ‘Assâr-ı Tebrizî’den sonra Mihr ü Müşterî’den etkilenerek ilk Mihr ü Mâh mesnevîsini H. 905/ M. 1499’da Hintli şair Cemalî- yi Dehlevî yazmıştır. XV. yüzyıldan itibaren Türk Edebiyatında tercüme ve te’lif Mihr ü Mâh veya Mihr ü Müşterî mesnevîleri yazılmıştır. Türk Edebiyatında Mihr ü Müşterî örneğini ilk olarak Münîrî Ahmed Çelebi, ‘Assâr-ı Tebrizî’nin “Mihr ü Müşterî” adlı mesnevîsini nazmen Türkçeye çevirmek sūretiyle vermiştir.(H.891/M.1486)¹⁷

Türk edebiyatında Mihr ü Mâh yazan şairler Necâtî (ö. 1508), Gelibolulu Âlî (ö. 1600), Çorlulu Zarifî (XVI. Yy), Kıyâsî (XVI. Yy)¹⁸ ve Ūdf’dir.

1. Necati Bey, XV. Yüzyılın ikinci yarısında Anadolu sahasında yetişmiş şairlerin en büyüğüdür. Fatih Sultan Mehmet döneminde divan kâtipliği yapmıştır. Ancak Necatî Bey, asıl şöhretini II. Bâyezit’in padişahlığı döneminde kazanmıştır. Kaynaklarda Necâtî’nin Mihr ü Mâh mesnevîsinin olduğundan bahsedilmektedir ancak eser elde mevcut değildir.¹⁹ Bu nedenle mesnevî hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz.

2. Gelibolulu Âlî, eserini geçirmiş olduğu bir aşk macerasının tesiriyle H.968/ M. 1561 yılında henüz 20 yaşındayken yazıp Konya’da Şehzade Selim’e (II. Selim) ithaf etmiştir. Eserde klasik mesnevî konularından biri

---

¹⁷ Meliha Ambarcıoğlu, Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr u Mâh ve Mihr ü Müşterî Mesnevileri, Belleten, TTK, Ankara 1983, C. 47, s.1151,1168

¹⁸ Âgâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, TTK, Ankara 1988, s. 133

¹⁹ Mine Mengi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ, Ankara 1995, s. 116–117

işlenmiştir. Aruzun “Fe‘ilâtün- Mefâ ‘ilün- Fe‘ilün” kalıbı ile yazılmıştır. Eldeki nüshalara göre eserin beyit sayısı 1174’tür. Mihr ü Mâh’ın iki nüshası olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri Süleymaniye Kütüphanesinde diğeri ise British Museum’da bulunmaktadır.²⁰ Eser , “Tevhit” ile başlar, arkasından “Münâcaat” ve “Naat” kısımları gelir. “Mirâc” ve “Mucizât” bölümleri tek başlık altında verildikten sonra “Medh-i Çehâr-Yâr” bölümü ve o zamanlarda henüz şehzade olan II. Selim’in övüldüğü “Padişaha Övgü” kısmı verilir. Bu bölümü “Sebeb-i Te’lif” takip eder. Bu bölümde şair, kendini bülbül yerine koyarak gülle konuşur, gönlünün hem aşk hikâyesini âşıkların vuslatına faydalı olacağı için hem de şairlik yeteneği açısından yetenekli olduğunu ortaya koyacağı konusunda şairi ikna etmesi üzerine eseri yazmaya karar verdiği anlatılır.²¹ Konunun işlenişi, bölümleri, işlenen konu ve konu bütünlüğü açısından ele alındığında eserin klasik mesnevî dizilişine uygun olduğu anlaşılmaktadır.²² Mesnevînin konusunu şöylece özetleyebiliriz Eski zamanda melek yüzlü, adaletli ve ilim ehli bir şah vardı. Adı Mihr idi. Bircis kadısı, Mirrih silahtarı, Utarit kâtibi, Zühre ise mutribiydi. Bir gün şah Allah’a niyaz ederek kendisine âşık olacak birini nasip etmesini ister. Allah da hacetini uygun görerek ona Mâh’ı müptela eder. Mâh, irfan meclisinin mumu, ilim madeni, dünyada benzeri olmayan bir kimsedir. Bir gün o da Mihr’i görür ve ona âşık olur. Mihr tebdil-i kıyafet seyahate çıkar, yolda Mâh ile karşılaşılırlar. Mâh aşkını izhar eder ancak Mihr naz ve istiğna ile ondan yüz çevirir. Bunun üzerine Mâh oradan ayrılır, yolda deli divane gezerken Husuf namındaki ases onu yakalar ve suçlu zannederek Bircis’in yanına götürür. Bircis, onun hâline acır ve Mihr’den merhamet etmesini isterse de Mihr, Mâh’ın terk-i diyar etmesini ister. Mâh şehri terk eder, yolda Subh-u Sadık’a rastlayarak hâlini ona arz eder, o da bunu Mihr’e aktarır ve affedilmesini talep eder. İki âşık tekrar karşılaşılırlar. Ancak Zerri (Gubar), Mihr’e âşık olur; Mihr onun da aşkını kabul eder, bezm-i vuslat eyerler. Zerri, Mihr ile Mâh arasında fitne çıkarır ve onları ayırır. Mâh, ikinci kez şehirden kovulur; dostları Müşteri, Utarit, Behram ve Keyvan da ondan yüz çevirirler. Mâh, kendisine bu aşk derdini veren Allah’tan dermanını da vermesini ister,

²⁰ İ. Hakkı Aksoyak, Gelibolulu Mustafa Âfî, Tuhfetü’l- ‘Uşşâk, MEB, İstanbul 2003, s. 21

²¹ age s. 24

²² Mesnevîlerin şekil özellikleri için bkz. “Mesnevi” İsmail Ünver, Türk Dili Dergisi, Divan Şiiri Özel Sayısı, TDK Ankara 1986, s. 433

kendisinin bu duruma düşürenlere beddua eder. Allah da onun niyazını kabul eder ve Mâh'a Mihr'in vuslatını bağışlar, münafıklık yapan zerre'yi kahreder.²³

3. Dönemin Mihr ü Mâh yazar şairlerinden olan Üdî'nin eseri Mâcerâyı Mâh'ın tespit edilebilen ve eldeki tek nüshası, Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Bölümü Yz A 2770 numarada kayıtlıdır. Yazma, 200x130 mm ölçüsünde kahverengi meşin sırt ve kenarlı, mıklepli sarımtırak, soluk fıstıkı renkli kâğıt kaplı eski bir cilt içindedir. Mesnevî, H. 975/ M. 1568 yılında yazılmıştır. Eser, Şehzade Bâyezit ile Şehzade Selim (II. Selim) arasındaki Konya savaşını (30 Mayıs 1559) canlı tasvirlerle anlatması açısından tarihin başka bir yönüne musikişinas birinin gözüyle bakması açısından ayrı bir yere sahiptir. “Mefâ'îlün- Mefâ'îlün -Fa'ülün” kalıbıyla yazılan mesnevî 1270 beyitten müteşekkildir.

4. Mihr ü Mâh yazar şairlerden bir diğeri Çorlulu Zarîfî'dir. Zarîfî'nin eseri üzerinde yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır.²⁴ Çorlulu Zarîfî, Mihr ü Mâh mesnevîsini H. 996/ M. 1588'de yazıp III. Murat'a ithaf etmiştir. Mesnevî, 1146 beyit olup “ Mefâ 'îlün- Mefâ'îlün- Fa'ülün” kalıbıyla yazılmıştır.²⁵ Mesnevî, Mâh ile Mihr arasında geçen bir aşk hikâyesidir. Mâh, Hilâl adlı bir İslam hükümdarının oğluyken Mihr ise Pervin isimli gayr-i müslim bir hükümdarın kızıdır. Birbirini seven ve kavuşmak için mücadele eden iki sevgilinin aşkı etrafında cereyan eden olaylar dizisi, iki sevgilinin evlenmesiyle neticeleniyor sanılırken hikâye devam eder ve mutlu sonu dramatik bir ikinci son takip eder. Mesnevîde en çok dikkat çeken unsur sevgililerin farklı dinlerden olmasıdır. Mâh, müslümanken Mihr gayr-i müslimdir. Mesnevînin konusunu şöylece özetleyebiliriz Hilâl isimli Müslüman bir şah yaptığı fetihlerle Çin'in de büyük bir kısmını kendine bağlamıştır. Allah'ın lûtfuyla şahın güzellikte eşsiz bir oğlu olur. Çocuğa Mâh adı verilir. Babası Hoten Hanına yardım için gidince yerine oğlu Mâh'ı bırakır. Mâh, bir gün maiyetiyle avlanırken rüyasında Hz. Peygamber'i görür

²³ Meliha Ambarcıoğlu, agm

²⁴ V. Nuri Turhan, “Zarîfî ve Mihr ü Mâh Mesnevisinin Tenkitli Metni ile İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1995

²⁵ Meliha Ambarcıoğlu, agm. s.1153

ve ondan bütün günahlarının bağışlandığı ve kendisine Mihr adlı bir güzelin sevgili olacağı müjdesini alır. Avda bir ceylanın arkasından gidip kaybolur ve gayr-i Müslim bir hükümdar olan Pervin'in askerlerine esir düşer. Halkın ısrarıyla Pervin, Mâh'ı öldürmez ve zindana attırır. Mâh, Pervin'in dinini değiştirmesi için yaptığı teklifleri kabul etmez. Bu arada Pervin'in planları ters teper ve kızı Mihr, Mâh'a âşık olur. Mihr hile ile Mâh'ı zindandan kaçıtır. İki genç kaçar ancak bir müddet sonra olaydan haberdar olarak peşlerine düşen Pervin'in askerleri çıkan küçük çaplı savaşta Mihr'i yakalarlar. Olanları öğrenen Hilâl Şah, ordusuyla gelir ve Pervin'in ordusunu dağıtır. Cizye ve kızı Mihr'i vermesi karşılığında onun canını bağışlar. İki genç on gün on gece süren şenliklerden sonra evlenirler. Aradan bir müddet geçince Hilâl Şah ölür ve yerine Mâh geçerek ülkesini adaletle yönetir. Bir gece Mâh, aniden hastalanır, verilen ilaçlar tesir etmez ve vefat ederek bu dünyadan göçer. Mâh'ın ölümü üzerine Mihr de dayanamaz ve ruhunu teslim eder.²⁶

5. Kıyâsî, Mihr ü Mâh yazan şairlerdendir. Kanunî devrinde yaşamış olup Kastamonuludur. Mesnevîsinin bilinen tek nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Esat Efendi Nu. 2923'te kayıtlı olup 57 yapraktır. Mesnevî, 1192 beyit olup "Fâ'ilâtün- Fâ'ilâtün- Fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Mesnevînin konusunu şöylece özetleyebiliriz Cânib-i Maşrık'ta Sultan-ı Muîn isimli bir padişah varmış. Bu padişahın çocuğu yokmuş. Gördüğü bir rüya üzerine güneş gibi bir güzelle evlenir ve bu evlilikten Mâh doğar. Mâh, 14 yaşına gelince sultan ölür ve tahta Mâh geçer. Mâh bir gün avdan dönerken ulu bir ağacın tepesindeki güvercini yakalar. Güvercinin kanadındaki kâğıdı açar, muammayı çözer, kâğıttaki resmin Çin padişahının kızının resmi olduğunu öğrenir. Kızın adı Mihr'dir. Mâh ona âşık olur. Mâh, Mihr'in hasretine dayanamaz ve akıllı kölesi Beşir'in tavsiyesiyle Çin'e asker çeker. Ordu, Çin yakınlarındaki bir sahrada konaklar. Mâh, dolaşırken Mihr'in sarayından kaçan bir ceylanı yakalar, kılık değiştirerek gelen Mihr'e onu iade eder, Mihr de ona Nu'man isimli bir köleyi bağışlar. Nu'man, Mâh'ın

---

²⁶ Mesnevînin özeti için V. Nuri Turhan'ın adı geçen tez çalışmasından istifade edilmiştir.

macerasını öğrenince gelenin Mihr oyduğunu söyler ve Mâh'tan bir mektup alarak Mihr'e götürür. Mihr de Mâh'a âşık olur ve gelip kendisini babasından istemesini söyler. Mâh, Çin Hakanına mektup yazar ve Mihr'i ister ancak Çin Hakanı Mâh'ın ordusuyla beraber gelmesini hoş karşılamaz ve reddeder. Çıkan savaşta Mâh galip gelir, Çin Hakanı yenilerek terk-i diyâr eder. Mâh, Mihr'i sarayından alarak kendi ülkesi Ruy-ı Zemin'e götürür. Büyük bir düğün hazırlığı yaptırıp görkemli bir törenle evlenerek muratlarına ererler.²⁷

Ûdî'nin Mâcerâ-yı Mâh'ı ile diğer Mihr ü Mâh ve Mihr ü Müşterî mesnevîleri arasında birtakım farklılıklar görülmektedir. Yapmış olduğumuz incelemeler neticesinde²⁸ bu farklılıkları şu şekilde sıralayabiliriz

1. Türk ve İran edebiyatlarında yazılan bu tip mesnevîler incelendiğinde genel itibariyle beşerî veya ilâhî aşk ekseninde konu bütünlüğü varken Mâcerâ-yı Mâh aşkın yanında savaş, musikî, satranç, yer(şehir) tanıtımı konularını da işlemektedir.

2. Aynı dönemdeki eserlerde²⁹ kahramanlar mitolojik veya kozmik unsurlar ya da aynı kahramanlardan oluşurken Mâcerâ-yı Mâh'ta kahramanlar eserin baş kısmında Mâh (kozmetik cisim) ile Ûdî iken şairin Mısır'a gittiği bölümlerde Mâh (ay-sevgili) ile şairin kendisi, eserin son bölümlerinde ise II. Selim ile Mâh (sevgili)tır.

3. Diğer mesnevîler genellikle tek bir konu üzerinde teşekkül ettirilmişken Mâcerâ-yı Mâh, hem şehrengiz³⁰ hem sergüzeşt hem de savaş anlatımı (gazavat-nâme) özellikleri göstermektedir.

---

²⁷ Meliha Ambarcıoğlu, agm

²⁸ Meliha Ambarcıoğlu, Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr ü Mâh ve Mihr ü Müşterî Mesnevîleri, Belleten, Ankara, C. 47, 1983, sayı 188, s. 1151-1189

²⁹ Mesela Gelibolulu Mustafa Âlî, Mihr ü Mâh, H.969/M. 1554

³⁰ Bkz. Âgâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul, İst. 1958, İst. Enstitüsü Yayınları

I. BÖLÜM

ÛDÎ'NİN HAYAT I VE ŞAHSİYETİ

A. HAYATI

Tezkirelerde ve döneme ait tarihî kaynaklarda Ûdî mahlaslı bir şair hakkında bilgiye ulaşamadık. Ûdî'yi ve Mâcerâ-yı Mâh mesnevîsini kültür ve edebiyat âlemine tanıtan, Müjgan Cunbur'dur.³¹ Eserin elde bulunan tek nüshası, Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Bölümü Yz A 2770 numarada kayıtlıdır. Ankara Millî Kütüphane'de yapmış olduğumuz araştırmalarda “Ûdî” mahlasının sadece mûsikîşînâslarda kullanıldığı görülmektedir. Sadece şairin eserini tamamladığı veya yaşadığı tarihler değil sonraki dönemler üzerinde yapmış olduğumuz incelemelerde ve eserini tamamladığı 975/M.1566–1567 yıllarını kapsayan tezkirelerde de³² “Ûdî” mahlasını kullanan Mâcerâ-yı Mâh yazarı bir şaire rastlayamadık. Aynı dönem Mihr ü Mâh yazarlarından Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Tuhfetü'l-'Uşşâk³³ isimli eseri üzerinde inceleme ve araştırma yapan İ. Hakkı Aksoyak da Türk edebiyatında Mihr ü Mâh yazan şairler arasında Ûdî'yi de gösterir ancak kaynak olarak Müjgan Cunbur'un adı geçen makalesini verir. Şairle ilgili bilgileri ancak eserindeki bilgi kırıntılarından elde etmekteyiz. Bu husustaki ilk bilgiyi kitabın “1a” yüzündeki şu açıklamadan almaktayız “Sultân Murâd Hânın hâcesi Ûdî merhumun Selim Han ile Sultan Murada ‘Mâcerâ-yı Mâh’ namında yaptığı destandır ve’sselam.” Ancak Osmanlı tarihiyle ve 16. yüzyılla ilgili olarak incelemiş olduğumuz kaynaklarda³⁴ bu ifadeyi doğrulayacak herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Ancak eserden Ûdî'nin Şehzade Selim'in saz takımında bir sanatçı olduğu, ud ile çeng çaldığı, mahlasının bu nedenle Ûdî olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. mesnevînin 338.

³¹ Müjgan Cunbur, Erdem (At. K. M. Der.), Ocak, 1985, C.1, sayı 1

³² Mustafa İSEN, Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, İnceleme-Metin, Erzurum, 1979

Solmaz, Süleyman, Ahdî ve Gülşen-i Şuarâsı (İnceleme- Metin), AKM, Ankara, 2005

³³ İ.Hakkı Aksoyak, Gelibolulu Mustafa Âlî, Tuhfetü'l-'Uşşâk, MEB, İstanbul 2003, s. 21

³⁴ Ahmed AKGÜNDÜZ, Bilinmeyen Osmanlı, OSAV, İstanbul 1999

Ziya Nur AKSUN, Osmanlı Tarihi, Ötüken, İstanbul 1994

Halûk İpekten, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB, İstanbul 1996

A. S. Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, TTK Basımevi, Ankara. 1988, C.1

beyti) Daha sonra II. Selim'in şairin aklının başka yerlerde olduğunu anlayınca ondan yüz çevirdiğini, Ūdî'nin bunun üzerine Mısır'a gittiğini, orada (Kahire) rastladığı bir güzele (mâha) âşık olduğunu, onunla hamam sefaları yaptığını, Şehzade Bâyezit'le olan iktidar mücadeleleri sebebiyle Şehzade Selim'in bütün bendelerini (adamlarını) çağırdığını, şairin istemeyerek de olsa sevgilisinden ayrılarak dönüş yoluna çıktığını ve dönüş yolunda Manisa'ya uğradığını öğrenmekteyiz. Şehzade Selim ile Şehzade Bâyezit arasında yapılan Konya savaşı (M.30 Mayıs 1559/H. 966) sonrasında şairin kendi isteği üzerine Şehzade Selim'in Ūdî'yi mehterbaşı yaptığı, şairin Şehzade Selim'le İstanbul'a dönmek yerine Şehzade Selim'in oğlu Şehzade Murat (III. Murat 1558–1595) ile birlikte Manisa'da kaldığı anlaşılmaktadır. Mesnevîde geçen musikî terim ve ifadelerinden (ud, çeng, penç-saz, mehter, nevâ, uşşak, muhayyer vb) şairin mûsikîde bilgi ve yetenek sahibi olduğu da açıkça anlaşılmaktadır. Mesnevîdeki bu bilgilerin dışında Ūdî'yle ilgili olarak daha önce de ifade ettiğimiz gibi- herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Ūdî'nin edebî şahsiyeti hakkında incelemiş olduğumuz kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeye şairin başka bir eserin olup olmadığını bilemiyoruz. Edebî kimliğiyle ilgili olarak başvurabileceğimiz yegâne kaynak yine Mâcerâ- yı Mâh'tır.

Ūdî'nin söz ve anlam sanatlarından uzak bir dili vardır. Söz ve anlam sanatlarına, kelime oyunlarına çok fazla müracaat etmemiştir. Mesnevînin özellikle savaş sahnelerinin anlatıldığı bölümlerde (835. beyitlerle 996. beyitler arası) oldukça canlı bir dil kullanmıştır. Şair, eserini II. Selim ve III. Murat için kaleme alması münasebetiyle Şehzade Bâyezit'ten ve onun askerlerinden bahsederken sürekli bir şekilde “adû” kelimesini kullanmıştır.³⁵ Savaşın tasvirinde satranç terimlerinin de kullanılmış olması hem şair hem de mesnevî açısından dikkat çekici bir husustur.

³⁵ Bkz. metnin 539.- 899.-, 900.- 939.- 975.- 987.- ve 989. beyitleri

Mâcerâ-yı Mâh'ta musikî terimleri oldukça sık kullanılmıştır. Bu terimler “Musikî Terimleri” başlığı altında verilmiştir. Musikî terimlerinin bu kadar sıklıkla kullanılmasında şairin kendisinin de musikişinas olmasının büyük etkisi olduğu gibi II. Selim'in musikîye ilgisi, devrin sanata ve sanatçıya yönelik müspet bakışı da etkilidir.

Mâcerâ-yı Mâh'ın içinde yer alan beşer beyitlik dört gazel ve 33 beyitlik bir kasidede samimi ve coşkulu bir dil kullanan şair, asıl metinde ve bu nazım şekillerinde yer yer kelime tekrarlarına da düşmüştür. Kafiye oluştururken 49 beyitte “şâh-mâh” kafiyesinin kullanılmış olması, aynı anlamı ifade eden mısra ve beyitlerin tekrar edilmesi gibi durumlar şairin kelime seçimi konusunda sıkıntı yaşadığını göstermektedir. Mesnevînin yedi beytinde kafiyein kurulamamış olması, 44 beyitte ise ses uyumunun redifle sağlanması da buna delalet edebilir.

Ûdî, eserinde atasözleri, deyim ve arkaik kelimelere de yer vermiştir. Şair, eserinde 88 tane deyim, 16 tane de atasözü kullanmıştır. Şairin kullanmış olduğu arkaik kelimeler de ayrıca çıkarılmıştır. Bu kullanımlara bakarak şairin dilinin sade ve anlaşılır olduğu söylenebilir. Ancak kafiye için kelime seçiminde şairin tercihini daha çok Arapça-Arapça (232), Farsça-Farsça (219), Farsça-Arapça (207) yönünde yaptığı görülmektedir.

“İmlâ Hususiyetleri” başlığı altında da bahsedildiği gibi şairin eserin birçok yerinde kelimelerin yazılış ve anlam açısından kullanımlarında yanlışlık veya farklılıklar yaptığı görülmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında denilebilir ki Ûdî, XVI. Yüzyılın büyük ve kudretli şairlerinden biri değildir ancak eseri Mâcerâ-yı Mâh'ın tarihin umulmadık bir yönünü ilgilendirmesi ve şehzadeler arasında taht mücadelesine bir sanatçının gözüyle değişik açıdan ışık tutması bakımından bir değer taşımaktadır.

II. BÖLÜM

MÂCERÂ-YI MÂH

A.ESERİN TANITILMASI

1. Adı

Türk edebiyatında Mihr ü Mâh yazan şairler mesnevîlerinde eserlerinin adını bizzat kendileri vermişlerdir. Bunu aynı dönemde Mihr ü Mâh yazan Kıyâsî, Çorlulu Zarîfî ve Gelibolulu Mustafa Âlî’de açıkça görmekteyiz. Üdî de eserinin adını bizzat kendisi vermiştir. Mesnevînin toplam üç beytinde Mâcerâ-yı Mâh adını kullanmıştır. Bu beyitleri şöyle sıralayabiliriz

Su’âl itmiş kamu aḥvâli baña

Dimişim Mâcerâ-yı Mâhı aña (246)

Su’âl ide kamu aḥvâli baña

Diyem ol Mâcerâ-yı Mâhı aña (699)

Bu vech ile çün itdüm aña iḳdâm

Didüm hem Mâcerâ-yı Mâh aña nâm (1266)

2. Türü

Mâcerâ-yı Mah, Mihr ü Mâh tarzında aşk hikâyesini işleyen bir mesnevîdir. Eser, kısmen şehrengiz kısmen de otobiyografik özellikler taşıyan bir eserdir. Manisa şehrinin tanıtımının yapıldığı bölümler itibariyle

şehrengiz özelliği gösterirken şairin hayatından parçalar aktarılan bölümleriyle ise otobiyografik eser niteliğindedir. Eserde musikiyle ilgili terim ve kelimelerin (Ûdî, penç-saz, uşşâk, nevâ, ud, muhayyer vb) sıklıkla kullanılması dikkat çekicidir. Bunda şairin kendisinin musikişinas oluşunun etkisi olduğu gibi II. Selim'in musikiye ilgisi de etkilidir.

Şehrengizler, bir şehrin güzelliklerini ve güzellerini tasvir etmek amacıyla kaleme alınmış eserlerdir. Bu tür, özellikle XVI. yüzyılda görülmeye başlar.³⁶ Mâcerâ-yı Mâh'ın tam olarak şehrengiz olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü klasik şehrengizler kısa bir münâcaatla başlar, şehir tasvir edilerek şehrin güzelleri, onların özellikleri birer tablo hâlinde verilir ve en sonunda "Hâtîme" başlıklı bir parçayla eser bitirilir.³⁷ Mâcerâ-yı Mâh sadece Manisa şehrinin ve güzellerinin anlatıldığı bölümler itibariyle şehrengiz özelliği göstermektedir.³⁸

Mâcerâ-yı Mâh, klasik mesnevî tertibinin biraz dışındadır. Klasik mesnevîlerin genel bir düzenleniş biçimi vardır. Bu plana göre klasik mesnevî, "Giriş bölümü, Konunun İşlendiği bölüm, Bitiş bölümü" olmak üzere üç ana bölümden oluşur. Giriş bölümü genel sırasıyla "Besmele-Tahmid, Tevhid, Münâcaat, Naat, Mi'râc, Mu'cizât, Medh-i Çehar-Yâr, Padişah İçin Övgü, Devlet Büyüğüne Övgü, Sebeb-i Te'lif" alt başlıklarından oluşur.³⁹ Mâcerâ-yı Mâh, bu açıdan bakıldığında klasik mesnevî tertibinin kısmen dışında görülmektedir. Çünkü eserin giriş bölümünde "Mi'râc, Mu'cizât, Padişah İçin Övgü, Devlet Büyüğüne Övgü" bölümleri yer almamaktadır. Şair, II. Selim'in övgüsünü mesnevînin 289. beytinden itibaren yaparken devlet büyüğü olarak kabul ettiği Mîr Celâl'i ise 667.-686. beyitler arasında övmektedir. Mâcerâ-yı Mâh, "Besmele" yerine "Tahmid"le başlamıştır. Mesnevîlerde "hamd"(şükürü) konu edinen bölüme-parçaya "Tahmid" denir.⁴⁰

³⁶ A. S. Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, TTK Basımevi, Ank. 1988, C.1, s.163

³⁷ age. s.164

³⁸ Bkz. Metnin 619.-629. beyitleri arası

³⁹ İsmail Ünver, Türk Dili Dergisi, Divan Şiiri Özel Sayısı, TDK Yayınları, Ank. 1986, s. 433

⁴⁰ age. s.433

3. Yazılış Sebebi

Ûdî, Mâcerâ-yı Mâh'ı hem II. Selim'i hem de III. Murat'ı övmek amacıyla yazmıştır. Kendisinin II. Selim'in saz meclisinde bulunmuş olmasının, Konya savaşı neticesinde II. Selim tarafından mehterbaşı yapılmasının ve İstanbul'a dönmek yerine III. Murat'ın yanında kalmasının bunda etkili olduğu düşünülebilir. Şehzade Selim'le Şehzade Bâyezit arasındaki savaşı anlattığı bölümlerde Şehzade Bâyezit'ten ve onun askerlerinden bahsederken sürekli bir şekilde “âdû” kelimesini kullanması da şairin eserini niçin ve kime sunmak için yazdığı konusunda ipucu vermektedir.⁴¹

Şairin, mesnevîsini niçin kaleme aldığı konusunda bilgi veren beyitleri şu şekilde sıralayabiliriz

Didüm bir gün dilâ bu iki şâhı

Gerekdür vaşf idesin mihr ü mâhı (1261)

Şıgınuş evvelâ luţf-ı İlâha

Diyesin bir risâle nâm-ı şâha (1262)

O şeh mihr ola vü şeh-zâdesi mâh

Vire anlara ‘ömr-i bâķī Allâh (1263)

---

⁴¹ Bkz. Mesnevinin 539.- 899.- 900.- 939.- 975.- 987. ve 989. beyitleri

Du‘â kı1 âhirî Şeh-zâdesine

Çamu hem bende vü âzâdesine (1263)

Bu vech ile çün itdüm aña iğdâm

Didüm hem Mâcerâ-yı Mâh aña nâm (1264)

Cihân turduğça yâ Râb ol iki hân

Olalar mihr ü meh gibi nigejbân (1265)

Oğıyup bu kitâbı Şâh-ı devrân

İde ben bendesine luğ u iğsân (1266)

Bi-ğamdi’İlâh irüp ‘avn-i İlâhî

Tamâm itdüm bu vağf-ı pâdiğâhı (1267)

4. Yazılığ Tarihi

Mâcerâ-yı Mâh, tarih itibariyle Kanunî Sultan Süleyman ile II. Selim dönemini kapsamaktadır. Mesnevînin yazımına hangi tarihte başlandığı hususunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece eserin son beytinde hangi tarihte bitirildiği söylenmektedir. Ūdî, Mâcerâ-yı Mâh’ı H.975/ M.1566–1567 tarihinde bitirmiştir. Yani Şehzade Bâyezit ile II. Selim arasında meydana gelen Konya savaşından aşağı yukarı 7–8 yıl sonra. Eserin bitirildiği bu tarihte II. Selim (Sarı Selim) Osmanlı hükümdarıdır. Şair, mesnevînin içinde eserini tamamladığı tarihi de açıkça vermektedir.

Ṭokuzyüz dahı yetmiş bişde Allâh

Müyesser itdi anı ḥamdü-li'llâh (1270)

5. Beyit Sayısı

Ûdî, Mâcerâ-yı Mâh'ın kaç beyit olduğu hususunda mesnevîde herhangi bir bilgi vermemektedir. Eserin eldeki tek nüshası üzerinde yapmış olduğumuz inceleme neticesinde mesnevî toplam 1270 beyitten müteşekkildir.

6. Konusu

Mâcerâ-yı Mâh, Mihr ü Mâh tarzında aşk hikâyesini işleyen bir mesnevîdir. Kısmen şehrengiz kısmen de otobiyografik özellikler taşıyan eserde, hem şairin Mâh ile olan aşkı hem de Şehzade Selim'le (II. Selim) Şehzade Bâyezit arasındaki iktidar mücadelesi ve iki şehzade arasındaki Konya Savaşı anlatılmaktadır.

7. Konunun Özeti

Şair yalnızlık içerisindedir ve bir sevgili aramaktadır. Bir gece yatarken seyrinde bir ay (Mâh) görür, onun aradığı sevgili olduğunu anlayarak ondan sevgilisi olmasını ister. Mâh dile gelerek sırlarını kimseye söylememesi şartıyla her gece birlikte olabilecekleri aksi takdirde kendisiyle sevgili olamayacaklarını söyler. Şair, Mâh'ın bu sözleri üzerine çok sevinir, geceleri neşe ve mutluluk, gündüzleri ise Mâh'tan ayrı kalmanın acısıyla tasa ve bekleyiş içerisinde günlerini geçirmeye başlar. Birgün şaire eski bir dostu gelir, kendisiyle dertleşmek istediğini söyler. Birlikte bahçeye giderler. İçki sofrası ve meclisi kurulur, oturup işret ederler. Akşam olduğunda şair, sevgilisine kavuşmak için arkadaşından izin ister ancak arkadaşı bir derdi olduğunu, anlatıp çare isteyeceğini söyleyerek kalması için yalvarır. Arkadaşının yalvarmasına dayanamayan şair ona derdini sorar, onun sevdiğini kaybettiğini öğrenir, sabır tavsiye eder. Dostu şairin de bir derdi olduğunu

anlar, dostunun ısrarına dayanamayan şair, içkinin de etkisiyle Mâcerâ-yı Mâh'ı (sırrını) arkadaşına açar. Sabah uyandığında yaptığı hatayı anlayan şair pişman olur, sırrını ortaya döktüğü için arkadaşıyla tartışır, onunla kavga ederek ayrılır. Eve döndükten sonra üç gün bekler, Mâh gözükmez. Şair, arada Şehzade Selim'i (II. Selim) över, onun meclisinde sazende olduğunu, ud ve çeng çaldığını, mahlasının bu nedenle Êdî olduğunu anlatır. Şehzade Selim, şairin aklının başka yerlerde olduğunu anlayınca ondan yüz çevirir ve onu korumaz olur. Bunun üzerine şair, bir arkadaşıyla Mısır'a gider, orada gezerken bir güzele (Mâh'a) rastlayarak ona âşık olur. Onunla uzun uzun içki meclisler ve hamam sefaları düzenlerler. Bu arada Anadolu'da Şehzade Selim'le Şehzade Bâyezit'in arası açılmıştır. İktidar mücadelesi işi savaşa kadar vardırınca Şehzade Selim bütün bendelerini tekrar toplanmaları için çağırır. Şair istemeyerek de olsa mektuplaşmak ve tekrar kavuşmak kararıyla Mısır'dan dolayısıyla sevgilisinden ayrılır. Halep'ten geçerek Manisa'ya ulaşır. Manisa'yı çok beğenen şair oranın güzellerini ve güzelliklerini, Manisa sarayını, Sultan Camii'ni över. Mîr Celâl'in aracı olmasıyla Şehzade Selim, şairin derdini dinleyerek onu affeder. Şair de Şehzade Selim'e Mısır'a yaptığı geziyi ve oradaki güzeli (Mâh'ı) anlatır. Şehzade Selim'in ordusu savaş için Karaman'a doğru yola çıkar. Şehzade Bâyezit'in ordusu ise Akşehir'e gelir. Şehzade Selim, Şehzade Bâyezit'i karşılaşmaya çağırır, iki tarafın askerleri savaşa başlar. Çok kanlı bir savaş olur. Savaşı takip eden ve Şehzade Selim'in tarafını tutan Êdî Şehzade Bâyezit'ten ve onun askerlerinden bahsederken sürekli bir şekilde "adû" kelimesini kullanır. Savaş birkaç gün sürer, sonunda Şehzade Bâyezit mağlup olur ve çekilir. Fesat gide, barış gelir. Şehzade Selim, Êdî'yi çağırır, ondan Mısır'daki "Mâh"ı getirmesini ister. Şehzadeden aldığı fermanla Êdî, Mısır'dan Mâh'ı getirir. Şehzade Selim, savaş neticesinde bütün askerlerine ve bendelerine ihsanlarda bulunur. Şaire muradının ne olduğu sorulur, o da Şehzade Murat'ın (III. Murat) yanında kalmayı ve onun meclisinde mehterbaşı olmayı arzu ettiğini söyler, bu dileği kabul edilir. Şehzade Selim'den ve Şehzade Murat'tan gördüğü lütuflar üzerine şair H. 975'te Mâcerâ-yı Mâh adını verdiği mesnevîsini yazar.

B- MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1. Tertibi

Mâcerâ-yı Mâh'ın tespit edilebilen ve eldeki tek nüshası, Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Bölümü Yz A 2770 numarada kayıtlıdır. Yazma, 200x130 mm ölçüsünde kahverengi meşin sırt ve kenarlı, miklepli sarımtırak, soluk fıstıkî renkli kâğıt kaplı eski bir cilt içindedir. Kitabın ilk yaprağının “a” yüzünde eser ve yazar adı şu şekilde yer almaktadır “Sulţân Murâd Hânın hâcesi Ūdî merhumun Selim Han ile Sultan Murada ‘Mâcerâ-yı Mâh’ namında yaptığı destandır ve’sselam.” Metnin yazı alanı her sayfada 135x72 mm’dir.⁴²

Mesnevî toplam 39 varak(yaprak)tır. Her sayfada ortalama 17 beyit bulunmaktadır. Mesnevîdeki toplam beyit sayısı 1270’tir. İlk iki sayfa yaldızlı cetvellyken diğer sayfalar düzdür. Bölüm başlıkları için boşluklar bırakılmış ancak biri ikisi hariç bölüm başlıkları yazılmamıştır. Metnin sonunda (39b) Bâkî’nin

Şeb-nem gibi saçılsun çoñ eşk-i firâvânım

Güller gibi açılsun tek gönce-i handânım⁴³

beytiyle başlayan gazeli ile Şeyhülislam Yahyâ’nın bu gazele nazire olarak yazdığı

Bu âhumla yaşum bu nâle vü efgânım

Cânâna beyân eyler ahvâl-i perîşânım⁴⁴

beytiyle başlayan gazeli vardır.

---

⁴² Müjgan Cunbur, agm, s.187

⁴³ Bâkî Divanı, Sabahattin Küçük, TDK Yayınları, Ank., 1994, s. 309, 338. gazel

⁴⁴ Mehmet Çavuşoğlu, Yahya Bey Divanı, İst., 1977, s. 457, 281. gazel

Aruz vezninin mesnevî kalıbı olan “Mefâ‘îlün- Mefâ‘îlün -Fa‘ûlün” kalıbıyla yazılan eser,

Bi-ḥamdillâh şükr bî- ḥadd ü gâyet

Ki yoḡdur luṡf-ı Ḥaḡḡa hî ç nihâyet

beytiyle başlayan 30 beyitlik bir tevhidden sonra tasavvufî öge ve sembollerin yer aldığı

Hüsn-i dil-ber gibi bir âyine peydâ eyle

‘Âlemüñ cüz‘ ü külin anda temâşâ eyle

beytiyle başlayan (Fe‘ilâtün- Fe‘ilâtün -Fe‘ilâtün- Fe‘ilün) beş beyitlik bir gazelle devam eder.

Niyâz eyle gel ey dil bî- niyâza

Nidâ kııl derd ile ol çâre-sâza

beytiyle başlayan 16 beyitlik münâcaat bölümünden sonra

Çün oldı Muşafâ maḡbûb- ı Raḡmânâ

‘Aceb mi enbiyâya olsa sultân

beytiyle başlayan 13 beyitlik naat bölümü gelir.

Añalum çâr-yâr-i bâ- şafâyı

Uli’l-ebşâr-ı dîn-i Muşafâyı

mısralarıyla başlayan ve dört halifenin övüldüğü 13 beyitlik methiye bölümünden sonra

Kişiye Hâkdan özge olmaya hûb

Nice hûb belki andan dağı maĥbûb

mısralarıyla başlayan asıl metin kısmına giriş yapılır. Şair, asıl konunun giriş bölümünde Allah aşkından, kendi hâlet-i rûhiyesinden ve bir sevgili aradığından bahseder. 179. beyte kadar olan bölümde ise gece uyurken gökte bir ay görüşünü, onunla hem-hâl oluşlarını ve eski bir dostuyla oturup işret edişlerini anlatır. 179. beyitten itibaren şairin eski bir dostun dilinden

Dem-i hicr ırmeyince vuşlat-ı cânânı bilmezdim

Vişâli cennetinden dûzah-ı hicrânı bilmezdim

mısralarıyla başlayan (Mefâ‘îlün- Mefâ‘îlün- Mefâ‘îlün- Mefâîlün) beş beyitlik bir gazel söyleyerek çaresizliğini anlatır. 284. beyte kadar olan bölümde şair; arkadaşının hâline üzüldüğünü, arkadaşının da ondan kendi derdini anlatmasını istediğini, dostunun ısrarı ve içkinin de etkisiyle - sevgilisine söz vermiş olmasına rağmen- kendisinin de “Mâcerâ-yı Mâh”ı anlattığını, daha sonra sırrını ortaya döktüğü için arkadaşıyla kavga ederek ayrıldığını söyler. Sevgiliden ayrı kalmanın acısı ile dile getirdiği

Her demde işüm âh ile zâr eyledi fûrķat

Gülden ayırıp hem-dem-i hâr eyledi fûrķat

beytiyle başlayan (Mef ‘ûlü-Mefâîlü-Fa‘ûlün) gazelden sonra 289. beyitten itibaren II. Selim’in (Sarı Selim) övüldüğü, kendisinin padişaha yakınlığının anlatıldığı, mahlasının niçin “Ûdî” olduğu, padişahın şairin aklının başka yerlerde olduğunu anlayınca şairden yüz çevirdiği, bunun üzerine şairin Mısır’a gittiği, Kahire’de gezerken bir güzele rastladığı ve ona âşık olduğu; onunla uzun süre içki meclisleri, hamam sefaları yaptığı anlatılır. 538. beyitten itibaren ise Şehzade Selim ile üvey kardeşi Şehzade Bâyezit

arasındaki iktidar (taht) mücadelesi, II. Selim'in bütün askerlerini ve bendelerini yanına çağırıldığı, şairin dönüş yolunda uğradığı Manisa şehrinin güzellikleri anlatılır. Arada 599.- 603. beyitlerde

Zühâl vakti irişdi çün kamer devri tamâm oldu

Toplandı gün gibi Mısr-ı vişâlüm ahşâm oldu

beytiyle başlayan (Mefâ'îlün- Mefâ'îlün- Mefâ'îlün -Mefâîlün) beş beyitlik bir gazel verilmiştir. Daha sonra şair, musikî makam adlarının çokça kullanıldığı bölümde Şehzade Selim'le tekrar karşılaşmalarını anlatır ve 667.- 686. beyitler arasında Şehzade Selim'in lalası olan Mîr Celâl'i⁴⁵ över, Mısır'a yaptığı geziyi ve orada karşılaştığı ve âşık olduğu güzeli anlattıktan sonra 726.-758. beyitler arasında (Fe'îlâtün- Fe'îlâtün-Fe'îlâtün-Fe'îlün)

Zevk ile pür ideli meclis-i sulţânî şarâb

Oldı cânâne gibi şem'-i şebistânî şarâb

beytiyle başlayan 33 beyitlik “şarap” redifli bir kaside verir. 759.-809. beyitler arasında yine II. Selim'in övgüsünün yapıldığı, Mısır'daki güzelin anlatıldığı, II. Selim'in güzelle ilgili değerlendirmelerinin ve o güzelin Ūdî tarafından bulunup getirilmesinin istendiği bölümden sonra II. Selim'in ordusuyla beraber Karaman'a doğru yola çıkışı, kısa bir bahar tasviri (şıfât-ı bahâr/ 831-834), Şehzade Bâyezit'in Akşehir'e gelişi, iki Şehzadenin karşılaşması ve iki ordu arasındaki savaş anlatılır. (II. Selim'le Şehzade Bâyezit arasında meydana gelen Konya savaşı 30 Mayıs 1559 tarihinde olmuş, savaş neticesinde Şehzade Bâyezit yenilerek kaçmış ve İran şahı Şah Tahmasb'a sığınmış, daha sonra idam edilmek sûretiyle öldürülmüştür.⁴⁶) Mesnevîde savaş sahneleri oldukça canlı bir şekilde verilmiştir. Savaşın anlatımında satranç terimlerinin de (şah demek, piyade, at sürmek, mat etmek, açmaz yönden oyun salmak vb) kullanılması dikkat çekmektedir. Savaşın ve iki

⁴⁵ Halûk İpekten, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB Yayınları, İst. 1996, s.195-196

⁴⁶ Ziya Nur Aksun, Osmanlı Tarihi, Ötüken yayınları, İstanbul, 1994,C.1, s.322-323-324

ordunun tasvirinde Ūdî'nin Şehzade Bâyezit'e karşı Şehzade Selim'i tuttuğu açıkça belli olmaktadır. Şehzade Bâyezit'ten ve onun askerlerinden bahsederken sürekli bir şekilde “adŪ” kelimesini kullanması bunun açıkça delilidir.⁴⁷ 835.-996. beyitler arasında çok canlı olarak verilen savaş tasvirlerinden sonra 997. beyitten itibaren savaşın bittiği, II. Selim'in askerlerine ve bendelerine ihsanlarda bulunduğu, şahın meclisinde eğlence düzenlendiği, Şehzade'nin Ūdî'yi çağırarak Mısır'daki “Mâh” isimli güzeli getirmesini istediği ve güzelin bizzat Ūdî tarafından II. Selim'in fermanına istinaden getirildiği anlatılır. Mesnevînin sonlarına doğru 1233. beyitten itibaren ise Şehzade Selim'in şaire arzusunun ne olduğunu sorduğu, şairin muradını açıkladığı, isteği üzerine Ūdî'nin muradına erişme ve mehterbaşı oluşu, II. Selim'in oğlu Şehzade Murat (III Murat) ile birlikte Manisa'da kaldığı anlatılır. 1262.-1269. beyitler arasında Ūdî, bu mesnevîyi niçin yazdığını, eserinin adını bizzat kendisinin verdiğini (1266. beyit) ve mesnevînin son beyti olan 1270. beyitte

Тоқузыүз даһы yetmişbişde Allâh

Müyesser itdi anı Һamduli'llâh

diyerek mesnevînin tamamlanış tarihini verir ve mesnevîsini bitirir.

2. Ayetler

Mâcerâ- yı Mâh, kısmen şehrengiz tarzında kısmen de bibliyografik bir eserdir. Bu nedenle mesnevîlerde sıklıkla rastlanan âyet ve hadislerin kullanımına çok fazla başvurulmamıştır. Bunun yanında şairin birkaç beyitte ayetlerden alıntı yaptığı, ayetlerde geçen kelimeleri kullandığı ve hadislere yer verilmediği görülmektedir.

---

⁴⁷ bkz. Metnin 539., 899.,900.,939.,975.,987. ve 989. beyitleri

2.1. “ علم الأسماء ”

“Ve Adem'e bütün isimleri öğretti, sonra eşyayı meleklerle gösterdi. Eğer sözünüzde samimi iseniz bunların isimlerini bana söyleyin.” dedi.(Bakara, 2/31)

Ḥikmet-i sırr-ı femin fehm idüp ol cānānuñ
Ḥālet-i “*Alleme 'l- esmā'*”yı hüveydā eyle (32)

2.2. “ عرش استوى ”

“Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir.(hükmetmiştir)” (Tâha, 20/5)

Yaratduñ arz ile ‘*arş-istevāy*’ı
Havāle eyleduñ arza hevāy(44)

2.3. “ اولى الأَبْصَارِ ”

“Kadınlara, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlar ve develere, ekinlere karşı aşırı sevgi beslemek insanlara güzel gösterilmiştir. Bunlar dünya hayatının nimetleridir, oysa gidilecek yerin güzeli Allah katındadır.” (Âl-i İmrân, 3/13)

Añalum çār-yār-i bā- şafāyı
Uli 'l-ebşār-ı dīn-i Muştafāy (65)

2. 4. “ ليلت القدر ”

“Doğrusu Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik” (Kadir, 97/1)

Çamunuñ nūrı bezme ʔolmuş idi
Şanasın *leyletü 'l-Ḳadr* olmuş idi (418)

2.5. “ شق القمر ”

“Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.”(Kamer, 54/1)

Yiridür beñzedirsem gökde anı

Ki şan şakka'l-kamerdür ebr-dānı (773)

3. Deyimler, Ata Sözlere

3.1. Deyimler

Ağız birliğı (zebanı bir) etmek	133
Aklı yabanda olmak	234
Aklı gitmek	243, 250
Aklını almak	245, 251
Ayağına su dökmek	329
Ayağına düşmek	380, 689
Ayağını sürmek	400
Ayağını öpmek	748
Ayağa salmak	750
Ayağına düşürmek	753
Ayağına dökülmek	632
Bağırı yanmak	357
Başını vermek	261
Başına ağmak	267
Baş eğmek	434, 445, 625, 738, 751
Baş koşmak	964
Başına taş vurmak	989
Başına taç urunmak (vurunmak)	1014
Başına devlet konmak	1251
Başına dolu yağmak	902
Bel bağlamak	348
Canı çıkmak	294, 527
Canı geriye gitmek	597
Canı ileriye gitmek	597
Can koçunu kurban etmek	93
Canına koymak (katmak)	789
Canını kurban etmek	174, 205
Canın teninden ayırmak	195
Canını vermek	713
Canı yerine gelmek	366
Dağa düşmek	473
Dağlara düşmek	772
Dert/bela çekmek	216
Dilleşmek	171
Dişi ermek (geçmek)	432
Dua kılmak	223
Dudaklarından şeker akıtmak	1156, 1214

Efkâr eylemek	350
El açmak	629
El vurmak	1211
Eşiğine yüz sürmek	1176
Gökte ararken yerde bulmak	124
Gönül düşürmek	376
Gönül kuşunu uçurmak	605
Gözlerini dört eylemek	511
Gözünden kan akmak	357
Gözüne uyku haram olmak	1185
Göz yummak	134
Hâke yüz vurmak	1238
Hayatından destini kesmek	518
İşi başa ermek	955
Kadem basmak	820
Kan ağlamak	312
Kana boyanmak	517
Kafadar olmak	499
Kāküllerini perişan etmek	491
Kendine gelmek	350
Kendini yakmak	584
Kulağını burmak (bükmek)	1035
Kul eylemek	1245
Kurban olmak	437, 465
Lâleler yakınmak	414
Murada ermek	458, 709, 915
Nazar kılmak	12, 20, 96, 201, 203, 342, 367, 889,
1208	
Ot tıkmak	924
Özünü yabana salmak	20
Özünü oda yakmak	507
Râm olmak	487
Sefa sürmek	118
Ser-keş olmak	488, 747
Sözü bir etmek	479
Ta'ña kalmak	367
Teni ateş olmak	209
Teninde dağı yakınmak	375

Uykuya varmak	271
Vücuda gelmek	43
Yara üstüne yara vurmak	547
Yer öpmek	960
Yeri el üstünde olmak	1140
Yola girmek	616
Yollarda yitmek	21
Yüreğini dağlamak	94
Yüzünü ak etmek	826
Yüzünü hâke sürmek	1063
Yüzü kalmamak	1113
Yüzünde kıyamet kopmak	1203
Yüz sürmek	590, 1177
Yüzünü kanda yıkamak	932

3.2. Ata Sözlere

3.2.1. Allah “Yürü ya kulum.” demiş.

Kişiye Hakk idicek luğ u ihsân

İder her müşkil işi aña âsân (424)

3.2.2. Ârif olan anlar.

Ne lâzım dimek anuñ ötesini

Bilür ‘ârif olanlar ötesini (788)

3.2.3. Âşığa Bağdat sorulmaz.

Bu vech ile iderseñ cānumı şād

İrāğ olmaz meşeldür baña Bağdad (554)

3.2.4. Atılan ok geriye dönmez.

Döner mi atılan oğlar kemāndan

Öleyin ger dönersem ben kim andan (871)

3.2.5. Başa gelen çekilir.

Gelür çün yazılan başa muḳarrer

Ḳabül itdüm ne kim ola müyesser (876)

3.2.6. Başa ne yazılmışsa o gelir.

Gelür çün yazılan başa muḳarrer

Ḳabül itdüm ne kim ola müyesser (876)

3.2.7. Başkasının evinde sevgiliye bakılmaz.

Eger ḫayrān iseñ dil-ber lebine

Baḳılmaz ḫānede dil-ber lebine (392)

3.2.8. Bir koltuğa iki karpuz sığmaz.

Ḳamu şuhūdudur bu çekdiğüñ ğam

İki ḳarbiz şığar mı ḳoltuğa hem (563)

3.2.9. Bülbülün çektiği dili belasıdır.

Ḳarıncanuñ ḳanadıdur zevāli

İnine uran itüñ n'ola ḫāli (594)

3.2.10. Denizden damla gitmekle deniz eksilmez.

Baḫirden ḳatre gitse eksik olmaz

Aḳarsa nehri dehrüñ baḫre ḫolmaz (595)

3.2.11. Kaçanın arkasından gidilmez.

Ḳaçanı ḳovmağ olmaz diyü ol şāh

Dönüp Dārü's-selāma tutdılar rāh (919)

Çaçanı kovmağ olmaz diyü ol ân
Çarâr itdi yirinde hayli sulţân (993)

3.2.12. Kişi kazdığı kuyuya kendisi düşer.

Şıgarlar gerçi yılanı tüyince
Meşeldür kuyuyu kazan boyınca (229)

3.2.13. Papağanı şeker söyletir. (konuşturur)

Çün itdüm aña ikdâmı mükerrer
Meşeldür söyledür tütüyi şeker (558)

3.2.14. Son pişmanlık fayda etmez, su gibi akmayanın işi bitmez.

Meşeldür soñ peşimân aşşı itmez
Şu gibi sekmeyenün işi bitmez (19)

Görüp ger cânuñı alursa sulţân
Meşeldür aşşı kılmaz soñ peşimân (714)

İrince kişiye eyyâm-ı hicrân
İder mi aña aşşı soñ peşimân (147)

Çamu aldırmayıgör ‘aklı bir ân
Kişiye aşşı kılmaz soñ peşimân (244)

3.2.15. Su akar yatağını bulur.

N’ola gelse kişi gitdügi yire
Meşeldür şu akar akduğı yire (656)

3.2.16. Uyuz it inine ürür.

Karıncanuñ kanadıdur zevāli

İnine uran itüñ n'ola hāli (594)

4. Musikî Terimleri

Ûdî, mahlasından da anlaşılacağı gibi musikişinas bir şairdir. Buna bağlı olarak mesnevîde musikî terimlerine oldukça sıklıkla yer vermiştir. Mâcerâ-yı Mâh incelendiğinde bu terimleri açıkça görmekteyiz. Biz de çalışmamızda tespit etmiş olduğumuz bu terimleri burada vermeyi çalışmamız açısından faydalı buluyoruz.

Ûdî (mahlas)	35, 288, 338, 373, 603, 668, 753, 1231, 1251, 1258
nevâ	337, 340, 669, 671, 1166, 1171
‘uşşâk	337, 669, 1166, 1177
l‘rağ	337, 669
sâz	336, 406, 673, 1259
‘ûd	338, 339, 408, 668, 1035, 1250
çeng	339, 408, 672, 1035, 1218, 1250
muṭrib	406, 410, 1036, 1220, 1235
nây (ney)	408, 1250
İşfâhân	669, 732
muḥayyer	671
def	673, 1220
ķânun	672
ķudûm	728
kös	899, 934, 970, 999
ṭabl	884, 920, 934, 970, 999,
şûr	970,1207
naķķâre	970
sâzende	1041, 1194
hevâ	339, 341, 406, 410, 1043, 1249

Zühre	339, 406, 410, 1194
cümbüş	901
rağkaş	1042, 1195
rağş	1044
çengî	1195
‘ûdî	1195
muşikî	1246
mihter (mehter)	1257, 1258

5. Satranç terimleri

Mâcerâ-yı Mâh, otobiyografik ve şehrengiz tarzında bir eser olmasının yanında Şehzade Selim (II. Selim) ve Şehzade Bâyezit arasında meydana gelen Konya Savaşı'nı anlatması açısından da gazavat-name özelliği taşımaktadır. Ūdî, mesnevîde savaş tasvirlerini çok canlı bir şekilde vermiştir. Burada en dikkat çekici husus ise Ūdî'nin savaş sahnelerini anlatırken satranç terimlerini kullanmasıdır. Çalışmamız açısından metnin daha iyi anlaşılmasına faydalı olacağını düşündüğümüz için bu terimleri burada vermeyi uygun buluyoruz.

piyâde salmak	849
oyun salmak	852
at sürmek (satranç taşı anlamında)	853, 865, 869
açmaz yönden ‘şah’ demek	854
lu‘b (satranç oyunu anlamında)	855, 858, 863, 865
piyâde (satranç taşı anlamında)	856
mât etmek	856, 865, 1000, 1190, 1223
şatranç	863
şah (satranç taşı anlamında)	869
lu‘befî (oyuncu)	875

c. Şekil Özellikleri

1. Vezin

Ûdî, Mâcerâ-yı Mâh'ı aruz vezninin canlı ve hareketli bir bahri olan hezec bahrinin “Mefâ‘îlün- Mefâ‘îlün - Fa‘ûlün” kalıbıyla yazmıştır. Mesnevî nazım şekillerinde özellikle kullanılan bu kalıp, Türkçeye uygulanmasındaki kolaylığı münâsebetiyle mesnevî şairleri tarafından sıklıkla tercih edilmiştir.

Mesnevînin asıl vezni dışında eser içinde bulunan bir kaside ile dört gazelde farklı vezinler kullanılmıştır. Ûdî, “Fe‘îlâtün- Fe‘îlâtün- Fe‘îlâtün- Fe‘îlün” veznini 33 beyitlik 1 kaside (726.-758. beyitler arası) ile beş beyitlik 1 gazelde (31.-35. beyitler arası); “Mefâ‘îlün- Mefâ‘îlün-Mefâ‘îlün- Mefâ‘îlün-” veznini beşer beyitlik 2 gazelde (179.-183. beyitler arası; 599.-603. beyitler arası); “Mef‘ûlü- Mefâ‘îlü-Mefâ‘îlü- Fa‘ûlün” veznini ise beş beyitlik 1 gazelde (284.-288. beyitler arası) kullanılmayı tercih etmiştir. Metin üzerinde yapmış olduğumuz incelemeler neticesinde vezin konusunda ulaştığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz

Ûdî, eserin 20 beytinde zihafa başvurmuş, 145 beyitte imâle-i memdûde (1, 5 hece) yapmış, bunların 9 beytini ise vezinde kusur olarak kabul edilen⁴⁸ “ن ” harfleriyle yapmıştır. Bu vezin kusurlarına Mâcerâ-yı Mâh'ın 45. -344. -370. -739. -928. -930. -986. 991.-1095. -1116. -1139. ve 1234. beyitlerinde rastlamaktayız. Bunların yanında şairin imâle-i maksûre ile vasla (ulama) hemen hemen her beyitte müracaat ettiği ve toplam 43 beyitte vezin hatası yaptığı da görülmektedir.

Mesnevînin vezni üzerinde yapmış olduğumuz incelemede ulaştığımız neticelerden biri de bazı kelimelerin vezne uydurulmak için araya sesli harf yazılarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kelimeleri ve kullandıkları beyitleri şu şekilde sıralayabiliriz:

⁴⁸ Haluk İPEKTEN, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergâh Yayınları, İst. 1999, s.140

baħr - baħir	595
bezm - bezim	341, 408, 413, 702, 1057, 1186, 1220, 1221
şabr - şabır	213, 547
řubħ - şubuh	132, 135, 144,
rezm - rezim	861
vehm - vehim	310

2. Kafiye

Kafiye kurmak için kelime seçimi konusunda Ūdî, mesnevîde 223 kafiye Arapça-Arapça, 219 kafiye Farsça-Farsça, 207 kafiye Arapça-Farsça karışık kelimelerden oluştururken 82 kafiye Türkçe-Türkçe, 39 kafiye Türkçe-Farsça, 35 kafiye ise Türkçe-Arapça karışık kelimelerden yararlanmıştır. Türkçe kelimelerle kurduğu kafiyelerin 43 tanesini Türkçe fiillerden, 33 tanesini Türkçe isimlerden oluştururken 6 tanesini ise Türkçe isim ve fiil karışık bir şekilde oluşturmuştur. Metnin geneli incelendiğinde şairin kafiye kullanımında pek fazla sıkıntı çekmediği görülmekle beraber 7 beyitte kafiye kuramadığı görülmektedir. Ayrıca bazı kafiyeleri metinde oldukça fazla kullandığı da dikkat çekmektedir. Mesela “řâh-mâh” kafiyesini 49 beyitte, “saña-baña” kafiyesini 9 beyitte, “dâyim- kıâyim” ile “vuşlat-fürkat” kafiyelerini 7’şer beyitte kullanmıştır. Ayrıca 44 beyitte ise kafiye yerine redif kullanılmıştır.

2.1. Arapça- Arapça Kelimelerle Yapılan Kafiyeler

Metnin tamamı incelendiğinde Ūdî’nin Arapça-Arapça kelimelerle daha fazla kafiye kurduğunu görmekteyiz. Mesnevînin 223 kafiyesinin Arapça kelimelerle kurulmuş olması bunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şairin Arapça kelimelerle yapmış olduğu ve en çok kullandığı kafiyelerden birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz

dâyim- kıâyim	92, 131, 336, 478, 674, 1076, 1250
‘âşık-şâdıık	23, 75, 209, 258, 453, 454, 461

tażarru‘-tavazżu‘	102, 175, 380, 675, 689, 1063
vuşlat- fūrkat	146, 214, 349, 548, 549, 577, 1173
cem‘-şem‘	402, 421, 823, 945, 1039, 1051
devrân-ihsân	1225, 1260, 1268
beyân-‘ayân	106, 188, 237, 384
tâlib- râğıb	29, 84, 98, 107
eyyâm-âlâm	145, 480, 617
kadîm-nedîm	149, 196, 628
şikâyet- hikâyet	38, 204, 532
himâyet-‘inâyet	51, 664, 698
‘uşşâk-I‘râk	337, 669, 1170
ezhâr-eşcâr	626, 838, 1017
lâyık-‘âşık	529, 723, 1080

2.2. Farsça- Farsça Kelimelerle Yapılan Kafiyeler

Arapça kelimelerle yapılan kafiyelerden sonra en fazla kafiye Farsça-Farsça kelimelerle yapılmıştır. Metnin toplam 219 kafiyesi Farsça kelimelerin birbiriyle kafiyeli olarak kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Şairin Farsça kelimelerle yapmış olduğu ve en çok kullandığı kafiyelerden birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz

şâh-mâh ⁴⁹	325, 345, 542, 545, 555, 700, 794, 799, 808, 896
sünbül-gül	27, 141, 162, 412, 431, 706, 1021
bende-efgende	50, 201, 342, 427, 582, 1233
bezm-rezm	164, 268, 809, 835, 944, 1047
mâh-gâh	99, 108, 125, 356, 375, 803, 942
dem-hem	153, 233, 346, 409, 413, 475
şâhî-sipâhî	540, 814, 837, 867, 875, 947
mâh-âh	121, 283, 460, 506, 1224
âsumân-cihân	176, 290, 587, 902, 972

⁴⁹ “şâh-mâh” kafiyesi metinde toplam 49 beyitte kullanılmıştır.

şâh-nâgâh	341, 619, 846, 879, 1020
şâh-âgâh	591, 658, 665, 691, 720
şâh-gâh	855, 935, 1034, 1078
şâh-pâdişâh	827, 838, 1000
bed-ḥîâh- şâh	895, 923, 988
hem-ḥurrem	496, 568, 1126

2.3. Türkçe- Türkçe Kelimelerle Yapılan Kafiyele

Kafiye oluşumunda kelime tercihi açısından Mâcerâ-yı Mâh incelendiğinde kelime yoğunluğunda Türkçenin üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Metinde toplam 82 kafiye Türkçe kelimelerle oluşturulmuştur. Türkçe kelimelerle oluşturulan kafiyele şü şekilde gruplara ayırabiliriz

2.3.1. Türkçe Fiillerle Yapılan Kafiyele

Metinde toplam 43 kafiye Türkçe fiillerle kurulmuştur. Bu kafiyelelerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz

ḳaldum- ḫaldum	378, 694
irmek-virmek	713, 979
ḫolmuş- olmış	197, 418
iderdüm-giderdüm	139
oldum-ḳıldum	249
ḳıl-yakıl	695
sezerdüm-gezerdüm	364
olsañ-bulsañ	789
giderdüñ-n'iderdüñ	250
şaçar-ḳaçar	903

2.3.2. Türkçe İsimlerle Yapılan Kafiyele

Metinde toplam 33 kafiye Türkçe isimlerle kurulmuştur. Bu kafiyelelerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz

baña-saña	123, 222, 255, 386, 476, 546, 593, 1097, 1234
aña-baña	177, 230, 246, 253, 297, 432, 559, 688, 699
sen-ben	240, 492, 493, 710, 864
kişi-işi	82, 718, 862, 955, 1074
aña- tã'ña	248, 367, 785, 1219
yol-ol	5, 159, 271
göz-gündüz	86, 361
düş-tüş	276, 363
yir-er	892, 953
öz-göz	1025, 1055

2.3.3. Türkçe İsim ve Fiillerle Yapılan Kafiyele

Metinde toplam 6 beyitte Türkçe isim ve fiillerle karışık kafiye kurulmuştur. Bu kafiyelele birkaçını şöyle sıralayabiliriz

derdi-iderdi	206
derdüñ-söyledürdüñ	236
kişide-işide	265
egler-begler	481
olana-tolana	1123
beline-biline	1227

2.4. Farsça-Arapça Kafiyele

Metinde kafiye açısından dikkat çeken bir diğere husus, Arapça-Farsça karışık kelimelerle kurulan kafiyelele fazlalığıdır. Metinde toplam 207 kafiye Arapça-Farsça karışık kelimelerle oluşturulmuştur. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz

hem- gam	87, 136, 218, 293, 563, 566, 598
----------	----------------------------------

'âlem-nâlem	143, 690, 1065
maḥbûb-ḥûb	62, 63, 78, 401
ilâhî-mâhı	114, 122, 278
mâh-Allâh	1092, 1264
yâr-diyâr	347, 355, 541
yâr-efkâr	350, 562, 711
cinân-cân	395, 510, 581
ḥayrân-giryân	100, 611, 662
ḥammâm-câm	507, 511

2.5. Türkçe-Farsça Kafiyelele

Metinde 39 kafiyeinin Türkçe-Farsça karışık kelimelerle kurulduğu görülmektedir. Bu karışık kelimelerle kurulan kafiyelelerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz

cân-an	30, 213, 262, 503, 768
şâm-aḥşam	148, 614
âsumânı-anı	637, 1106
arada-bâde	269, 399
cihân-an	411, 716, 1073
ḥÛn-rîz-tiz	519
ğonce-eglence	430
civânı-anı	1093
kağan-Nerîmân	834
mârân-kan	965

2.6. Türkçe-Arapça Kafiyelele

Metinde 35 kafiyeinin Türkçe-Arapça karışık kelimelerle kurulduğu görülmektedir. Bu karışık kelimelerle kurulan kafiyelelerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz

anı-iḳtirânı	557, 1230
--------------	-----------

sultân-Karaman	816, 828
ara-hevâ	406, 410
semâya-aya	639, 647
sen-âsen	22
var-intizâr	165
adû-kamu	539
müheyyâ-yağma	847
lîvâ-kadırğa	944
şor-Mansûr	764

2.7. Kafiyesiz veya kafiyesi bozuk beyitler

Mesnevînin toplam yedi (7) beytinde Üdî'nin kafiye oluşturmakta zorlandığı ve kafiye oluşturamadığı görülmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz

şâmuñ-murâduñ	110
sînesini- Tañrısını	129
murâda-şafâda	130
bed-nâm-efgân	295
livâyı-âsumânı	313
hoş-hîân- gerdûn	1041

2.8. Ses uyumu redifle sağlanan beyitler

Metnin toplam 44 beytinde mısralar arası ses uyumunun kafiyeyle değil redifle sağlandığı görülmektedir. Bu beyitlerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz

bendesiydüm-bendesiydüm	334
hâli-hâli	381
seyfi-seyfi	515
mağdem-mağdem	820
yay gibi-yay gibi	991

adeler- adeler	1027
ayli-ayli	1045
mâhı-mâhı	1111
Ramazân- Ramazân	1181
tanîf- tanîf	1247
zevâle- zevâle	969

2.9. Cinaslı Kafiyeler

Mesnevînin bazı beyitlerinde cinaslı kafiyelere de müracaat edilmiştir. Cinasın kullanıldığı beyitlerden bazılarını şu şekilde verebiliriz

arar idi- arar idi	901
birgün- bir gün	360
ayaın- ayaın	400
yir- yir	960
ar- arz	46
mer-zârı- zârı	160, 634
urâî- sür ahî	270
uûrı- uûrı	315
Bî-sütûnı- sûtûnı	322, 1192
‘udı- ‘ÛDÎ	338, 668
Ferah-âd- âd	417
adr- adr	486
nâ-âd- âd	533
kendüñi görme- kendüñi görme	12
bende- bende	543
mâlik- Mâlik	1131
asendür- asendür	83
bir ay olurdu- bir ay olurdu	144
birgün- birgün	148
n’eylemisin- eylemisin	211
ehr-i yâri- yâri	221
sende- sen de	259

dil-ârâm- ârâm	498
seyfî- seyfi	515
cân- cân	527
‘azîze- ‘Azîze	531
demdür- demdür	536
şehlâ- şeh lâ	642
kemâli- kemâli	682
bûsesini- bûsesini	704
ber-güzârî- güzârî	722
cümle- cümle	765
hem-demine- hem demine	796
ḥayr-maḥdem- maḥdem	820
şeh-süvâram- süvâram	851
piyâde- piyâde	856
nîk-bendi- bendi	863
şerḥâ- şerḥe	928
baş- baş	964
ḥâlî- ḥâlî	1061
mâhî- mâhî	1111
nâme- nâma	1119, 1140, 1159
Müşterîye- müşterîye	1128
şâhî- şâhî	1158
Murâda- murâda	1245

3. İmlâ Hususiyetleri

Mâcerâ-yı Mâh incelendiğinde Üdî'nin, eserin birçok yerinde imlâ konusunda yanlışlık ve farklılıklar yaptığı görülmektedir. Yapmış olduğumuz incelemeler neticesinde eserin imlâ hususundaki durumunu şu şekilde sıralayabiliriz

3.1. Eserde imlâ açısından göze çarpan en büyük husus, Farsça bir edat olan “ki” edatı, bazen aslına uygun olarak “ک ” şeklinde yazılırken bazı

bölümlerde ise “كى” şeklinde yazılmıştır. Bu durum metnin yalnızca birkaç yerinde değil birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Sözünü ettiğimiz yazılışa metnin 82 yerinde rastlamaktayız. Bu yazılışların görüldüğü beyitlerin birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz: 1, 115, 221, 305, 411, 542, 664, 710, 816, 927, 1024, 1118, 1227

3.2. Metinde bazı kelimelerin aslında olan “ ء ” harfinin yerine Türkçenin fonetiğine uygun olarak “ ى ” harfinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimeleri ve kullandıkları beyitleri şu şekilde sıralayabiliriz

dâ'im	92, 130, 295, 336, 429, 602, 709, 1076, 1125, 1250
ķâ'im	92, 131, 336, 479, 674, 1076, 1250
'acâ'ib	232
ġarâ'ib	232
şâ'im	437, 465, 1125
ġâ'ib	859, 877
melâ'ik	1205

3.3. Metnin birçok yerinde kelimelerin bazı harflerinin “ı, i” şeklinde okunması gerektiğini göstermek için kelime içerisindeki harfin esre ile harekelenildiği görülmektedir. Aynı durum diğer sesleri vermek için de sık sık kullanılmıştır

3.4. Farsça tamlamalarda zaman zaman izafet kesresinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum metnin birçok yerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma 94.- 217.- 494.- 526.- 580.- 607. beyitlerde rastlanmaktadır.

3.5. Metinde birkaç kelimenin yazılışında farklılıklar ve yanlışlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu yanlışlık ve farklılıkların görüldüğü kelime ve beyitleri şu şekilde sıralayabiliriz:

hizmet 672, 674, 676 – ġidmet 336, 343, 344

ana 98 - aña (diğer bütün beyitlerde)
merhem 281, 917 - merhem 389
zerre 1107, 1108 – zerre 140, 776
bisât 958 – bisât 825, 1035
kaħr 48, 309, 332, 576 – kaħr 310
'abeş - 'abes 564

3.6. Metnin tamamı harekeli olmamasına karşın birçok yerde hareke kullanılmıştır.

3.7. “سوارى -süvârî” kelimesi metnin 482. beytinde “سوارو -sivârû” şeklinde harekelenmiş ve yazılmıştır.

3.8. Kelimenin imlâ açısından farklılıklar arz etmesi durumuna “işit-” fiilinin yazımında da rastlamaktayız. Şöyle ki kelime 30.-190.-233.-292.-1045. ve 1130. beyitlerde “işid-” şeklinde yazılırken 267. ve 1178. beyitlerde “işitdi” şeklinde yazılmıştır.

3.9. Farsça birleşik isim olan “ميرميران -mîr-i mîrân” kelimesi metnin 881. beytinde “mîr” ile “mîrân” kelimelerin arasına “و ” harfi eklenerek “ميروميران -mîr ü mîrân” şeklinde yazılmıştır.

3.10. Farsça bir sıfat olan “خوشنود - hoşnud” kelimesi 670. beyitte “خوشنوط - hoşnut” şeklinde yazılmıştır.

3.11. Eserin birçok yerinde bazı harflerin altına o harfi çağrıştıracak işaretlerin kullanıldığı görülmektedir. Özellikle “س - ش” harflerinin kullanıldığı kelimelerde bu kullanıma çokça başvurulduğu görülmektedir. 425.ve 460. beyitleri bu kullanıma örnek olarak gösterebiliriz.

3.12. Eserin imlâ açısından dikkat çekici unsurlarından biri de Eski Anadolu Türkçesi'ne ait arkaik kelimelere ve eklere de sıklıkla yer vermesidir. Bu kelimelerle ekleri ve buldukları beyitlerin bazıları şunlardır:

3.12.1. Arkaik Kelimeler

aşşı	Fayda	197, 147, 244, 714
bile	İle	513, 527, 804
bular	Bunlar	66
dağı ⁵⁰	Dahi, bile	15, 20, 56, 78, 96, 118, 154
irte	Sonra	931
irgür-	Ulaştır-	3, 1046, 1245, 1249
kağı-	Kız-	254, 268
kimesne	Kimse	204
kaçan ⁵¹	Ne zaman	136, 219, 312, 487, 512, 654, 742, 815, 926, 1034, 1173, 1204, 1214
kanğı	Hangi	798, 1122
kanı	Hani	277, 278, 341
qande	Nerede	728, 1127
kendöz	Kendisi	584
koğ-	Kok-	492
süñüle-	Süngüle-	890, 965
tapu	Huzur	1094, 1099, 1100, 1127
tağla-	Dağla-	94
tur-	Dur-	47, 1267
tolun-	Dolan-	146
yarag	Hazırlık	933, 1163
yedil-	Götürül-	951
yel-	Es-	901
yitürgir-		320

⁵⁰ “dağı” kelimesi metinde 28 yerde kullanılmıştır.

⁵¹ “kaçan” kelimesi metinde 31 kez kullanılmıştır.

3.12.2. Arkaik Ekler

-avuz / -evüz	51, 156, 157, 158, 164, 189, 368, 1046, 1047, 1125
-ıpdır / -ıpdur	43, 203, 313, 321, 368, 439, 475, 668, 782, 804, 940, 947, 1073, 1121, 1217, 1230
-üben	731, 734, 753, 1245
-igör-	8, 10, 13, 15
-egör-	38, 673

III. BÖLÜM

1. ESERİN NÜSHA TASNİFİ

Eser, Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Bölümü Yz 2770 numarada kayıtlıdır. Yapmış olduğumuz incelemeler neticesinde mesnevînin başka bir nüshasına rastlayamadık.

2. METİN

Mefâ'ülün- Mefâ'ülün -Fa'ülün

1b Bi-ḥamdillāh şükr bî- ḥadd ü gāyet
Ki yoḡdur luṭf-ı Ḥaḡḡa hîç nihāyet

Ḥabîr olmaḡ dilersenḡ kudretinden
Vücūd-ı vācibüñ māhiyyetinden

Bilinmez 'aḡl ile māhiyyet- i Ḥaḡ
Dü 'ālemdür şuhūd-ı kudret-i Ḥaḡ

İki 'ālem çün oldı aña şāhid
Olupdur Şāni' in şun'ı müşāhid

5 Dilerseñ on sekiz biñ 'āleme yol
Bilen esrār-ı insānı bulur ol

Gerekdür bilmege 'ālem ne imiş
Ḥaḡīḡatde benî- Ādem ne imiş

Vücūduñ aşlını bilmek gerekdür
Göñül āyīnesin silmek gerekdür

Olıgör ‘ilm ile ‘ālemde ‘āmil
Gerekdür olasıñ insān-ı kāmīl

Velī kim halk olupdur ins ile cān
Müşerrefdür kamudan kavm-i insān

10 Biligör cānuñuñ cānānı kimdür
Vücūduñ mülkinüñ sulṭānı kimdür

Uyarup dīde-i ‘ibret-nümāñı
Açup āyīne-i kudret- nümāñı

Nazar kıl kendüñe kendüñi görme
Hemān kendüñi gör kendüñi görme

2a Haḳīkat mülkine mālīk olıgör
Maḳabbet silkine sālīk olıgör

Huzūr-ı Hazretüñ oldur tarīḳı
Muḳammed kulunuñ oldur refīḳı

15 Biligör dahı sırr-ı çār-yāri
Olasın ḳāl u ḳīlden tā ki ‘āri

Eger esrāruñı bilmek dilerseñ
Tenüñde cānuñı bilmek dilerseñ

Gerekdür saña bir āyīne-i cān
İdesin her nazarda seyr-i cānān

Maḳāle tūtī ansız hīç gelür mi
Cihān āyīnesiz pür-nür olur mu?

Ḳamu eṣyā özin māda görürler
Şafālar kesb idüp andan yürürler

20 Nazar kııl sen daḫı mir‘at-i cāna
Özüñi şalma andan hiç yabana

Murāduñ andadur yabāna gitme
Reh-i ‘ışk içre gel yollarda yitme

Seni bilmek gerekdür yine senden
Ḥaḳıḳat fehmin it ḫüsn-i ḫasenden

Eger bu vech ile ‘āşık olursañ
Reh-i ‘ışk içre hem şādık olursañ

İrersin mīve-i eṣcār-ı vaşla
Yitersin şāḫ-sār-ı bāğ-ı aşla

25 Murāduñ gül-şenini seyr idersin
Ne yaña dileseñ aña gidersin

O bāğuñ ger dilerseñ bülbüli ol
Veyā āşüfte-i serv ü güli ol

Dilerseñ dirmege sünbüllerinden
Veyāḫūd deste deste güllerinden

Gerekdür t̄alib-i c̄an̄an olasın
Dem-ā-dem ‘āşık- ı nāl̄an olasın

Eger bu vech ile t̄alib olursañ
Bu kavle derd ile rāğıb olursañ

(.....)*

2b 30 İşid bu şi‘ri gūş-ı c̄ānuñ ile
Ne dirse ‘āmil ol sen anuñ ile

Fe‘ilātün- Fe‘ilātün - Fe‘ilātün – Fe‘ilün

Ḥüsn-i dil-ber gibi bir āyine peydā eyle
‘Ālemüñ cüz‘ ü külin anda temāşā eyle

Ḥikmet-i sırr-ı femin fehm idüp ol c̄an̄ānuñ
Ḥālet-i *Alleme’l- esmāy*ı hüveydā eyle*

Jeng-i ğamdan göñül āyīnesini şāfī heman
Qazıyup şaykal-ı ‘ışk ile mücellā eyle

Ola kim mazhar-ı dīdār idesin dīdelerüñ
Küh̄l-i ḥāk-i reh-i yār ile muşaffā eyle

35 Bir yüzi gün ruḥı āyīneye ÜDİ Ḥaḫdan
Ḥaşre dek bendesi olmağı temennā eyle

(.....)*

---

* Başlık yeri metnide boş bırakılmış.

* 32bBakara Sûresi (2/31)

[TEVHĪD]

Niyāz eyle gel ey dil bī- niyāza
Nidā kı1 derd ile ol çāre-sāza

Ṭutup rūy-ı siyāhuñ ‘özü-gāha
Dil ü candan tazarrū‘ eyle şāha

İdegör ‘āşī nefsüñden şikāyet
Belā-yı derd-i ‘ışkuñdan hikāyet

Umaram ‘afv ide cümle günāhı
Ḳabül ide du‘ā-yı ‘özü-ḥāhı

40 İlāhī bir risāle itdüm ‘āğāz
Umaram lutfuñ ile ola perdāz

Müyesser eyle yā Rāb feyz-i cūduñ
Ḳabül eyle du‘āsın bī-vücūduñ

Ola fihrist-nāme ḥamdü-lillāh
Umaram irgüre itmāma Allāh

‘Ademden çün vücūda geldi insān
Olupdur feyz-i cūduñ aña ihsān

Yaratduñ arz ile ‘arş-istevāyi*
Havāle eyledüñ arza hevāyi

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

* 44a Tâhâ Sûresi(20/5)

3a 45 Velikim kudretüñden oldı maḥlūk
Zihī kudret aña ḥayrān maḥlūk

Mekānın eyledüñ kiminüñ arz
Kimine āsumānı eyledüñ ‘arz

Kimine ṭur didüñ ṭurdı muḥarrer
Kimine dön didüñ döndi müdevver

Kimisi luṭfuñ ile oldı şādān
Kimisi ḳahruñ ile oldı giryān

İlāhī luṭfuñuñ dīvānesiyüz
Cemālüñ şem‘inüñ pervānesiyüz

50 İlāhī dergehüñde bende olduḳ
Ümīd-i luṭfuña efgende olduḳ

Umaruz āsitānuñdan ḥimāyet
Olavuz maḫhar-ı ‘ayn-ı ‘ināyet

(.....)*

[NA‘T]

Çün oldı Muṣṭafā maḥbüb- ı Raḥmān
‘Aceb mi enbiyāya olsa sulṭān

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Anıñçün halk olupdur cümle cihān
Anıñ yüzi şuyına geldi Ādem

Müyesser oldı çün ki aña Mi‘rāc
Olupdur enbiyā ol hāle muhtāc

55 Vücūdı t̄ayir-i kud̄s̄ilere dāl
Ola mı murğ-ı lāhut aña hem-bāl

‘Anāşırdan dağı olmadın Ādem
Nübüvvet ‘arşına başmışdı maqdem

Cemāli āfītāb-ı maşrıku’ d-dīn
Cebīni māh-tāb-ı kişver-i Çīn

Kerāmet āsumānınuñ o māhı
Velāyet kişverinüñ pādişāhı

Şerī‘at şehrinüñ oldur bināsı
Anıñçün hūbdur āb u hevāsı

60 Zihī luṭf u sa‘ādet ol bināya
Maqām ola müdām ehl-i şafāya

3b İlāhī ol maqāmı eyliyen yād
Maqām ehli gibi dāyim ola şād

Hudānuñ çün ki Aḥmed hūbı oldı
Cihan maḥbūbınuñ maḥbūbı oldı

İlāhī ‘āşıkam maḥbūbuñ için
Raķīb olsam ‘aceb mi ḥūbuñ için

Zihī luṭf u sa‘ādet ben ḳatuñda
Raķīb-i yārūñ olam ḳurbetūñde

(.....)*

[Medhiyye- i Çār-Yār-i Güzīn]

65 Añalum çār-yār-i bā- şafāyı
Uli’l-ebşār-ı dīn-i Muştafāyı*

Bulardur sāye-i Perverd-gārı
Çamusı zıll-ı luṭf-ı Kird-gārı

Olupdur āb-ı rüyı dīn-i taḥķīķ
Ḥalīfe evvelen Bū-bekr-i Şıddīķ

‘Ömer çün şāniyen oldı ḥalīfe
Didiler cümle Faruķ ol laṭīfe

Ḥalīfe āḥirī .....
Didiler Ḥazret-i ‘Oşmān o merde

70 Ḥilāfet ba‘de ‘Oşmān ol velīye
Virildi Mürtezā ya‘ni ‘Aliye

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

* 65b Âl-i İmrân (3/13)

69a Metinde tamamen silik olduğu için okunamadı

Görindi ‘ayn-ı heybet çün ‘Alide
Hüseyn ile Hasendür nür-ı dīde

Düzeldi bunlar ile şehir-i imān
Nitekim ‘unşur-ı çār ile insān

Resül oldu binā-yı dīn-vārı
Sütün-ı çār olupdur çār-yārı

Sarāy-ı sırra oldu zātı server
Olupdur ol sarāya bāb Hayder

75 İlāhī ol sarāyuñ ‘āşıkıyam
Tarīk-ı dīn-i Haqquñ şādıkıyam

İlāhī çār-yārüñ hürmetiyçün
Resüle yār olanlar ‘izzetiyçün

4a Şaşırma özümü toğrı yoluñdan
Dirġ itme recāsın bu kuluñdan

(.....)*

[SEBEB-İ TE‘LİF]

Kişiyeye Haqdan özge olmaya hūb
Nice hūb belki andan dahı maḥbūb

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Ḳamu ‘āşıqlaruñ maḥbūbıdur Ḥaḳ
Ḳamu şādıqlaruñ mergūbıdur Ḥaḳ

80 Nümüne ‘ıŝḳ-ı Ḥaḳḳa vech-i ḥasen
Olur mı bundan özge vech-i ḥasen

Bu veche çün numüne oldı cānān
K’ola bu vech ile ‘uŝḳa derman

Gerekdür ṭālib-i Ḥaḳ ola kişi
Dem-ā-dem ḥasen-i vech ola işi

Ḥudānuñ gerçi ki ‘ıŝḳı ḥasendür
Velikim şüretā ḥüsn-i ḥasendür

Meger bir gün aña ben ṭālib oldum
Cemāl-i pür-kemāle rāğıb oldum

85 Dem-ā-dem derdüme dermān arardum
Bu vech ile ṭabīb-i cān arardum

Giceler uyḥu girmezdi gözüme
Degüldi kimse vāḳıf gündüzüme

Ẓa‘afdan oldı cismüm kıll gibi hem
Çekerdüm dāimā bu vech ile ğam

Murādum fehmi olinmazdı sözümden
Bilürdi ḥalümi gören yüzümden

Çamu el çekmiş idüm bu cihāndan
Ve hem uşanmış idüm cism ü cāndan

90 Çeküp künc-i ferāgat içre başum
Ġam ile ġuşsa idi dāyim işüm

Dilerdüm ‘āşık olam bir nigāra
Ola ‘ışķum cihanda āşikāre

İşügi secde-gāhum ola dāyim
Olam bu vech ile hizmetde kāyim

4b Murādum cān ķoçın yolında her ān
İdeydüm Ka‘be –i kūyında ķurbān

Bu vech ile dem-ā-dem aġlar idüm
Yüregüm nār-ı ġamla taġlar idüm

95 Yatardum bir gice seyrümde nā-gāh
Hemān gördüm cihana toġdı bir māh

Nazar ķıldum o dem ol māh-ı ġarrā
Cihān içre daķı toġmamış aşla

Görüp dīde-i ibret ile anı
Temāşa eyledüm diķķatle ānı

Didüm Yā Rāb ki ana talib oldum
Cemāl-i pür-kemale rāġıb oldum

Müyesser ola baña böyle bir mäh
Temāşā eylesem ben anı her-gāh

100 Cemāli nurunuñ hayrānı olsam
Dem-ā-dem ‘āşık-ı giryānı olsam

Anuñla pādişāh-ı dehr olurdum
Murādum ayını yirde bulurdum

Ḥudāya şükr idüp kıldum tazarru‘
Aña bu vech ile itdüm tavazzu‘

Hemān-dem kudret-i Ḥaḳ oldu peydā
Maḳale başladı ol mäh-ı garrā

Didi ey ez‘af-ı erbāb-ı ‘uşşāk
Ve ey bī-çāre-i aşhāb-ı ‘uşşāk

105 Nedür bu derd ile bu āh u efgān
Nedür bu giryelerle zār u nālān

Nedür derdüñ baña bir bir beyān it
Nedür ḥālüñ baña cümle ‘āyan it

Ḥaḳīḳat ‘ilmine ger tālib iseñ
Cemāl-i pür-kemāle rāgīb iseñ

Benüm gibi cihānda mäh olur mı
Bu vech ile seyir her gāh olur mı

Şeb-i vuşlat didüğüñ bu gicedür
Dem-â-dem istedigüñ bu gecedür

5a 110 Günüñ ‘ıyd oldu vü Qadr oldu şāmuñ
Ki oldu bu gice hāşıl merāmuñ

Olayın her gice ben saña hem-dem
Bu vech ile olasın şād u hurrem

Benem Hāqdan dem-â-dem istedüğüñ
Meded baña bir āyīne didüğüñ

Benem ol māh-tāb-ı evc-i a‘lā
Benem ol pād-şāh-ı hüsni-i zībā

Benem ol pertev-i nūr-ı ilāhī
Benem ol burc-ı hüsnuñ mihr ü māhı

115 Didi ey ‘āşık-ı nā-şād u şeydā
Ki sensin zerre vü ben māh-ı garrā

Dilerseñ yār olam ben saña her-bār
Bu sırruñ ‘āleme fāş itme zinhār

Eger esrāruñı ifşā iderseñ
Beni ‘ālemlere rüsvā iderseñ

Bu vech ile şafā sürmez olursın
Beni düşde dağı görmez olursın

110a Metinde “murāduñ” olarak geçen kelime kafiye gereği “merāmuñ” şeklinde alındı.

Meşeldür şoñ peşimān aşsı itmez
Şu gibi sekmeyenüñ işi bitmez

120 Saña bu söz naşihat olsun ey yār
Şağın esrāruñı tuymasın ağıyār

(.....)*

Tamām itti sözünü çün ki ol māh
Hemān cān u gönüldeñ eyledüm āh

Didüm ey pertev-i nūr-ı İlāhī
Ki sensin burc-ı hüsnüñ mihr ü māhı

Bi-ḥamdi'llāh müyesser oldı baña
Ki oldum āşinā ey māh saña

Seni gökde aradum yirde buldum
Saña cān u gönüldeñ 'āşık oldum

125 Murādum buydı Ḥağdan ki seḥer-gāh
Baña yār-ı vefā-dār ola bir māh

5b Cemālüñdür baña āyīne-i 'ışık
Odur āyīne-i āyīne-i 'ışık

Baña çün kim sen itdüñ bu vefāyı
Umaram görmeyen cevır ü cefāyı

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Sa‘d imiş yıldızum ben anı bildüm
Göñül tahtındaki sultānı bildüm

Yaқан ‘ışk āteşine sīnesini
Bulur bī-şübhe ol kes Tañrısını

130 Bi-ḥamdi’llāh irüşdüm ben murāda
Ki oldum dāyimā zevk u şafāda

Umaram Ḥazret-i Ḥaḳdan ki dāyim
Olasın ‘ahdüñe ey māh ḳāyim

(.....)*

Seher kim gūşına taḳındı mengūş
Şubuh-dem zevk-i māhı eyledi düş

O māh ile bir itdük çün zebānı
Tamām itdük ḳamu ‘ahd ü emānı

Gözüm yumsam o dem ḥazır olurdu
Ḳamu aḥvālūme nāzır olurdu

135 Giceden şubḥa dek şādān olurdum
Şubuhdan şāma dek giryān olurdum

Ḳaçan olur ‘aceb aḥşam diyü hem
Çekerdüm dāyimā bu vech ile ḡam

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Gicem gündüz olurdu gündüzüm şām
Çekerdüm şām irince nice ālām

Gice irişse ol māh-ı şeb-ārā
Tutardı baña bir mir'at-i zībā

Cemāli nūrını seyrān iderdüm
Ne yaña dilesem aña giderdüm

140 Degüldi zerrece 'ālem gözüme
Disem kimse inanmazdı sözüme

Cihānuñ geçmiş idüm güllerinden
Nice gül belki hep sünbülerinden

6a Ğarīķ-i nūr olurdum gice irse
Anı gündüz bilürdüm gice irse

Gice rüşen olurdu baña 'ālem
Diñerdi giryelerle āh u nālem

Benümle her gice bir ay olurdu
Şubuḡdan şāma dek bir ay olurdu

145 Bu vech ile geçindüm nice eyyām
Gicemüz Ķadr olurdu gündüz ālām

(.....)*

Ṭolunsa her kaçan kim şām-ı vuşlat
Ṭulū‘ eyler hemān-dem rüz-ı fūrkat

İrince kişiyeyyām-ı hicrān
İder mi aña aşşı soñ peşimān

Meger ben muntazırdum şāma bir gün
Umardum irişem aḥşāma bir gün

Benüm var idi yār-i ḳadīmüm
Ezelden olmış idi hem nedīmüm

150 Baña bir gün didi ol yār-i gārum
Benüm sensin ḳadīmī gam-güsārum

Benüm ḥālüm digergün oldu şimdi
Ḳara baḥtum gibi dūn oldu şimdi

Saña aḥvālümü bir bir diyeyin
Anuñla derdüme dermān ideyin

Bugün luṭf eyleyüp ol baña hem-dem
Ola kim ḥallola müşkillerüm hem

Senüñle geşt-i gülşen eyleyelüm
Daḥı lāzım olanı söyleyelüm

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

155 Gerekdür hem bize cām-ı muşaffā
Anuñla albimiz ola mücellā

Hicābı ref' ide ol aramuzdan
Şikāyet eyleyevüz yaramuzdan

Gerekdür laħm ki laħmī olavuz
Gerekdür demm ki demmī olavuz

6b Umaruz Hāzret-i Hādan 'ināyet
Bulavuz vādi-i 'ıŝa nihāyet

Didi bu vech ile çün hālini ol
Hemān tıtdu anuñla gül-çene yol

160 Temāŝā eyledük bir merĝ-zārı
Hezārān bülbul eyler anda zārı

Bezenmiş ĝoncalerle ŝaħn-ı gül-şen
Dil-i tārī olurdı anda rüşen

Temāŝā eyledüm hep güllerini
Müzeyyen eylemiş sünbüllerini

ŝanasın cennet-i ma'mūra dönmiŝ
Anuñ her ĝoncasi bir hūra dönmiŝ

Müheyyā olmiŝ idi ālet-i bezm
K'idevüz cünd-i ĝamla anda biz rezm

165 Şürāhīnūñ pür olmuş idi vārı
Çekerdi ayağıyla intizārı

Oturduq ‘arīfāne bezme ol dem
Hemān bir ben idüm bir dağı hem-dem

Tamām itdük anuñ keyfiyyetini
Müşāhed eyledük germiyyetini

Anuñla hem-dem olduq şām irince
O māhuñ vaşlına eyyām irince

Didüm kim vaqt-i şām irişdi ey yār
Yine baķı durur şöbet yürü var

170 Didi ol yār-i gārüm baña hayfā
Ki geçdi bunca evķātum dirīgā

Murādum mācerā söyleşmek idi
Senüñle hālümü dilleşmek idi

Bu şeb luţf eyleyüp hem-dem olalum
Senüñle şubḥ-dem ḥurrem olalum

Şikāyet eyleyeyin çekdüğümü
Hikāyet eyleyeyin n’itdüğümü

Ola kim derdüme dermān idesin
Veyāḥūd cānumı ķurbān idesin

7a 175 İderdi derd ile baña tazarru‘
Bu vech ile kııurdu hem tevazzu‘

Yağardı nār-ı āhı āsumānı
Yığardı ra‘d-ı efgānı cihānı

Teraħħum eyleyüp ol demde aña
Didüm aħvālũñi ‘arz eyle baña

Nażar kıııdum o dem ol yār-i cāna
Hemān bir ŧi‘r oğudi ‘āŧıķāne

(.....)*

Mefā‘ılün- Mefā‘ılün - Mefā‘ılün - Mefā‘ılün

Dem-i hicr irmeyince vuŧlat-ı cānānı bilmezdüm
Viŧāli cennetinden dūzaħ-ı hicrānı bilmezdüm

180 Bilürdüm var iken bu ķālīb-ı fersüdede cānum
Velī evreng-i dilde ħükm iden sulţānı bilmezdüm

Meded ben bir oñulmaz derde ŧimdi mübtelā oldum
Ṭabībüm vār iken ben derdüme dermānı bilmezdüm

Beni ŧām-ı fürķat iķre ķoyan baħt-ı siyāhumdur
ŧeb-i fürķatde berķ uran meh-i tābānı bilmezdüm

---

* Baŧlık yeri metinde boŧ bırakılmıŧ.

Görünmezdi göze hak-i rehi vuşlatda cānānuñ
Dirīgā tūtiyā-yı dāde-i giryānı bilmezdüm

(.....)*

Bu şi‘ri hasb-i hāli oqıdı çün
Hemān gördüm anuñ da hāli mağbūn

185 Didüm kim n’eylemişsin hālūñ ey yār
Neden olduñ bu derde sen giriftār

Nedür bu giryelerle āh u zāruñ
Nice oldu senüñ ol yār-i ğāruñ

Neden düşdüñ diyār-ı iftirāka
Neden uğraduñ ey yār iştiyāka

Baña aḥvālūñi bir bir beyān it
Çamu esrāruñı cümle ‘ayān it

Ola aḥvālümüz belki muvāfiq
Olavuz ikimiz de belki ‘āşık

7b 190 Didi ol ‘āşık-ı rüsvā-yı bed-nām
İşid imdi ideyin hālüm i‘lām

Meger kim var idi bir yār-i ğārum
Çadīmī hem-demüm hem ğam-ğüsārum

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Bu mürde cismüme cānum ol idi
Cihānda dīnim īmānum ol idi

Ol idi yine de rūḥ-ı revānum
Ol idi yine de şāh-ı cihānum

İşigi kıble-i ma‘būd idi hem
Cemāli Ka‘be-i maḳşūd idi hem

195 Dem olmaz idi münfekk ola bendeñ
Ayırmaz idi hergīz cānı tenden

Meger var idi anuñ bir nedīmi
Raḳībümdi benüm ol ḥār ḳadīmī

İçi buğz u ḥasedle ṭolmuş idi
Ezelden baña düşmān olmuş idi

Nifāḳ idi dem-ā-dem pīşesi hem
Dün ü gün fikri vü endīşesi hem

Meger ḥālī bulup ol yār-i cānı
Benümçün söylemiş ḥayli yalanı

200 Beni ğamz eyleyüp dil-dāra ol ḥar
Düşürmiş āl ile āḥir anı ter

Naḳar ḳılmaz olup efgendesine
Ḥimāyet itmez oldı bendesine

Vefā vü meylini eyler raķībe
İder cevr ü cefāyı ben ğarībe

Diger-gūn oldı ħālüm Őimdi ey yār
Naẓar kılmaz olupdur baña dil-dār

Kimesne yok idem ħālüm ħikāyet
Hemān derdüm saña itdüm Őikāyet

205 Meded luţf eyleyüp kıl baña dermān
Veyāĥūd cānumı gel eyle ķurbān

Didi bu vech ile çekdügi derdi
Derūndan derd ile hem āh iderdi

8a Pür āteŐ olmiŐ idi içi taşı
Aķardı seyl gibi hem gözi yaŐı

Giceden kıldı aĥvālini taķrīr
Dem-i Őubĥ irişince itdi ta‘bīr

(.....)*

Yaķındı taĥını ķün Őubĥ-ı Şadık
Teni pür āteŐ olmiŐ mişl-i ‘āŐık

210 İŐitdüm ķün ki anuñ iftirāķın
Be-ğāyet ĥaŐret ile iŐtiyāķın

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Didüm ey yār-i gārüm n'eylemişsin
Vişālũñ hicre tebdīl eylemişsin

Saña ger bu cefā her ān olursa
Aña Hāğdan olur dermān olursa

Şabırdur çāresi birkaç gün anuñ
Ola şāyed gele yirine cānuñ

Vişālũñ āhıri fūrkat görünür
Fırākuñ āhıri vuşlat görünür

215 Velī 'āşık içündür zevk-i vuşlat
Kamu 'āşık içündür derd ü miñnet

Sürerseñ dāyimā zevk ü şafāsın
Ya kim çeksün anuñ derd ü belāsın

Melāmetdür kimine 'ālem-i 'ışk
Sa'ādetdür kimine 'ālem-i 'ışk

Şeh-i 'ışkuñ vezīri guşşa vü ğam
Nedīmidür anuñ zevk ü şafā hem

Kaçan kim 'asker-i ğam ide tuğyān
Livā-yı nāleñi sen eyle pinhān

220 Ne dem kim olmasa bir rezme ser-dār
Döner ol bezme kim olmaya dil-dār

Eger olmasa ŧehrũñ ŧehr-i yāri
Döner ol ‘āŧıka k’ olmaya yāri

Ġalať didüm bu ŧüret saña beñzer
Veyāhũd qorqaram kim baña beñzer

8b Naŧıhat oldu gerçi saña qālüm
Du‘ā qıl olmaya bu ħasb-i ħālüm

Umaram kim kıla Ĥať yārĩ saña
Mũlāqat eyleye ol yāri saña

225 Olasın ‘ālem-i vuŧlatta ŧādān
Cihānda gözlerũñ olmaya giryān

Ola kim naql ide ħālũñ raqĩbe
‘İnāyet eyleye Ĥať sen ħarĩbe

Umaram Ĥazret-i Ĥaťdan ey yār
Ola yārũñ saña yār u vefā-dār

Ne müŧkildür kiŧiye itdügi pend
Ola āħir yine ol pendine bend

ŧıħarlar gerçi yılanı tũyince
Meŧeldür quyuyu qazan boyınca

230 Bu vech ile qačan pend itdüm aña
Baqardı ol daħı diqťatle baña

Ta‘accüb eyler idi gāh ol yār
Görürdi ḥālūmi ḥayretde her-bār

Didi ey yār-i ġārum bu ‘acāyib
Ki gördüm sende aḥvāl-i ġarāyib

Saña ḥālüm ḥikāyet itdügüm dem
Ben idüm söyleyenle işiden hem

Temāşā eyledüm ḥālūñ her ānda
Yumarduñ gözüñi ‘aḳluñ yabanda

235 Velī olduḳ senūñle ḥayli hem-dem
Benüm gibi dem-ā-dem sen de pür-ġām

Benüm gibi eger var ise derdüñ
Hemān cümle beni mi söyledürdüñ

Nedür aḥvālūñi bir bir ‘ayān it
Benüm gibi baña derdüñ beyān it

Ḳamu aḥvālūmi ben saña açdum
Göñülden gevheri yabāna saçdum

9a Saña ben kendümi hem-dem bilürdüm
Ḳamu esrāruña maḥrem bilürdüm

234b Metinde “yumardum” şeklinde yazılan kelime anlam açısından “yumarduñ” şeklinde düzeltildi.

240 Hemān oldur murādum şimdi senden
Dirġ itme kamu sırruñı benden

Bu vech ile baña çok kıldı ikdām
Tazarru‘ eyleyüp hem itdi ibrām

O demde bādeyi şöyle içirmiş
Ki kendümden beni āhir geçirmiş

Gidicek kişinüñ ‘aklı elinden
Kamu esrāruñı söyler dilinden

Kamu aldırmayıgör ‘aklı bir ān
Kişiyeye aşşı kılmaz soñ peşimān

245 O dem kim meclis-i ‘işrette ol yār
Alup ‘aqlumı itmiş çār-nā-çār

Su’āl itmiş kamu ahvāli baña
Dimişim Mācerā- yı Māhı aña

Uyanup kışşadan çün oldum āgāh
Hemāndan cān u dilden eyledüm āh

Gözüm açup o dem de baqdum aña
Ta‘accüb eyleyüp kalmışdı tñña

Didüm n’iddüñ baña kim böyle oldum
Nice sihr okuduñ kim şöyle kaldum

250 Beni bî-hûş idüp ‘aqlum giderdüñ
Kamu esrârumı alup n’iderdüñ

Haķıķāt böyle mi olur ki ey yâr
İdesin ‘aqlum alup çâr-nâ-çâr

Nice âdemlik olur bu cihânda
Kişi esrârunı bulmaz yabanda

Çü gördi ol harâret geldi baña
Bu vech ile itâle itdüm aña

O daħı kaķıyup didi ki ey yâr
‘Acep mi arada fâş olsa esrâr

9b 255 Didüm esrârumı ben cümle saña
N’ola ber-düş didüñse sen de baña

Kişinüñ bātını efsânedür hep
Senüñ sır didigüñ yabânedür hep

Benüm zâhirdedür saña didigüm
Muķarrerdür kamu hep söyledüğüm

Cihanda baş açuķ bir ‘âşıkam ben
Bu yolda Haķķ bilür kim şadıķam ben

Eger esrâr-ı ‘ışķ olsaydı sende
Benüm gibi olurduñ didi sen de

260 Anuñla başladuğ çün kim cidāle
Getürdüm ben dağı tab‘um maqāle

Didüm esrārını ‘āşık açar mı
Serin bu yolda virmekden kaçır mı

Benüm rūhānīdür ‘ışkum ki anı
Dimem tā vimeyince aña cānı

Senüñ nefsanīdür ‘ışkuñ ki her gāh
Çamu ‘ālem olur hālūñden āgāh

Kişide ‘ışk-ı rūhānī gerekdür
Har olan kişi nefsanī gerekdür

265 Gerekdür ‘ışk-ı rūhānī kişide
Ne kimse bile anı ne işide

Maḥabbetden ḥaḳīkatse murāduñ
Gerekmez añıla ‘ışk ile aduñ

İşitdi çün ki benden bu cevābı
Hemān-dem başına ağdı şarābı

Çakıyup ol berüden düşdi bezme
Hemān-dem bezmimiz şan döndi rezme

Anuñla ḥayli cenğ oldı arada
Ki telḥ oldı o demde bezm-i bāde

270 Acıyup meclise ol dem şurāhī

Didi bu rāhdan anı sür ahī

10a O dem çün kim götürdi ayağı ol

Hemān ben dağı tutdum cānuma yol

İrişüp ol dem içre āba vardum

Hemān künc-i ğam içre h̄ābe vardum

Ḥayālāt olmadı hergiz cihānda

Ki görmeyem döne döne ol ānda

Yatup üç gün gicesi ol arada

Müyesser olmadı irmek murāda

275 Uyanup ol dem içre eyledüm āh

Didüm her şeb kanı yārüm olan māh

‘Acep düşüm midi yā Rāb benüm ol

Veyā tuşum midı yā Rāb benüm ol

Ḳanı her şeb benüm yār-i nigārum

Ḳanı ol hem-demüm hem ğam-güsārum

Ḳanı ol pertev-i nūr-ı İlāhī

Ḳanı ol burc-ı ḥüsnüñ mihr ü māhı

Ol idi bahtumuñ ayı benüm hem

Ol idi devletüm nūrı benüm hem

280 Ol idi sīnede rūḥ-ı revānum
Ten-i fersūdede ol idi cānum

Giceden şubḥa dek hem-dem olurdu
Dil-i mecrūhuma merhem olurdu

Didüm dermān idüñ derdüme yārān
Ki tāḳat ḳalmadı hīç şabra bir ān

Baña te‘şīr idüp ḥasret-i māh
Bu şı‘ri oḳuyup hem eyledüm āh

Mef ‘ülü- Mefā ‘lū- Mefā ‘lū – Fa ‘ülün

Her demde işüm āh ile zār eyledi fūrḳat
Gülden ayırup hem-dem-i ḥār eyledi fūrḳat

285 Küllī ten-i küł itdi ḳılup ḳālīb-ı fersūd
Āteş gibi bu cismüme kār eyledi fūrḳat

(.....)*

10b Gül-zār-ı fıraq içre işüm zār olup ey dost
Derdüm bir iken şimdi hezār eyledi fūrḳat

Bir yaña helāk itdi beni āteş-i ḥasret
Bir yaña yaḳup yirümi nār eyledi fūrḳat

Sāz-ı ğama tār eyliyerek cismüñi ŪDĪ
Mü gibi tenüñ çün ki nizār eyledi fūrḳat

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Tamam itdi bu ŧi‘ri çün ki o ān
İŧiden kiŧi aldı aa ayrān

290 Yaardı āteŧ-i āhum cihānı
Yıardı ra‘d-ı efgān āsumānı

Derūn-ı derd ile gōzyaŧı gūyā
Aup bir dem iinde oldu deryā

İŧidüp ra‘d-ı efgānumla nālem
Aa almıŧ idi ayretde ādem

Gōren bārān-ı eŧkūmi çeküp gam
Didi tūfān-ı Nu oldu gibi hem

‘Aılsa gitmiŧ idi cümle benden
ŧanasın ıkmıŧ idi cān bedenden

295 Gezerdüm dāyimā rüsvā-yı bed-nām
Dün ü gün eyler idüm āh u efgān

Kimisi dir idi Mecnūn ancak
Veyāhūd ‘ıŧık ile maqbūn ancak

açan kim ŧorsalar derdūmi baa
Cevābum āh ile zār idi aa

Ta‘accüb eyler idi görse a‘vām
Acırdı ālūme A‘rab u A‘cām

Temāşā eyledüm hālüm dige-gün
Kara bahtum gibi olmışdı mağbün

300 Meger ol āfitāb-ı burc-ı ‘izzet
O mäh-ı āsumān-ı evc-ı rif‘at

11a Ğazanfer-heybet ü Cemşid-şüret
Ferīdün-haşmet u Dārā-mehābet

Şeh-i Efrāsyāb u Kāhramān-fer
Süleymān-şadvet ü şāh-Sikender

Vücūdı sāye-i Perverd-gārī
Hümā-yı zıll-ı luṭf-ı Kird-gārī

Şecī‘ ü server ü sālār-ı hākān
Peleng ü Erd-şīr ü Şīr-i Yezdān

305 Şecā‘etle o şāh-ı mülk-i Oşmān
Ki ya‘ni Hāzret-i Sultān Selim Hān

Cihānuñ oldurur şāh-ı kerīmi
Ferīd-i ‘ālem ü ‘aql-ı selīmi

Musaḥḥardur aña hem ins ile cān
Yed-i luṭfundadur mühr-ü Süleymān

Cihānı ğarḳ idüpdür baḥr-i cūdı
Kamu ‘ālem anuñ luṭfi şuhūdı

Zamānuñ ‘adl ile Nūşirevānı
Odur meydān-ı ‘adlūñ Kaḥramānı

310 Atılsa tīg-ı kaḥrı nüh sipihre
İrişe ol vehimden ra‘şe mihre

Eger mağribde çalsa tīg-ı bürrān
Görinür cānib-i maşrıḳ kara ḳan

Ḳaçan kim ‘azm-i rezm itse o çālāk
Elinden ḳanlar aḡlar idi Ḍaḥḥāk

Gören ḳapusı üzre ol livāyı
Şanur ḳavs-ı ḳuzahḍur āsumānı

Sarayı reşk-i ḥür-ı bāḡ-ı Rıḍvān
Olupdur servler şan anda ḡilmān

315 Zer ü zīverle zeyn olmış ḳuşūrı
Görürse bulmıya cennet ḳuşūrı

Şanasın maḥfil olmış serv-i bostān
Oḳur her bülbül anda medḥ-i Sultān

Olupdur cennet-āsā gülsitānı
Dili şādān ider şād-ı revānı

11b Olalı ol sarāy-ı şāh bünyād
Mişālin görmedi ‘ālemde Şeddād

---

313. beyitte kafiye yanlışıḡı yapılmış.

Meh-i nevresm-i na‘l-i esb-i gül-gün
Rikābı reşk-i mihr-i çarḥ-ı gerdün

320 Yitürgürdi semendi nüh-sipihre
Ziyā virür şu‘ā-yı na‘li mihre

Cevāhirle muraşsa‘ taht-ı Kāvus
Gelüpdür şanasın cevlāna tāvus

İrişür āsumāna her sütünü
Özine hem-ser itmiş Bī-sütünü

Gevāhir anda şan seyyārelerdür
Veyāḥūd ābda āvārelerdür

Görinür naqş-ı kudret her birinde
Ḳamu arz u semā yerlü yirinde

325 Ḳaçan kim meclis-i ḥaş itse ol şāh
Felekde reşk iderler mihr ile māh

Müzeyyen bezm-i şeh meh-pārelerle
Nitekim āsumān seyyārelerle

Ne dem kim devr ide bezmi piyāle
Şarābı ta‘n ider āb-ı zülāle

326a Metinde “şāh” şeklinde yazılan kelime vezin gereği “şeh” şeklinde düzeltilmiştir.

Şürāhīnūñ o şeh bezminde her ān
Döker ayağına şuy nice ğılmān

Şamāni keh-keşān olmuş idi şan
Ki olmuş mihr ü māh aña iki nān

330 Sa‘ādet āsumānında o server
Olupdur şevket ile mihr ü enver

Veyāhūd māh-ı enverdür o sultān
Nücümü hāle-i bezminde hūbān

Olupdur nice Rüstem zīr-i desti
Nice şehler şarāb-ı kahrı mesti

Şecā‘at kişverinüñ tācdārı
‘Adālet gülşeninüñ şāhsārı

O şāhuñ ben kadīmī bendesiydüm
Hem anuñ bendesinüñ bendesiydüm

12a 335 İşügi Kıblegāhum olmuş idi
Dem-ā-dem secdegāhum olmuş idi

O şāhuñ meclis-i hāşında dāyim
Olurdum hıdmet-i sāz ile kāyim

İderdüm geh Nevā vü gāh ‘Uşşāk
Gönülse ārzü eylerdi I‘rak

Çalardum meclis-i şāhīde ‘ūdī
Anuñçün maḥlaş oldı baña ‘ŪDĪ

Kaçan āheng olaydı ‘ūd ile çeng
Tutardı tā hevādan Zühre āheng

340 Düşicek ‘aql u dil āḥir hevāya
Hevā oldı nevā ben mübtelāya

Hevā-yı āḥire düşdügümi şāh
Bezimde ḥayretünden bildi nā-gāh

Nażar kılmaz olup efgendesine
Ḥimāyet itmez oldı bendesine

Nice gün dūr oldum ḥidmetinden
Dün ü gün ḥasta oldum ḥasretinden

Olıcaḳ bendesi ḥidmetde ḳāşır
Olur mı hiç aña sultān nāşır

345 Beni zār eylemişken fūrḳat-i māh
İrişdi bir yañadan ḥasret-i şāh

Bir iken iki oldı müşkilüm hem
Gam ile guşşa oldı baña hem-dem

344b “sultān” kelimesinin “-ān” hecesinde med (vezin kusuru) yapılmış.

345a “beni” kelimesi metnin yan tarafına sonradan eklenmiş ancak “benüm” kelimesi silinmemiş.

Zamāne olmadı çün baña yārī
Muqarrer eyledüm terk-i diyārī

(.....)*

Çün oldı vuşlatum hicrāna tebdīl
Hemān rāh-ı firāka bāğladum bil

Müyesser olmuş iken şām-ı vuşlat
Muqarrer oldı baña mışr-ı fūrkat

350 Hemān-dem kendüme didüm ki ey yār
Devā kııl kendüñe gel eyle efkār

12b Gel ey dil āteş-i fūrkat zarar dur
Bu derde çāre şabr u yā seferdür

Dükendiye eger şabr u qarāruñ
Qanı ğayretle hem nāmus u ‘āruñ

Meger vardı bize yār-i muvāfıq
Qulaqdan itmiş idi beni ‘āşık

Geçüp cümle vaṭandan ‘uzlet itdüm
Hemāndan anuñ ile Mışra gitdüm

355 Bi-ḥamdi’llah ki kıldı Bārī yārī
Temāşā eyledük hem ol diyārī

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Velī seyrān iderdüm şehri her gāh
Göñülden çıkmaz idi ḥasret-i māh

Gözümde şu yirine kan aḳardı
Temāşā idenüñ bāğrın yaḳardı

Bu vech ile çekerdüm nice ālām
Acırdı ḥālūme A‘rāb u A‘cām

Tazarru‘ eyler idüm Ḥaḳḳa her gāh
İderdüm bir dem içre nice biñ āh

360 Gezerdüm ‘ālem-i ḥayretde bir gün
Hemān gördüm cihāna toğdı bir gün

Giceler mihr olup açdum gözümi
Hemān ol demde gördüm gündüzümi

Temāşā eyledüm bir şūret-i ḥūb
Mişāl-i Yūsuf-ı maḥbūb-ı Ya‘ḳūb

Didüm düşüm midür bu yā İlähī
Veyā tüşüm midür bu yā İlähī

Murādum ayını gökde sezerdüm
Anuñçün vālih ü ḥayrān gezerdüm

365 Didüm āyīne-i cānum bu ancak
Bu mürde cismüme cānum bu ancak

361a Metinde “maḥv” şeklinde yazılan kelime anlam gereği “mihr” şeklinde düzeltildi.

Bu ancak sinede rûh-ı revānum
Yirine şimdi geldi gibi cānum

Naẓar kıldum o dem diĸkatle aña
Görüp ahvālümü kalmıŖdı tãña

13b Baĸup āyīne-i nūr- ı cemāle
Gelüpdür tütī- i tab‘um maĸāle

(.....)*

Mefā‘ilün- Mefā‘ilün - Fa‘ülün

Bi-ħamdi’llāh yine cānāna irdüm
Göñül tahtındaki sultāna irdüm

370 Nice yıl ĸaste-i hicrān idüm ben
‘İlāc-ı ĸikmet-i Loĸmāna irdüm

TemāŖā eyleyüp bāĸ-ı cemāli
Yañaĸı bir gül-i ĸandāna irdüm

Bugün ben āsumān-ı ‘aŖĸ içinde
Yüzi gün bir meh-i tābāna irdüm

Göze göstermez oldum ‘ÜDİyi mihr
Ben ol āyīne-i devrāna irdüm

---

* BaŖlık yeri metinde boŖ bırakılmıŖ.

(.....)*

Sipihrüñ Yūsufi çāh-ı ‘ademden
Tulū‘ itdi o dem kim şubḥ-demden

375 Teninde dāğı yakınmış şubḥgāh
O daḥı şanki olmuş ‘āşık-ı māh

İrişdüm çün ki ben ol āfitāba
Düşürdi göñlümi ol demde tāba

Harāret virdi ‘ışkı bir yañadan
Şafālar virdi şevki bir yañadan

Arada ‘ālem-i ḥayretde kaldum
Cemālin seyr idüp efkāra taldum

Didüm kim yā İlāhī nic’ideydüm
Buña ḥālüm nice ben ‘arz ideydüm

380 Düşüp ayağına kıldum tazarru‘
O māha eyledüm ḥayli tavażzu‘

Hemān dilden oḫudum ‘arz-ı ḥāli
Kelām āḥir olunca bildi ḥāli

Tebessüm eyleyüp didi ki ey yār
Nedür bu eyledüğüñ āh ile zār

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

13b Neden geldüñ sen evvel bu diyāra
Nedür ya sendeki bu zaḥm u yara

Ḳamu aḥvālüñi bir bir beyān it
Baña esrāruñı cümle ‘ayān it

385 Gice mihmānumuz ol gel gidelüm
Senüñle ‘ıyş ile işret idelüm

Şorayın cümle-i aḥvāli saña
Hikāyet eyliyesin ḥāli baña

Ola kim ḥānımızda şād olasın
Ġam ile ġuşşadan āzād olasın

Nice bir olasın derd ile giryān
Ola kim idevüz derdüñe dermān

Bulınur yāre-i hicrāna merḥem
Anuñçün çekersin dāyimā ġam

390 Olursañ ger bizümle yār u hem-dem
Bulınur ḥaste diller derdine em

Eger keyfiyet-i mey ise kāmüñ
Ṭoludur meclis-i ‘işretde cāmüñ

386b Metinde “eyliyeyin” şeklinde yazılan kelime anlam açısından “eyliyesin” şeklinde düzeltilmiştir.

Eger hayrān iseñ dil-ber lebine
Baķılmaz hānede dil-ber lebine

Didi ol mīr baña çün bu kelāmı
Hemān-dem cān u dil buldı merāmı

Dönüp ol māh ile pes yola girdük
Hemān-dem āsitān-ı yāre irdük

395 İrüşdük çün ki ol bāğ-ı cināna
Şafā virdi şafāşı mürde cāna

Meger kim ehl-i şoĥbet hāzır imiş
Kamu aĥvāle anlar nāzır imiş

Görüp efgendesiyle yāri anlar
Hemān-dem bildiler aĥbārı anlar

Geçüp oturdı ol māh-ı şeb-ārā
Şanaşın mürde-diller oldu iĥyā

Dökildi ālet-i bezm ol arada
Döner pervāne-veş ortada bāde

14a 400 Şürāhīnūñ el üstinde ayağın
Sürerdi sākī-i meclis ayağın

O bezm içre olanlar hūb idi hep
Mışır şehrindeki maĥbūb idi hep

Çamusı bir yire olmuş idi cem‘
O māhum anlara olmuş idi şem‘

O meclis dönmiş idi şanki deyre
Şanemler gelmiş idi anda seyre

Veyāhūd hāledür ol bezm-i zībā
Ki kendi olmuş idi māh-ı ğarrā

405 Simāti keh-keşān olmuş idi şan
Nücūma dönmiş idi anda hūbān

Şadā-yı sāz-ı muṭrib ol arada
İderdi Zühreye ṭa‘nı hevāda

Ṭutardı āsumānı şavt-ı hoş- h‘on
İñilerdi şadadan çarḥ-ı gerdūn

Bezimde çalınurdu nāy-ı āheng
Ġidā-yı ruḥ olurdu ‘ūd ile çeng

Meh-i nev sāğarı olmağ için hem
Felek de reşk iderdi bezme her dem

410 Bileydi Zühre-i Zehrā hevāda
Olurdu muṭrib-ı bezm ol arada

---

407. Metinde “hoş- hoş” şeklinde yazılan kelime “hoş -h‘on” şeklinde düzeltili.
407 Metinde “kerḥ” şeklinde yazılan kelime anlam gereği “çarḥ” olarak alındı.

Çiçekler kalmamış idi cihānda
Ki gelmiş olmayaydı biri anda

Alınmışdı ruḥunuñ āline gül
Şalınmışdı saçı bāğında sünbül

Benefşe ḥatt-ı ‘anber-bārına hem
Bezimde pāy-i māl olmuşdı ol dem

Görüp ḥāl-i ‘izārıyla o māhı
Yaşınmış lāleler dāğ-ı siyāhı

415 Geçüp ḥayretde kalmış idi herkes
Nigehbān olmuş idi anda nerges

Ṭolandı nā-gehān sultān-ı ḥāver
Hemān gün gibi toğdı māh-ı enver

14b Uyandı şem‘ler ḥübāna döndi
Açılmış şol gül-i ḥandāna döndi

Ḳamunuñ nūrı bezme ṭolmuş idi
Şanasın *Leyletü’l-Ḳadr* olmuş idi*

Şeb-i tārike oldı zülfi hem-reng
Şan oldı deyr-i meclis naḳş-ı Erjeng

420 Giceden meclis-i ḥāsında ol yār
Dem-i şubḥ irişince oldı bīdār

---

* Kadir Sûresi (97/1)

Yumuldı çeşm-i encüm döndi şem'e
Hemān ol māh döndi şem'-i cem'e

Beni bu vech ile ol pür-zarāfet
İdüpdür üç gice üç gün ziyāfet

Çün oldı üç gün içre meclis āhır
Hemāndan arada 'aşk oldı zāhir
(.....)*

Kişiye Hakk idicek luḫ u iḫsān
İder her müşkil işi aña āsān

425 Olıcak ḫālī'-i baḫtuñ müsā'id
Olur da'vā-yı 'aşka yār şāhid

O dem kim āhır oldı bezm-i dil-ber
Ḥimāyet eyledi baña ol aḫter

Didi ol yār-i cānum bendesine
Kemāl-i luḫ ile efgendesine

Gel ol şimden girü sen bizüm ile
Dem-ā-dem ḫurrem ol sen bizüm ile

Saña 'arz eyledüm çün bāğ-ı Rıdvān
Olasın dāyimā aña nigeḫbān

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

430 Letāfet bāğınuñ ben goncasiyem
Dil-i bülbüllerüñ eglencesiyem

‘İzārumdur o bāğın gülleri hem
Şaçumdur görinen sünbülleri hem

Çadüm serv-i ser-efrāz oldu aña
Çenāruñ irmez oldu desti baña

15a Baña hem-ser olımaz serv-i bālā
Ruḥ-ı rengīnūme lāle dimez lā

Ḥaṭ-ı miskīnūme gülşende ey yār
Benefşe baş egerse ṭañ mı her-bār

435 Didi ey ‘āşık-ı miskīn o māhum
Bedeldür nāfeye zülf-i siyāhum

Benüm ismüm hem olmışdur Ramazān
İder ‘ıyd-ı vişālüm nice kurbān

Niceler şāyim-i hicrān olupdur
Niceler vaşluma kurbān olupdur

Mışır sultānıyam şimdi cihānda
Mişālüm yok durur kevn ü mekānda

Ruḥum mir‘atınuñ ḥāl-i siyāhı
Olupdur mülk-i Rūmuñ pādişāhı

440 H̄abeş sultānıdur zūlfüm ki şimdi
K̄amu zabt eylemişdür Hind ü Sindi

Ruḥumdur burc-ı ḥüsne mihr-i pür- nūr
Cemāl-i pür-kemālüm oldı meşhūr

Cebīnümdür ki sultān-ı şeb-ārā
Didiler tā ki añna mäh-ı ğarrā

Benem şehler şehi şimdi muḳarrer
Ki oldı bunca şeh baña musahḫar

Meh-i nev-resm ḳaşum dur[ur] felekde
Mişālüm yok durur hergiz melekde

445 Dem-ā-dem reşk ider ḥüsnüme ḥūrā
Cināndan baş eger ḳaddüme Tübā

Leb-i la‘lüm dūrür hem āb-ı Kevşer
Zebānumdur benüm ḳand- i mükerrer

Dehānum ḫoḳḳa-i dürr-i gevāhir
Olupdur gözlerüm sihr ile sāḫir

Cihānda Leylī-i zūlfümle ey yār
Nice Mecnūn gibi ‘āşıḳlarum var

Leb-i şīrīnüm için nice Ferhād
İderler ḫasret ile āh u feryād

15b 450 Cihānuñ hem benem ‘Azrā- ‘izārı
Nice Vāmıqlar eyler āh u zārı

Didi ey ‘āşık u rüsvāy-ı nā-şād
Benem Hürşid çün sensin Feraḥ-şād

Benem hem Yūsuf-ı Mışr-ı melāḥat
Züleyḥa gibi ol sen de melāmet

Eger olmaḫ dilerseñ sen de ‘āşık
Gerekdür olasın bu yolda şādık

Eger bu vech ile ‘āşık olursañ
Bu yolda şıdık ile şādık olursañ

455 İrersin mīve-i eşcār-ı vaşla
Yitersin şāḥsār-ı bāğ-ı aşla

(.....)*

Kişinüñ müşkili oldur ki dildār
İde ol ‘āşık-ı bī-çāreden ‘ār

Cemāli seyrine ḥasret olasın
Esīr-i vādī-i ḥayret olasın

Bi-ḥamdi’llāh irişdüm ben murāda
Ki oldum dāyimā zevḫ u şafāda

---

* Başlık yeri metinde boş bırakılmış.

Anuñla başladuğ çün kıl ü kâle
Getürdüm tütî- i tab‘um maķâle

460 Tamâm itdi sözini çün ki ol mâh
Hemân cân u gönülde eyledüm âh

Didüm rüz-1 ezelden ‘âşıkam ben
Bu yolda Hâķ bilür kim şadıķam ben

Nice yıllar durur seyrümde nâ-gâh
Görinür baña sen şekli bir mâh

Hayâlünmiş meger ol mâh-1 ğarrâ
Göründi bātınım zâhirde güyâ

Meger mâh-1 Ramzân imiş ismün
Anuñçün görünürmiş baña resmün

465 Ramazân ayı imiş gördüğüm hem
Dem-â-dem şâyim-i hicr olduğum hem

16a Vişâlün ‘ıydına ķurbân olayım
Yoluñda hâķ ile yeksân olayım

Gönül olsun Züleyhâ-veş melâmet
Ki sensin Yūsuf-1 Mışr-1 melâhat

Olayın Leyle-i zülfünle Mecnün
Ki oldum fitne-i hâlünle meftün

Leb-i Şîrînüñe Ferhâd olayın
Dem-â-dem ‘aşık-ı nâ-şâd olayın

470 Göñül ‘Azrâ-‘izâruñ bendesidür
Dil-i Vâmık anuñ efgendesidür

Nice olmayayın ben dâyimâ şâd
Ki sen Hürşîde ben oldum Feraḥ-şâd

Cihânda sen şehüñ efgendesiyem
İşügüñ bendesinüñ bendesiyem

Sen âhü-çeşme kim çeşmüm irişdi
Hemân göñlüm ğazâli daĝa düşdi

Dem-â-dem kâkülüñ fikri nigârâ
Dili şad-pâre kıldı şâne-sârâ

475 Ḥayâl-i mû-miyânuñ fikri her dem
Hilâle döndürüpdür cismümi hem

Olaldan âşinâ ey mâh saña
Ḥayâlüñdür müdâm eglence baña

Bi-ḥamdi’llâh ki kıldı Bârî yâri
Temâşâ eyledüm sen tâcdârı

Umaram Ḥazret-i Ḥaḫdan ki dâyim
Olasın ‘ahdüñe ey mâh ḳâyim

Bu vech ile bir itdük çün kelāmı
Tamam itdük kamu ‘āhd ü emānı

480 Anuñla hem-dem olduĝ nice eyyām
Mübeddel oldı zevĝe derd ü ālām

Beni ĝurbetde dāyim egler idi
Baña reşk eyleyenler begler idi

Giderdük geh süvārü geh piyāde
Gehī kaĝve içerdük ĝāh bāde

16b Görüp ĝayrān olurdum ki lebini
Yemişdüm şanasın dil-ber lebini

Gehī mest eyler idi la‘l-i nābı
Ele almaz idüm cām-ı şarābı

485 Cemāli şem‘inüñ pervānesiydüm
Şacı zencīrünüñ dīvānesiydüm

Günüm ‘ıyd olmış idi gicemüz Qadr
Nihāyet bulmuş idi kıymet ü qadr

(.....)*

Qaçan kim ‘āşıķa rām olsa cānān
Bahāneyle ider ol aña iĝsān

Eger kim ser-keş olsa dāyimā yār

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

İder ol ‘âşık-ı bî-çâreden ‘âr

Didi bir gün baña ol şüh-ı fettân

İdelüm gel senüñle şehri seyrân

490 Girelüm hem bu gün Һammâma ey yâr

Vücüdüm mülkini seyreyle hem-vâr

Perîşân ideyin kâküllerümi

Temâşâ idesin sünbüllerümi

Ṭarayın ṭurra-i ṭarrârımı ben

Ḳoḡasın zülf-i ‘anber- bârumı sen

Ḥicâbı ref‘ ideyin aradan ben

Göresin on sekiz biñ ‘âlemi sen

Dilerseñ mazhar-ı dîdâr olasın

Ġarîḳ-i pertev-i envâr olasın

495 Temâşâ idesin bir cism-i pür-nür

Ola bu vech ile nûru’n-alâ-nür

Şafâ vire şafâsı ḳalbüñe hem

Bu vech ile olasın şâd u ḡurrem

Saña ‘arz ideyin bâġ-ı cinânı

Anuñla şâd ḳıl rûḡ-ı revânı

Didi bu vech ile çün ol dil-ārām
Dağı kalmadı hergiz şabr u ārām

17a Revān oldı o dem rūḥ-ı revānum
Kaḫādār oldı aña cism ü cānum

500 İrişdi çün ki ḫammāma o dildār
Anuñla var idi biñ ‘āşık-ı zār

İrüşdük çün anuñla ol maḫāma
Hemāndan cān u dil irdi merāma

Şoyınup ‘işve vü nāz ile ol yār
İderdi derd ile ‘āşıklar-ı zār

Temāşā eyledüm ol yār-i cānı
Der-āgüş eyledi bir fūta anı

Kaşandı fūtesini çün o server
Şanasın ırgürdi māh- ı enver

505 Şalındı nāz ile ol serv-kaḫmet
Şanasın kopdı ol demde kıyāmet

Ṭolandı gün gibi ḫammāma ol māh
İderdi ‘āşık-ı bī-çāreler āh

Pür oldı nāfe-i Çīn ile ḫammām
Özüni oda yağıdı ‘anber-i ḫām

Şoyınup girdi çün kim ol gül-endām
Şan oldu maḥzenü'l-envār ḥammām

Ḳafāsı germ olup ta'n itdi mihre
O māhı şayd idüp döndi sipihre

510 Anuñ her ḥalveti döndi cinānā
Şafā virdi şafāsı mürde cāna

Gözin açdı görince anı ḥammām
Bir iken gözlerin dört eyledi cām

Ḳaçan ğarḳ-ı 'araḳ oldu o dil-ber
Serāser oldu ḥammām dürr ü gevher

Meger çāvuşlaruñ birisi anda
Bile bulunmuş idi cāmekānda

Ḥarāret almış idi ol za'īfi
Be-ġāyet teşne itmiş ol naḥīfi

515 Elinde var idi bıttıḥ-ı seyfi
Dilerdi kesmege destinde seyfi

17b Meger kesdüm şanup bıttıḥı ol yār
Elini kesmiş ol bī-çāre nā-çār

Revān oldu anuñ ol demde ḳanı
Boyadı ḳanlara āb-ı revānı

Ḥayātından o dem destini kesdi
Ecel bādı anuñ üstinden esdi

Görüp bu ḥāleti o çeşm-i ḥūn-rīz
Buyurdı kanını tutuñ didi tiz

520 Ḥicābından ‘araḳ-rīz oldu ol cān
Müzeyyen itdi kāmı dürr ü mercān

Meşeldür kışşa-i Yūsufda ey yār
Görüp kesdi elin Yūsuf cemāli

Bu daḫı kışşa-i Yūsuf mişali
Elini nice zen kesmişdi nā-çār

Nice Yūsuf dimeyin aña ey yār
İder mi gördüğünü kişi inkār

Muḫaḳḳaḳdur temāşā itdüm anı
Muḳarredür anuñ yoḳdur yalanı

525 Çıḳup ḥammāmdan ol pür-zarāfet
Tamam kesb itmiş idi ten leṭāfet

Ten-i billūrı şafā idi Necefdin
Dür-i şehvār çıḳdı şan şadefden

---

521. beytin ikinci mısraı, 522. beytin ikinci mısraı olarak yazılmış, bu yanlışlık metin üzerinde işaretlenmiş.

522. beyitte Hz. Yusuf’un kıssasının anlatıldığı Yunus Süresi’ndeki ayete (12/31- Kadınların kendisini yermesini işitince onları davet etti; koltuklar hazırladı; geldiklerinde her birine birer bıçak verdi. Yusuf’a: “Yanlarına çık.” dedi. Kadınlar Yusuf’u görünce şaşır ellerini kestiler ve «Allah’ı tenzih ederiz ama, bu insan değil ancak çok güzel bir melektir» dediler.) telmih yapılmıştır.

Kaçan kim taşra çıktı nāz ile cān
Anuñla bile çıktı nice biñ cān

Görince kesdi destin gerçi ol yār
Ben aña naqd-i cānum kıldum īşār

Olaydı cāndan ayru cāna lāyık
Dirīg eyler mi andan hīç ‘āşık

530 Velī tartıldı Yūsuf-miske ol ān
‘Aceb mi tartılırsa cāna ol cān

Olaydı bende ger cāndan ‘azīze
Dönerdüm Yūsufa virüp ‘Azīze

(.....)*

18a Cihāndan eyle ey dil gel şikāyet
Vişālūñ fūrkatın eyle hikāyet

Kimini Mışr-ı vuşlatda ider şād
Kimin şām-ı firāka şaldı nā-şād

Şalar geh gülşen-i bāğ-ı cināna
Gehī nār-ı firāka yana yana

535 Gehī mazhār ider nūr-ı cemāle
Yağar geh pertev-i nūr-ı celāle

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Nigāruñ vuşlatı gerçi ki demdür
Velikin fūrķate irse ne demdür

O dem kim eyler idük ‘ıyş u ‘işret
İrişdi nā-gehān şehre beşāret

Meger ol hūsrev-i şāhib-ķırānuñ
Ki ya‘nī Hāzret-i şāh-ı cihānuñ

Meger kim Bāyezīd olmış ‘adūsı
Buyurmuş bendeler gelsün ķamusı

540 Şalınmışdı cihāna emr-i şāhı
Ki cümle cem‘ ola cenge sipāhı

İrişdi bu haber çün ol diyāra
Didim emr-i şāhı ben daħı yāre

Ki eyyām-ı firāķuñ irdi ey māh
Buyurmuş bendeler gelsün diyü şāh

İtā‘at ķılmasa ol şāha bende
Hemān-dem ķayd iderler anı bende

Gerekdür emrine şāhun itā‘at
Gidem ağlayu ağlayu melāmet

545 Gerekdür terk idem sen māhumı ben
Varup bir dem görem ol şāhumı ben

Umaram eyleye Hâk yâri baña
Mülâkât ide cānum yine saña

Şabırdur çāresi aña ne çāre
Uruldu yaram üzre çün ki yara

18b Vişālũñ āhiri fūrkat görünür
Firākuñ āhiri vuşlat görünür

Baña çün lâzım oldu şimdi fūrkat
Umaram kim müyesser ola vuşlat

550 Cihānuñ gerçi kim sürdük şafāsın
Çekelüm nice dem cevr ü cefāsın

Baña yārüm olursa ger vefādār
İdersem ğam degüldür āh ile zār

Beni mektūbuñ ile idesin yād
Dil-i ğamgīnümü anuñla kı l şād

Kebüter gibi nāmeñ ide perrān
Anuñla umaram bile uça cān

Bu vech ile iderseñ cānumı şād
İrāğ olmaz meşeldür baña Bağdād

555 Seni vaşf ideyin ol şāha ey māh
Ola kim meyl ide sen māha ol şāh

547a Beyitteki “şabr” kelimesi vezne uydurulmak için “şabır” şeklinde yazılmış.

Umaram H azret-i H akdan ‘in ayet
Olasın ol Şehe ey meh m l kat

H udadan umaram kim g rem anı
İde bir m h ile mihr i tir nı

(.....)*

Ç n itd m a na i d mı m kerrer
MeŐeld r s yled r t t yi Şekker

Did m ç n derd ile a v li a na
Hem ndan acıyup ra m itdi ba na

560 K y s it a layınca y ri sa na
 l mden g yri var mı a na ç re

O dem ol  fit b-1 burc-1 ‘izzet
Didi ol m h-1 t b-1 evc-i rif at

H k kat b yle mi olur ki ey y r
Ned r bu eyled g n f sid efk r

 amu Şu sehved r bu çekd g n g m
İki  arbız Őıg r mı  oltuğa hem

19a Hev -yı  h re d Őme ‘abesd r
Ben m z lf m hev sı sa na besd r

---

* B l m başlığı metinde boş bırakılmış.

565 Egerçi bu cihānda var ise şāh
Benem şimdi melāhat burcina şāh

İtā‘at eyler iseñ emrine hem
Dem-ā-dem kırtulursın çekmeden ğam

Qılayın ‘izzet ile saña ihsān
Olasın lutfum ile tā ki şādān

Qamu ‘āşıklarum içre seni hem
İdeyin meclis-i şādīde hurrem

Saña reşk eyleye erbāb-ı ‘uşşāk
Qamu buĝz eyleye aşhāb-ı ‘uşşāk

570 İtā‘at eyleye sultāna bir kul
Olur ol cümleden yanında maqbūl

Dilersen cümleden olmağ mükerrem
Ola hem yār-i cānuñ saña maħrem

İdersen emrūme şimdi itā‘at
İdeyin nice nice saña ‘izzet
(.....)*

Kişiye müşkil oldur ki nigārı
Tazarru‘ eyleyüp hem ide zārı

565a Metinde “cihāna” şeklinde yazılan kelime anlam açısından “cihānda” şeklinde düzeltildi.

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Sen aña eyler iken āh u efgān
Vire ol ‘āşık-ı bī-çāreye cān

575 Ölümdeñ ğayrı var mı aña dermān
Senüñçün yār-i cānuñ ola giryān

Ola anuñ saña luḡ itdüĝi ḡahr
Ola nüş itdüĝüñ şerbetleri zehr

Anuñ ‘arż-ı vişāli fürḡat ola
Firāḡınuñ me’āli vuşlat ola

Naşīb olur kimine luḡ u ni‘met
Kimine ni‘met olur derd ü miḡnet

O dem kim itdi baña yār iḡdām
Taḡammül itdüm oldı āḡir ibrām

19b 580 Didüm ey āfitāb-ı ‘ālem- ārā
Ki sensin burc-ı ḡüsne māh-ı ğarrā

Diler mi çıḡmaĝa kişi cināndan
Ya bir ān münfek ola cism ü cāndan

Velī kim sen mehüñ efgendesiyem
O şāhuñ ben ḡadīmī bendesiyem

Baña emr idicek ol tācdārum
Degül kendü elümde iḡtiyārum

Bedel oldu vişālũñ çün firāķa
Gideyin kendözümü yaķa yaķa

585 Dem-ā-dem derd ile nālān olayın
Yoluñda ĥāk ile yeksān olayın

Aķıdup eşk-i çeşmüm Nīl gibi
Cihānı ġarķ ideyin seyl gibi

Yaķayın nār-ı āhumla cihānı
Boyasın dūd-ı āhum āsumānı

Çıķup āhum şerārı nüh-sipihre
Ĥarāret vire tābı tā ki mihre

Umaram senden ey māhum ‘ināyet
Viresin bendeñe ĥüsn-ü icāzet

590 Varayın yüz sürüp ol āsitāna
İdeyin ‘arz-ı ĥālüm yana yana

Umaram Ĥazret-i Ĥaķdan ki ol şāh
Ola bu derd ile ĥālümden āġāh

İde ben bendesine ol ĥimāyet
Vire ĥüsn-i rızāsıyla icazet

Umaram ki müyesser ola baña
Mülāķat ola cānum yine saña

(.....)*

Ḳarıncañ ḳanadıdur zevāli

İnine uran itüñ n'ola ḥāli

595 Baḥirden ḳaṭre gitse eksik olmaz
Aḳarsa nehri dehrüñ baḥre ṭolmaz

20a Ğam ile ḡuşṣa idi baña hem-rāh
Nedīmüm olmuş idi zār ile āh

Giderdi ilerü ten cān gerüye
Şanurdum kim gelür cān ilerüye

Baḳardum şehr-i Mışra çeşm-i pür-ğam
Oḳurdum derd ile bu şi'rümi hem

(.....)*

Mefā'ılün - Mefā'ılün - Mefā'ılün- Mefā'ılün

Züḥal vaḳti irişdi çün ḳamer devri tamām oldu
Ṭolandı gün gibi Mışr-ı vişālüm aḥşām oldu

600 Gezerken cennet-i vaşlında nār-ı fūrḳate düşdüm
Meded şimdi baña cümle cihān gülzārı dām oldu

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

598a Metinde "bakardı" şeklinde yazılan kelime anlam açısından "bakardum" şeklinde düzeltili.

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Ĝam-ı hicr ile dāyim sāye-veş ben pāy-māl oldum
Melāḥat āsumānında o meh şimdi niyām oldı

İşüm sīb-i zenaḥdānı ğamıyla dāyim āh vāda
Cihānda mīve-i eşcār-ı vuşlat baña ḥām oldı

Ben ol sultān-ı taḥt-ı Mışr-ı vuşlatken bugün ŪDİ
Gedā-yı kişver-i fūrkat cihānda baña nām oldı

(.....)*

Bu şi'ri vird idindüm nice eyyām
Giderdüm yollara rüsvāy u bed-nām

605 Uçurdum āşiyāndan murĝ-ı cānı
Görinür ḳaldı ancak āşiyānı

Ṭaḳarken başuma perr-i hümāyı
Yire indürmiş iken gökden ayı

Vişāli bāĝını seyrān iderken
Dil-i ğam-gīnümü şādān iderken

Yitişdi mīve-i eşcār-ı hicrān
Dökülde berg-i eşk-i çeşm-i giryān

Nesīm-āsā güzār ḳıldum hevādan
Göñül geçdi ḳamu zevḳ u şafādan

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

610 Murādum Yūsufını gürg-i hayret
O dem kim kapdı oldum aña hasret

20b Dil-i Ya‘kūb ise bir yaña giryān
Gönülse arada bir yaña hayrān

O māh için çekerdüm dāyimā gam
‘Aceb kim oldı diyü aña hem-dem

Giderdüm hem tarīk-i iftirāka
Özümi nār-ı hıcre yağa yağa

Gidüp şehr-i Mışırdan Şāma vardum
Şanasın rūzdan ahşama vardum

615 Qarārum qalmanı çün ol arada
Hemān tābānumı qodum qarada

Çıqup çün Şāmdan bir yola girdüm
Hemān bir gün Haleb şehrine irdüm

Velī kim anda oldum nice eyyām
Çekerdüm hasret-i māh ile ālām

Yine şehr-i Halebden zār u nālān
Giderdüm derd ile yollara giryān

Meger bir gün müyesser itdi ol şāh
İrişdüm şehr-i Magnisaya nā-gāh

620 Temāşā eyledüm çün ol diyārı
Müzeyyen itmiş idi anı Bārī

Şanasın cennet-i ma‘mūra dönmiş
Anuñ her goncasi bir mūra dönmiş

Aķardı sū-be-sū āb-ı revānı
Açılmışdı ser-ā-pā ergavānı

Gül-i ra‘nā gibi her dil-berī hūb
Nice gül belki andan daħı maħbūb

Anuñ her bāğı olmuş bāğ-ı Rıdvān
İçinde seyr iderler hūr u ğilmān

625 Şalınsa nāz ile her serv-i bālā
Cināndan baş egerdi aña Tūbā

Müzeyyen olmuş idi cünd-i ezhār
Çetirler kırmış idi hayl-i eşcār

Geçüp taht-ı zümürüd-fāmına gül
Oķurdu huţbesin serv üzre bülbul

21a Vezīri lāle vü sūnbül nedīmi
Benefşe hod anuñ yār-i ķadīmi

621a “Cennet şanasın ma ‘mūra dönmiş.” Mısraı, anlam gereği “Şanasın cennet-i ma‘mūra dönmiş” şeklinde düzeltildi.

Du‘ā eyler el açup aña zanbağ
Du‘acı olmağa hem aña elyağ

630 Temāşā eyledüm zülf-i nigāri
Kamu ezhāruñ olmış yādigāri

Bezenmiş lālelerle şahın u şahrā
Tonanmışdı şakāyıklar ser-ā-pā

Giyüp tāk-ı serini yāsemenler
Dökülmüş pāyine sīmīn-semenler

Buḥūr-ı Meryemüñ bŷyı serāser
Bu deyr-i ‘ālemi kılmış mu‘aṭṭar

Temāşā eyledüm bir merğzāri
Hezārān bŷlbŷl eyler anda zāri

635 Sarāyı Ḥŷsrev-i Dārā idi ol
O şāh-ı ‘āleme Me’vā idi ol

Kuşūr-ı bī-kuşŷrı cennet- āsā
Aña reşk eyler idi görse ḥŷrā

Kamu nağş-ı zemīn ŷ āsumānı
O ḥavz-ı dil-güşā derc itmiş anı

631a Metinde “bezenmiş” şeklinde yazılan kelime imla gereği “bezenmiş” şeklinde düzeltili.

Görinür cümle naķş-ı kaŗır pür-reng
ŗanasın baŗş ider Māniyle Erjeng

Çıkup her tāk-ı a‘lāsı semāya
Semāda ta‘n ider cāmı aya

640 O bāg-ı pür- leţāfet anda gūyā
Olupdur hūr ile gılmāna Me’vā

Anuñ her goncası bir hūba dönmiş
Serāser servler maħbūba dönmiş

Ŧutar zerrīn kadehler elde ŧehlā
Nice ŧehlā dimezdi görse ŧeh lā

Temāŗā eyledi āb-ı revānı
‘Aķıllar çāk olurdı görse anı

Behiŗt-āsā o ŧehr-i pür-leţāfet
Ŧamu halkı olupdur pür-ŗarāfet

21b 645 Hem anuñ Cāmi‘-i Sulţānı cāmi‘
ŗınā‘iyle pür itmiş anı ŧāni‘

Olupdur kubbesi ŧan burc-ı Keyvān
Ŧulū‘ eylerdi andan ŧems-i tābān

Anuñ her cāhı dönmiş gökde aya
Nitekim kubbesi tāk-ı semāya

İrüşüp her mināre āsumāna
Çıkan muhtāc olurdu rīsmāna

Mü'ezzinler ne dem k'itse hoş-elhān
Gıdā-yı ruḥ olurdu kuvvet-i cān

650 Göñül kim eyler idi āh u efgān
İşidüp ol şadāyı oldu şādān

Temāşā eyledüm çün ol diyārı
Hemān kaldı görem ol tācdārı

(.....)*

Yine cūş eyledi deryā-yı himmet
Cihānda gevher-i luḫfa ne minnet

İrişdi mīve-i eşcār-ı iḫsān
Açıldı gonca-i eltāf-ı sultān

Çaçan bir bendeye raḫm itse Raḫmān
İder her müşkil işi aña āsān

655 Çekerse keh-rübā-yı himmet-i şāh
Vücuduñ gelmeye kılcā nice kāh

N'ola gelse kişi gitdügi yire
Meşeldür şu aḫar aḫduğı yire

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Meger kim řāh işidüp bendesini
Mışırdan geldügin efgendesini

Buyurmuş bendesine gelsün ol řāh
Olayın derd ile hālinden āgāh

Nice yıl baña hasret olmuş idi
Esīr-i mıřr-ı fūrkat olmuş idi

660 Baña ‘arz eylesün hep ser-güzeştin
Hikāyet eylesün hem geşt ü deştin

22a Benem anuñ yine derdine dermān
İdeyin gelsün aña nice ihsān

O dem gönüm dahı olmuşdı hayrān
Dün ü gün hasret-i māh ile giryān

Hemān zāhir olup luşf-ı İlāhī
Yitişdi Hızr-veş derbān-ı řāhī

Didi feth oldu gel bāb-ı ‘ināyet
Ki itdi saña ol řāhuñ himāyet

665 Buyurdı saña gelsün diyü ol řāh
Olayın derd ile hālinden āgāh

Gerekdür varasın ol āsitāna
Diyesin hālünü řāh-ı cihāna

Olasın meclis-i şāhīde şādān
Alasın şāhdan hem nice iḥsān

Sañā maḥlaş olupdur çün ki ‘ŪDĪ
Gerekdür alasın destüñe ‘ūdı

Nevālar eyle gāhī gāh ‘Uşşāk
Gehī göster Şıfāhān u geh I‘rāk

670 Gehī āgāz idesin germ ḥoşnuḥ
Ola şāyed ki andan şāh ḥoşnuḥ

Muḥayyerle qarār itme nevāda
Ḳatī māhir durur şeh her hevāda

İdegör ḥizmetinde ḳāmetüñ çeng
Anı ḳānūn-ı şāha eyle āheng

Bu sāza rişte-i cismüñ ḳıl evtār
Dögegör sīneñi def gibi her-bār

Gerekdür olasın ḥizmetde dāyim
Bu vech ile olasın añā ḳāyim

675 İdesin derd ile şāha tazarru‘
Ḳılasın ‘izzet ile hem tevāzzu‘

673b Metinde “sīneñe” şeklinde yazılan kelime anlam açısından “sīneñi” şeklinde düzeltilmiştir.

Eger bu vech ile hizmet iderseñ
Şehüñ dergāhına ‘izzet iderseñ

Olursun dāyimā ihsāna maẓhar
O şāhuñ ola luṭfi günden ızhar

(.....)*

22b Kişi muhtāc olıcağ ‘arz-ı hāle
Gerekdür şıgına Celle Celāle

Dilerseñ olmağa maẓhar cemāle
Gerekdür uğramağ evvel Celāle

680 Meger ol gevher-i baḥr-i ma‘ānī
Zamāne fazl ile Selmān-ı şānī

Odur hem zübde-i erbāb-ı ‘irfān
Ferīd-i ‘ālem u mīr-i suḥan-dān

Zamānuñ ‘ilm ile şāḥib-kemāli
Cihānuñ fazl ile fazl u kemāli

Zarīf ü nükte-dān u pür- nezāket
Laṭif ü şā‘ir ü hem pür- zaraḫfet

O şāhuñ tütī-i şīrīn- maḫāli
Ki ya‘ni Ḥazret-i Mīr- Celāli

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

685 Be-gāyet ‘ākil u dānā durur ol
‘Ulūm-ı nazm ile deryā durur ol

Olaydı mesnedüm devr-i zamānda
Dem-ā-dem meclis-i şāh-ı cihānda

İşidüp emrini şāh-ı cihānuñ
Kulına luṭfin ol kân-ı seḥānuñ

Su’āl itdi çü emr-i şāhī baña
Didüm ben şermsār olduğum aña

Düşüp ayağına itdüm tazarru’
Aña ibrām idüp kıldum tevazzu’

690 Didüm ey hem-dem-i sultān-ı ‘ālem
Meded luṭf eyleyüp gūş eyle nālem

Buyurmuş bendesine gelsün ol şāh
K’ola bu derd ile ḥālümden āgāh

Ne vech ile varam ol āsitāna
Ne yüzle bakayın şāh-ı cihāna

Cevābum yok durur hergiz o şāha
Nice ‘arz ideyin ol bārgāha

23a Arada ‘ālem-i ḥayretde kıldum
Be-gāyet ḥüzn ile efkāra kıldum

695 Baña ihsân idüp gel bir devâ kııl
O şâha bendesinden yan u yaqıl

Ĥikâyet eyle bir bir âh u zârüm
Mışır şehrindeki geşt ü güzârüm

Diyessin kim esîr olmış o mâha
Anı ‘arz itmek ister pâdişâha

Umaram Ĥazret-i şehden ‘inâyet
İde ben qulına luţf u ĥimâyet

Su’âl ide kamu aĥvâli baña
Diyem ol Mâcerâ-yı Mâhı aña

700 Umaram mâyil idem aña şâhı
Mülâqat eyleyem tâ mihre mâhı

Gele bezm-i şehe ol mâh-ı tâbân
Ola encüm mişâli ġayrı ĥübân

Bezimde şem‘ gibi yana ol mâh
Müşerref ola anuñ şevqine şâh

Gehî nüş eyleye cām-ı lebinden
Gehî ayva şuna ol ġabġabından

Şehâ alma diye geh bûsesini
Gehî ol lebleri sen bûsesini

705 Gehī ‘arz eyleye sükker-dehānın
Mükerrer ya‘nī ol şīrīn-zebānın

Geh istiṣmām ide sünbüllerini
Cemāli bāğınuñ geh güllerini

Gehī der-dest ide zülf-i nigārın
Gehī seyrān ide ol lālezārın

İdeler birbirine ‘işve vü nāz
O şeh Maḥmūd ola vü māh Āyāz

Olalar dāyimā zevk u şafāda
İrişem ben daḥı ol dem murāda

710 Murādum ol durur şimdi ki senden
Murādum ‘arz idesin şāha benden

(.....)*

23b Didi ol ‘āqıl u dānā ki ey yār
Nedür bu itdügüñ bī-ḥūde efkār

Gerek bu söz ki ol şāh-ı cihāna
Şoñında olmaya anuñ bahāne

Tenüñde cānuñı virmek dilersin
Anuñla kāmūña irmek dilersin

708b Gazneli Mahmut ile Ayvaz hikâyesine telmiḥ yapılmıştır.
* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Görüp ger cānuñı alursa sultān
Meşeldür aşşı kılmaz soñ peşimān

715 Cihān içre olur mı cism-i bī-cān
Virür mi hīç cānın gayrıya cān

N'ider cānsuz kişi cān u cihānı
N'ider rūh-ı revānsuz kişi anı

Müşerrefdür anuñla cism-i insān
Cihānda cān iledür cān u cānān

N'ider bu kıleb-ı bi-cānı kişi
Anuñla kāmīl olur ādem işi

Ten-i bī-cān ile faħr itme zinhār
Anuñla bulunur cān āhıri kār

(.....)*

720 Didi bu vech ile çün hem-dem-i şāh
Bu ma'nādan göñül de oldı āgāh

Didüm ey 'āķil ü dānā vü cānum
Ki sensin hem-dem-i şāh-ı cihānum

İdicek bendesi geşt ü güzārı
Gerekdür şāha anuñ ber-güzārı

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Olur mı cāndan ayru şāha lāyık
Dirīg eyler mi cāndan cānı ‘āşık

Bu hayrı Mışra varan kişi itmez
Bahāda māl-ı Qārun olsa yetmez

725 İrişdüm çün ki dürr-i şāh-vāra
Gerekdür ‘arz idem ol tācdāra

(.....)*

Fe‘ilātün- Fe‘ilātün - Fe‘ilātün - Fe‘ilün

24a Zevk ile pür ideli meclis-i sulţānı şarāb
Oldı cānāne gibi şem‘-i şebistānī şarāb

Mürde ihyā idici bir dem-i İsi dūrür ol
Rūh-ı şānī didiler evvel añā şānī şarāb

Qanda varursa kudūmiyle müşerref eyler
Gūşe-i cennet ider bāğ-ı gülşeni şarāb

Şöyle pür-şevk u şafā- bahş-ı ziyā güsterdür
Maḥv ider berk ura ger mihr-i dıraḥşān[1] şarāb

730 Sihr ile feth-i meṭālib gibi efsūn eyler
Feth ider āl ile genc-i ruḥ-ı cānānı şarāb

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.
729b Metinde “mahv” şeklinde yazılan kelime imlā gereği “maḥv” şeklinde düzeltili.

Ġam ile ġuŝŝadan āzād idüben her geŝti
Pür-ŝafā- ħātır ider ħāl-i perīŝān[1] ŝarāb

Ķūĥl-i erbāb-ı baŝardur diseler n'ola aña
Pāy-māl eyleyeli ħūĥl-i ŝıfāĥanı ŝarāb

Mesnedüm olsun o kim meclis-i 'işretde müdām
'Āleme itdi nice luĥf ile iĥsānı ŝarāb

Pāy-māl eyleyüben āl ile rengīn itdi
Bezm-i 'işretde bugün lāle-i Nu'mānı ŝarāb

735 Aña ħayrānam anuñ ayaġın öpmek dilesem
Mest ider büsesine vālih ü ħayrān[1] ŝarāb

Dīdelerdür görinen ŝanma ħabāb-ı sāġār
Dem-be-dem bezm-i ŝehüñ oldı nigeĥbānı ŝarāb

Çıķsa şeh-bāzı gibi dest-i şehe şayd eyler
Tā Mışırdan o şehe kebk-i ħıramānı ŝarāb

Baş eger ins ile cān aña Selīm Ĥān gibi
Yoĥsa ħıfz itdi gibi müĥr-i Süleymānı ŝarāb

Ĥaŝre dek ŝāh-ı Cem-i vaķt ola Sultān Selīm
Bezm-i ħāŝında ide 'āleme iĥsānı ŝarāb

740 Gökden ayaġına inerdi ŝehā bezmüñde
Dilese sāġar idinmek meh-i tābānı ŝarāb

Deverān eylese meclisde o reng ile müdām
Ögredür döne döne tāvus-cevlānı şarāb

Çıķup evreng-i dile hüküm ider ol şāh-ı cān
Ehl-i ‘işretle kaçan eylese dīvānı şarāb

24b Bu ne hikmetdür o kim derd-i gama çāre ider
Meger ahz itdi ola hikmet-i Loķmānı şarāb

Yılda bir tāzelenür emri o şāhuñ gerçi
Zabıt ider hüküm ile tā Çīn-i Hıorasān[1] şarāb

745 Rāhdur rūh okumaķ gerek anuñ nāmını kim
Cānına cān katup ihyā ider insānı şarāb

Gezer elden ele gāhī geh olur başa çıkar
Ehl-i bezmüñ geh olur bir gül-i handānı şarāb

Ne kadar ‘āşık-ı bī-çāreye ser-keş olsa
Āl ile mest ü mülāyim ider ol cānı şarāb

Ayağın öpdürüp eyler ser-i şāhānede yer
Kul ider kendüye İskender-i devrānı şarāb

Görmeye biñ yaşıyan gösterür ol bir demde
Mışradan Mışrı vü hem Çīn-i Hıorasānı şarāb

750 Leb-i cān-baħşına hem-dem olalı sākīnün
Ayağa şaldı hemān çeşme-i hayvānı şarāb

746a Metinde “gezer” şeklinde yazılan kelime imlâ gereği “gezer” şeklinde düzeltildi.

Baş eger aña şürāhī gibi her şāh u gedā
Gelicek bezme hırāmānī hırāmānī şarāb

Şīr-merd olur anuñ şīrini bir dem çeken er
Gösterür gürbe gibi kişiye şīrānı şarāb

N’ola Kevşer disem ey ‘ŪDĪ aña ben görüben
Düşürür ayağına hūr ile ğilmānı şarāb

Ağladur kişiye geh derd ile kendin yigimez
Güldürür geh dem olur dīde-i giryānı şarāb

755 Aña her kişi ayağın öpüp eyler ta‘zīm
‘Ālemüñ oldu meger server-i hūbānı şarāb

Rağbeti gitdi dimek aña ki tenbīh oldu
Gözede tā edeb-i meclis-i sultānı şarāb

Nitekim āb-ı revān ola bu ‘ālemde revān
Nitekim bezmüñ ola bir gül-i handānı şarāb

Bezm-i hāşuñda şehā olmaya noqşan-ı keder
Nitekim haşre degin devr ide devrānı şarāb

(.....)*

25a Bitürdüm gül-şen-i nazm içre reyhān
Temāşā ide anı tā ki sultān

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

760 Şanasın servdür vaşf-ı kad-i yār
Ki eyler bāğ-ı nazm içinde reftār

Veyā nazm oldı cennet yār aña hūr
Ki olmuş yār ile birisi ma‘mūr

Ne yaña baqsak olmaz anda dildār
Ne beyti oqusak kim olmaya yār

Dökülse kan bedenden yazıla yār
Olur eşküm revān oldukça dil-dār

Bu sırrı ger dilersen bilmege şor
Anı bilmez kişi illā ki Manşūr

765 Nigāruñ defter-i hüsünü cümle
Murādum kıлмаğ idi anı cümle

Eger olsa mürekkebe cümle enhār
Çalemler olsa yāhūd aña eşcār

Anuñ biñde biri olmaya taħrīr
Nitekim qābil olmaz aña ta‘bīr

Didüm her ‘uzvuna bir beyti anuñ
Ser-ā-pā vaşfin itdüm yār-i cānuñ

Dilersen görmege dürc-i nikātı
Temāşā kııl gehī bu müfredātı

(.....)*

770 Olaldan kākül-i pür-çîni müşgîn

Didiler başdan aña nāfe-i Çîn

Cihānı ser-te-ser kıldı münevver

Cebîni oldı mir'at-i Sikender

Be-gāyet yüz bulaldan zülf-i pür-çîn

Hemān tağlara düşdi nāfe-i miskîn

Yiridür beñzedürsem gökde anı

Ki şan *şakka'l-kamer*dür ebruvānı *

Dağı anuñ gibi bir çeşm-i fettān

Cihānda görmemişdür 'ayn-ı a'yān

25b 775 Ziyā virmiş cihāna ol iki gūş

Şan olmuş mihr ile māh aña mengūş

İrişse şevk-ı mihri zerreye ger

Olurdı her biri bir māh-ı enver

Müzeyyen olalı hāl-i 'izārı

Çodı şahrālar içre lālezārı

Şanasın cennet-i hüsünde beni

Olupdur kaşr-ı hüsünüñ şeh-nişîni

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

* Kamer Süresi (54/1)

776a Metinde “zerre” şeklinde yazılan kelime imlâ gereği “zerre” şeklinde düzeltili.

Dehānı Һoққа-i dürr-i cevāhir
Zebānı cān u dil almaқda māhir

780 Cihānı şu‘le-i lü‘lü’ dişiyle
Münevver eyledi hem meh-veşiyle

N’ola dirsem aña çāh-ı zenaҺdān
Bu göñül Yūsufına oldu zindān

Bitüpdür řāҺ-ı sīmīn üzre bir bih
Olupdur ğabğabı aña müřābih

Cemāli cennet-i ma‘mūr olupdur
Sütünü gerden-i pür-nūr olupdur

Meh-i enver nigāruñ sīnesidür
Қamu ‘āşıқlaruñ āyīnesidür

785 N’ola sīmīn sebā’ ik dirsem aña
Gören bāzūlarını қaldı řāñā

Yed-i beyzāyile ol sīmaya
‘Aceb mi beñzer ise gökde aya

Şorarsañ mü-be-mü ol mü-miyānı
Һayāl ile bulursın ancaқ anı

Ne lāzım dimek anuñ ötesini
Bilür ‘ārif olanlar ötesini

Eger zānūsına hem-zānu olsañ
Çoyarduñ cānuña sen anı bulsañ

790 Gören ol sāķ-ı billūr ile yāri
Gider elbette elden ihtiyāri

Viren pā-būsına mülk-i cihānı
Bahā olmaz meger kim vire cānı

26a Kaşıdeyle çün ebyāt oldı hāşıl
Hemān kıldı k'ola sultāna vāşıl

Göriccek hem-dem-i şāh anı derhāl
Alup ol pādişāha itdi irsāl

Oķudı çün ki gördi anları şāh
Hem anda medħ olınmış hayli bir māh

795 Çü māhuñ bildi şeh māhiyyetini
Göñülden itdi vuşlat niyyetini

Su'āl itmiş anı şeh hem-demine
Dimiş irmek gerekdür hem demine

Ta'accüb eyleyüp hayli o server
Ola mı yā İlāhī böyle dil-ber

'Aceb kankı felekde toğdı ol ay
Ne yüzden ola anuñ vaşlına rāy

‘Aceb gökden mi indi yire ol māh
Ne vechle oldı ki hüsñ iline şāh

800 ‘Aceb bunı diyenüñ ‘aqlı yoğdur
Veyāhūd ‘aqlı gibi naqli yoğdur

Hayālīdür meger anuñ bu eşkāl
Ki vardur i‘tikād itmekde eşkāl

Düşünde görmiş idi yāhud anı
Ki peydā eyledi böyle yalanı

Veyāhūd gökdedür ol gördüğü māh
Ki biz dağı görürüz anı her-gāh

Meger māhuñ düşüpdür ‘aksi Nīle
Anı seyr eyledi bu anda bile

805 Veyāhūd bengī olmışdur be-ğāyet
Görinmiş aña bir dil-ber nihāyet

Bu da‘vāyı iden kılmasın ārām
Gerekdür ide bu da‘vāya iğdām

Bu vechle emr idüp şeh hem-demine
Didi hem-dem dağı bu hem-demine

Muqarrer oldı çün ki emr-i şāhī
Ki bulsun yirde vü gökdeyse māhı

26b Çü gelmek lâzım oldu mäh bezme
Meger irmiş idi eyyâm-ı rezme

810 Müheyyâ olmuş idi ceş-i sultân
K'ola tâ 'azm-i rāh-ı taht-ı Yūnan

(.....)*

Meger bir şubh-dem sultân-ı hāver
Cihānı kılmış idi pür-münevver

Seher deryā- şıfat gelmişdi cūşa
Nitekim 'asker-i şāhī hurūşa

Bezendi şaf şaf oldu cünd-i sultân
Cihānı ser-tā-ser tutdı süvārān

'Alemlerle çekildi taht-ı şāhī
Cihānı kapladı cünd-i sipāhī

815 Tūlū' itdi kaçan gün gibi ol şāh
Gören cāsūs iderdi girye vü āh

Çıkup bu 'izzet-i şevketle sultân
K'ola menzilgehi bir gün Karaman

Meger bir gün müyesser itdi Allāh
Ki irdi maşşadu'l- Akşāya ol şāh

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

İrişdi çün Karaman erlerine
Du‘alar itdi anuñ erlerine

Ziyâret itdi çün kûtb-ı celâli
Ki andan eyleye ‘arz-ı cemâli

820 Der-i kûtbâ kaçan kim başdı maqdem
Didi ol şâh şâha hayr-maqdem

Ṭulû‘ itdi çü andan gün gibi şâh
Nihân oldı sipihrüñ mihri çün mâh

Meger olmuş idi vaqt-i zemistân
Cihânı tutmuş idi şanki tûfân

Semâda görmedi pervâne şem‘i
Çü indi yire gördi şem‘-i cem‘i

Bu şem‘e oldılar pervâneler berf
Yolına sîm-i eşki itdiler şarf

27a 825 Bisât-ı sîmüñ üstine serâser
Döşendi atlas u dîbâ serâser

Felekden saçılurdu sîm-evrâk
Karaman ilinüñ itdi yüzün aq

Kamu ‘âlem çıkup karşı o şâha
Du‘alar eylediler pâdişâha

Cihānı tutmuş idi cünd-i sultān
Erenlerle pür olmuşdı Karaman

Sa‘ādetle irişdi şeh sarāya
Cülūs itdi o cāy-ı dil-güşāya

830 İrişdi her kişi çün bir maķāma
Şanasın her biri irdi merāma

ŞIFĀT-I BAHĀR

Şitānuñ şiddeti çün oldu tālān
İrişdi ‘āleme nev-rüz-ı sultān

Pür itdi haymelerle bāğı eşcār
Bezendi cünd-i şāhī gibi ezhār

Livāsın dökdi zanbaķ oldu serdār
Çeküp fığını süsen itdi ihzār

Elinde şāh-ı gül pā-bendi kalkān
K’ide a‘dā ile ceng-i Nerīmān

835 Çıkup şeh bāğa bir gün kim ide bezm
Temāşā itdi anda şüret-i rezm

Çü gördi vaķt-i rezm olmuş o sultān
Buyurdı ola hāzır mīr-i mīrān

Şalındı ‘āleme çün emr-i şāhī
Gelüp cem‘ oldılar cümle sipāhī

Gelüp begler begiler cümle şāha
Du‘ālar eylediler pādişāha

Revān olup gelürdi nice serdār
Aķardı şanasın deryāya enhār

840 Pür oldı ħaymelerle şahn-ı şahrā
Müzeyyen eyledi dehri ser-ā-pā

Gice irişse şan çarĥuñ nücümi
İder rüy-ı zemīn üzre hücümi

27b Kūşadup her gice ‘asker o şāhı
Nitekim hāle vü seyyāre māhı

Kaçan kim olsa şubĥ-dem o sulţān
Tūlū‘ eylerdi çün mihr-i dıraĥşān

Alaylar bağlayup pür oldı ālāt
Virürdi ‘askere şeh istimālāt

845 Müzeyyen oldı çün kim cünd-i şāhī
‘Adūnuñ görünür rüz-ı siyāhı

Meger bir gün beşāret irdi nā-gāh
Ki geldi Bāyezīd Aķşehre ey şāh

Ꞑamu ‘askerleri olmiş mhey
İder her şehre kim uğrasa yağm

Cihnı zlm ile ttdı şadsı
Meger geldi gibi anun şazsı

İşitdi çn ki şeh bu zlmi der-ĥl
Ėazabla bir piyde şaldı fi’l-ĥl

850 Ki bu zlme sebeb ne oldu ey cn
Murdun ceng ise gel işte meydn

Bugn naĥ‘-ı zemnde şeh-svram
Dn  gn ceng in esbe svram

Bir oyun şalayın sana gelrsen
Hemn grsem ki şarşudan belrsen

Eger kim sresin sen stme at
Olasın kendi lu‘bula yine mt

Ėud furşat virrse in-şa’a’-llh
Diyem açmaz yznden sana ben şh

855 Bu lu‘b ile olan ‘lemde Leclc
Tağıdur penbe-i lu‘bi ç ĥallc

Revn oldu sana çn bu piyde
Seni mt itmege bes bir piyde

Girü dönmek dürür rāh-ı selāmet
Tutan bu pendümi olmaz melāmet

Bu vech ile eger tutmaz iseñ pend
Olasın āhir[i] bir lu‘b ile bend

28a İşitdi pend-i řāhı çün piyāde
Hemān-dem ġāyib oldu döndi bāde

(.....)*

860 Seher deryā gibi çün geldi cūřa
Nitekim ‘asker-i a‘dā hurūřa

řabā rüz-ı rezimden kim dem urdı
Ecel peygāmını esdi şavurdı

Ġarīķ-i baħr-i ‘iřyān olsa kişi
Nedāmet olur āhir anuñ işi

Tutan şaşranc-ı rezme nīk-bendi
İder bir lu‘b ile şaşmına bendi

Eger Cemřīd iseñ ta‘līmi tut sen
Dil-ārāmuñ elinden almayam ben

865 O dem kim lu‘be sürdi Bāyezīd at
K’ide bir lu‘b ile ya‘ni şehi mat

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

İrişüp Bāyezīde ol arada
Resül-i şāha ya‘ni ki piyāde

Didi fi’l- hāl aña peygām-ı şāhī
Anı gūş eyledi hayli sipāhī

İşitdi çün ki anı Bāyezīd Hān
Didi kim ey piyāde diñle bir ān

Döşendi çün bu nat‘-ı rezm-i şāhī
Çamusı lu‘betīdür bu sipāhī

870 Süre süre çü irdi at şāha
Ne müşkildür girü dönmek sipāha

Ben ol ferzend-i şāham ey piyāde
Çevürmem atımı olsam piyāde

Döner mi atılan oğlar kemāndan
Öleyin ger dönersem ben kim andan

İrişdüm oğ gibi geçdüm siperden
Nitekim hātır-ı şāh-ı pederden

Terahhum eylemem ger olsa ihvān
Çadīmī bu durur kânūn-ı ‘Oşmān

---

869. beyit sayfa kenarındadır.

875 Nigāhum yok durur pend-i fakīhe
Düşem Mūsā gibi şahrā-yı Tīhe

28b Gelür çün yazılan başa muqarrer
Qabūl itdüm ne kim ola müyesser

İşitdi bu cevābı çün piyāde
Hemān-dem gāyib oldı ol arada
(.....)*

‘Alem dikdi çü şubḥ-ı ‘ālem-ārā
Zirih-puş oldı zerden şahn-ı şahrā

Ġalāṭadan çıkup āyīne nā-gāh
Göründi şūret-i rezm-i sheh-şāh

880 İrişdi çün piyāde şeh-süvāra
Ḥaber virdi cevābı şehriyāra

Ḥaberden çün ḥaberdār oldı sulṭān
Ġazabnāk oldı cümle mīr ü mīrān

Bezendi şaf şaf oldı cünd-i şāhī
‘Adūnuñ görünür rüz-ı siyāhı

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

(.....)*

Öñünce tūg-ı sultānī dikildi

Çalardı tabl-ı şāhī ceng-i ħarbi

Şadāsı tutmuş idi şark u ġarbi

885 (.....)*

Qıyāmet kopdı şandı anı Ādem

Tulū' itdi (.....)*

Elinde şa'sa'a -veş tīg-ı bürrān

Siperler gül gibi açıldı güldi

Kemānlar na'r-ı a'dā-veş büküldi

Niyāmından çıkup tīgān-ı tīzān

Nitekim şubĥ-dem mihr-i dıraĥşān

Nazar kıldum o dem cünd-i sipāha

Ġarīķ olmış idi cümle silāha

890 Süñüler olmuş idi şanki ef'ī

Zehirnāk eyler idi şoksa def'ī

Açup bāl u perin murgān-ı tīrān

İderler murg-ı cān almaġa perrān

29a Gelüp begler begiler yirlerine

Sitāyiş eylediler erlerine

* 883a Metinde tamamen silik olduğu için okunamadı.

* 885a Metinde tamamen silik olduğu için okunamadı.

* 886a Metinde tamamen silik olduğu için okunamadı.

Müretteb oldu çün ki cümle ser-dār
Piyāde ‘askeri şāha afa-dār

Hemān bir toz opup arşudan ol ān
Cihānı apladı gūyā ki tūfān

895 Belürdi nā-gehān a‘dā-yı bed-h‘āh
Yüridi bir yaña ceyš-i şehen-şāh

Muābil oldu çün ki ol iki şāh
Muārin oldu şan kim mihr ile māh

Dil-āverler iki cānibden ol ān
İderler arada tāvūs- ı cevlān

Bu cānibden şadā-yı Allāh Allāh
O cānibden iderler girye vü āh

Mehābetle alındı kūs-i şāhī
Göge ıdı ‘adūnuñ dūd-ı āhı

900 Nefrūñ nefreti atlar şahīli
Giderdi t̄abl-ı şāhī gibi hayli

Dil-āverler şalup meydāna rahşı
‘Adūya eylediler dürlü naşı

899a Metinde “meābetle” şeklinde yazılan kelime imlā gereği “mehābetle” şeklinde düzeltildi.

899. beyit sayfa kenarındadır.

Yelen arada bād-ı şarşar idi
Her atun cünbüşi yer şarşar idi

Şadā gibi çıkup gerd āsumāna
Tolular yağdı başdan şan cihāna

Dehān-ı tōb āteşler şaçardı
Öñünden ejder-āsā halk kaçardı

Kırup zencirini her ejder-i tōb
‘Adūyı yutmağa kaşd eyledi tōb

905 Dehānından anuñ her atılan taş
Olurdu düşmenün bāgrına biñ baş

İki başdan olup ceng-i Nerīmān
İki şeh eyler idi anı seyrān

Akup bir demde baır oldu kara kan
Olupdur şanasın ceng-i kara kan

Revān oldu nice rūh-ı revānı
‘Adunuñ biñde bir kalmadı cānı

29b 910 Cihānı tutmuş idi şanki tūfān
İrişdi āsumāna āh u efgān

Görüp bu hāleti gökde melekler
İñilerdi meleklerle felekler

Gelüp şāhuñ öñüne nice merdān
Gehī ħil‘at alurdı gehī ihsān

Virilürdi kimine manşıb u cāh
Kimini mīr iderdi himmet-i şāh

‘Adūnuñ çün ki oldı rüzı aḥşam
Daḥı qalmadı hergiz şabr u ārām

915 Müyesser olmadı irmek murāda
Hemān tābānını qodı qarada

Çün irdi menzil-i Qaracığana
Şokuldı cismi şan kara çegana

Nedāmet olmadı çün aña merhem
Uruldı yāre üzre yāreler hem

‘Adū tā menzile irince ol ān
Qarār itdi yirinde ḥayli sultān

Qaçanı qovmağ olmaz diyü ol şāh
Dönüp Dārü’s-selāma tutdılar rāh

920 Çalındı tabl-ı şevket bir yañadan
Uruldı şūr-ı ḥaclet bir yañadan

Feraḥnāk olmuş idi ‘asker-i şāh
İderdi ḥayl-i a‘dā āh ile vāh

İrişdi nā-gehān şehre beşāret
Ki irdi ḥayl-i a‘dāya ḥacālet

Dönüp bu şevket ile menzile şāh
Ḥacālet ḳalup a‘dā-yı bed-ḥāh

‘Adunuñ ot tıḳup bāng- i ziline
İrişdi şāh daḥı menziline

(.....)*

925 ‘Adunuñ çün ki oldı bāgrı pür-ḥūn
Boyandı dūd-ı āha çarḥ-ı gerdūn

30a Tūlū‘ itdi ḳaçan sultān-ı leylī
Müzeyyen itdi ḥayl-i necmi ḥaylī

Tutup çarḥ aydan āyīnesini
Ki a‘dā göre zaḥm-ı sīnesini

Şihābdan itdi cismin şerḥā şerḥā
‘Adunuñ gelmez illā ḥāli şerḥe

Tonatdı sīnesin seyārelerle
Nitekim cism-i a‘dā yārelerle

930 Bezendi şem‘lerle ordū-yı şāh
Felekde encüm ile nitekim māh

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Hünerler olmağ için irte izhār
Silāhın ‘asker-i şeh itdi ihzār

Yudı kıandan yüzin şemşīr-i merdān
Bilendi nīze-veş palān –ı tīrān

Yarağ olup kıamu atlar çekildi
Egerlendi kıolanları çekildi

Çalındı kūs u tabl-ı şādmānī
Şadāsı ser-te-ser tutdı cihānı

935 Müheyyā olmış idi ‘asker-i şāh
Uçardı dīde-i şehre şubuhgāh

Arada perde-i şeb olmasa ger
Olurđı düşmenüñ hāli mükedder

Ne müşkildür şikār-ı şayd-ı şeh-bāz
Gele kıarşusına urmaya pervāz

Şeb-i tār oldı üsküf şāh-bāza
‘Aceb mi nicesi irmezse kıaza

(.....)*

‘Adū-yı şeb kıaçan kim oldı pinhān
Göründi şubh-ı şādık pür alā kan

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

940 Giceden cem‘ idüpdür anı gūyā
Göründi teřt-i zer pür-hūn-ı a‘dā

Veyā meydānı rezm içinde serdür
Boyanmış ara ana bir püserdür

30b Yudı anını serden ūn řubuhgāh
Tulū‘ itdi cihāna nitekim řāh

Seherden cūř idüp ol iki ‘ummān
Ki aup birbirine olsa yeksān

Aup yelkenlerin yer yer livālar
Tonatmada nitekim adrialar

945 amu begler begiler geldi cem‘e
Nitekim cem‘ olur pervāne şem‘e

Bölük avuşları itdi nidālar
Cihāna şaldılar şit u řadālar

Bu vech ile olupdur emr-i řāhī
Ki gelsün yirlü yirine sipāhī

Müzeyyen oldı ūn kim ‘asker-i řāh
Görüp a‘dā iderdi girye vū āh

Revān oldı ū řeh meydān-ı rezme
Giderdi řevk ile gūyā ki bezme

950 Elinde nīze gūyā mār-ı Dāḥḥāḳ
Ecelden ğayrı yoĝdı añā bir bāk

Ṭaḳıldı gerden-i ṭoplara zencīr
Yedilür şāh öñünce nitekim şīr

Elin şemşīre urdı ceyš-i sultān
İninden çıĝdı şan kim ḥayl-i su‘bān

Ḳarār itdi ‘alemler yerlerine
Nidā oldı Ḳaraman erlerine

Ki ol gündür bu günler ey gedāyān
Dil-āverlik idenler ola sultān

955 Eger başlar kesüp cān alsa kişi
İre ayakda ise başa işi

‘Alemlerle getürse kişi diri
‘Alem gibi ola baş üzre yiri

İşitdi bu nidāyı çün ki ‘asker
Hemān-dem cūşa geldiler serāser

Ḳuruldu çün bisāt-ı rezm-i sultān
Muḳābil oldı cenge ol iki ḥān

31a Hemān-dem cūş idüp ol iki deryā
Temevvüc itmege ṭutdı ser-ā-pā

960 Dil-āverler çıkup meydāna yir yir
Gelüp şāhuñ öñünde öpdiler yir

Atıldı oğ gibi her biri ol ān
Konup a‘dā tenine döktiler kan

Çıkup bir yañadan nīze-güzārān
Didiler düşmene gel işte meydān

İki başdan çıkup nice dil-āver
Kimi baş aldı vü virdi kimi ser

Kimi diri getürdi kimisi baş
Gelüp şāhuñ öñünde kodılar baş

965 Uçardı arada murgān-ı tīrān
Kime kim konar ise kuşdurur kan

Süñüler olmuş idi sanki mārān
Virürdi her kimi şoksa o dem cān

Siper gögsin gerüp zaḥm-ı silāha
Virürdi kuvvet-i qalb-i sipāha

Temāşā eyledüm tōp u tūfengi
Nice virdi kamu a‘dāya rengi

Bu vech ile çün irdi gün zevāle
Hemān düşmen daḥı irdi zevāle

---

965. beyit sayfa kenarındadır.

970 Anuñla ‘ākıbet olmadı dermān
Karışdı bir yire ol iki ‘ummān

Çalındı şūr ile tabl u naqqāre
Bu gird-āba düşen sançardı qara

Karışdı bir yire ol iki ‘ummān
Döküldi sâhil-i rezme qara qan

Şadā-yı Allāh Allāhla cihānı
Pür itdiler çü ra‘d-ı āsumānı

Çü gūş urdı felekler bu şadāya
Tazarru‘ itdiler cümle Hudāya

975 Ki yā Rāb gālib it a‘dāya şāhı
Aña vir fetḥ-i bābı yā İlāhi

Cihānda şermsār eyle ‘adūyı
Felek-veş bī-qarār eyle ‘adūyı

31b Hemān-dem kudret-i Haqq oldu peydā
Meleklerle pür oldu şahın u şahrā

Şihāb-āsā atıldı tīg u tīzān
Ten-i a‘dāyı kıldı qana gālṭān

970a Metinde “olmadı ‘ākıbet” ifadesi anlam gereği “‘ākıbet olmadı” şeklinde düzeltildi.

Aķup enhār-1 demler baħre irdi
Ser-i a‘dāyı ol dem ğarķa virdi

980 Cihānı ser-te-ser tıtmıř idi ħūn
İñilerdi řadādan ķarķ-1 gerdūn

Ķıyāmetden ‘alāmet oldu ğūyā
Serāser pūr-‘iber olmıřdı dūnyā

Gören bu ħāleti pūr-‘ibret oldu
Ğarīķ-i eşk-i ķeřm-i ħayret oldu

Mehābetle ķıķup meydāna ol ħān
Cihāna toĝdı şan mihr-i dıraĥřān

Elinde şa‘şa‘a-mānend řemřīr
řihāb-āsā atardı dūřmene tīr

985 Ecel cāmın iķenler řīřesinden
Ħalāř oldu cihān endīřesinden

Bedenler ķal‘ası ķūn oldu vīrān
‘Adunuñ ħānumānı oldu tālān

Ķūn oldu iki ‘asker yaķa yaķa
‘Adūyı top ķaçurdu yaķa yaķa

983a Metinde “meħābetle” řeklinde yazılan kelime imlā gereĝi “mehābetle” řeklinde dūzeltildi.

Hücüm itdi bir elden ‘asker-i şāh
Firār itdi hemān a‘dā-yı bed-ḥāh

Yapıldı şāḥ öñünde ḳal‘a-yı baş
Ururlardı ‘adūlar başına taş

990 Bozıldı anlaruñ çün büstānı
Keleklerle pür itdiler cihānı

Büküldi bāgr-ı a‘dā yāy gibi
Tolandı Bāyezīd Ḥān ay gibi

Gidüp her birisi beytü’l-ḥazāna
Ki şan uğradılar bād-ı ḥazāna

Ḳaçanı ḳovmağ olmaz diyü ol ān
Ḳarār itdi yirinde ḥayli sultān

32a Bozıldı çün ‘adūnuñ tāc u taḥtı
Ḳodı meydān-ı rezm içinde raḥtı

995 Olıcaḳ ḳal ‘a-i nāmūs vīrān
Ḳamunuñ ḥānumānı oldı tālān

Şikest itdi vaḳārı şīşesini
Uzatdı ḡam gibi endīşesini

Cihān āsūde olup fitne gitdi
‘Adunuñ tīr-i ḡam cānına yitdi

(.....)*

O dem kim ğarķ-ı nūr oldu Őubuĝāh
Açıldı nitekim ķalb-i Şehen-Őāh

Çalındı kūs ü Őabl-ı Őādumānī
İñiletđi zemīn ü āsumānı

1000 Ķuruldı bir otāĝ-ı pādiŐāhī
Felekde Őemsesi mat itđi māhı

Sütünü Bī-sütūna irdi ĝüyā
Şan oldu luŐŐi mihr-i ‘ālem-ārā

Ķuruldı anda bir Őāhāne evreng
Dür ü yāķūt ile pür-naķŐ-ı Erjeng

Ĥaber oldu ki ĝelsün mīr-i mīrān
K’ideler dest-būs-ı Őāh-ı devrān

Müretteb oldu ħün ol ħetr-i a‘lā
Kim oldu sāyesinde Őāhn u Őāhrā

1005 İriŐđi ħün ĥaber mīrān-ı Őāha
ŐipāriŐ itđiler cümle sipāha

Gelüp cem‘ oldılar ħün ceyş-i sultān
Ķamu yerli yerine ĝeđdi mīrān

---

* Bölüm baŐlıĝı metinde boş bırakılmış.

Ṭulū‘ itdi kaçan gün gibi ol şāh
Nihān oldı felekde mihr ile māh

Cülūs itdi kaçan kim tahta sultān
O tahta reşk iderdi burc-ı Keyvān

32b Müzeyyen oldı çün ‘asker serāser
Virildi atlas u dībā serāser

1010 Müşerref oldı giydi kimi hil‘at
Kimine manşib ile oldı ‘izzet

Ḳuşadurdu kimine şāh şemşīr
Gedā iken kimini eyledi mīr

Kimisi mazhar-ı ihsān olurdu
Kimisi kişver-i sultān olurdu

O şāhuñ aqdı luṭfi sīl gibi
Cihānı ğarqa virdi Nīl gibi

Olan bir ḥabbeye ‘ālemde muḥtāc
Urundu devlet ile başına tāc

1015 Müyesser oldı her şahşa merāmı
Cihān buldı nizām u intizāmı

Bi-ḥamdi’llāh cihān āsūde oldı
Zevālin düşmen-i şeh daḥı buldı

(.....)*

Çün aqın şaldı dehre ceyş-i ezhār
Çetirler qurdı bāğa hayli eşcār

Bezendi cennet-āsā oldı gülşen
Dil-i ğam-gīn olurdu anda rüşen

Buyurdu şāh-ı gül ol dem hezāra
Ki tenbīh eyleye cümle bahāra

1020 Müzeyyen eyleye gülzārı nā-gāh
Ki varup seyr ide anı şehen-şāh

Nidā itdi çıkup serv üzre bülbül
Ki tezyīn eyleye gülzārı sünbül

İşitdi bu nidāyı çün ki ezhār
Tonandı nev-‘arūsa döndi gülzār

Bezendi ğonca-i zībālar ile
Döşendi yolları dībālar ile

33a Kāmu şaf şaf olup serv-i hoş-endām
K’ideler tā selām-ı şāha ikrām

1025 Benefşe hāksār itdi özini
Uyardı h̄ābdan nergis gözini

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Reh-i şāha baqardı çeşm-i şehlä
Nigehbān olmış idi nergis-āsā

Müheyā oldılar zerrīn kadehler
Tutarlar bezm için zerrīn kadehler

Bezendi lāleler maḥbūba döndi
Göñüller yakıcı āşūba döndi

Gülüp açıldı cümle gonca-i ter
Pür oldı şahın-ı gülşen sīm ile zer

1030 Kāmusı naqd- bergin itdi ihzār
K'ideler ḥāk-pāy-i şāha īşār

Şabā ferrāşı kıldı bāğı tezyīn
Görenler eyler idi aña taḥsīn

Silüp süpürdi itdi yolları pāk
Çemen üzre kōmadı zerrece ḥāk

Çü döndi bāğlar bāğ-ı cināna
Ḥaber oldı o dem şāh- ı cihāna

Revān oldı kaçan kim gülşene şāh
Şanasın rūḥ buldı anda her kāk

1035 Bisāt-ı meclis-i şāhī kuruldı
Kulağı çeng ile 'ūduñ buruldı

1035a Metinde "bisāt" şeklinde yazılan kelime imlā gereği "bisāt" şeklinde düzeltildi.

Ḳamu muṭribler oldı bülbül-āsā
İñilerdi şadādan şahn u şahrā

O dem kim bu şadāyı itdiler gūş
Hezārān bülbül anda oldı ḥāmūş

Döner peymāneler pervāne-āsā
Yanardı şem‘ gibi sākī gūyā

Veyā pervāne-veş ḥübān olup cem‘
Bu cem‘e olmış idi şāh bir şem‘

1040 Cināna dönmiş idi bezm-i sultān
Pür olmuş idi anda ḥūr u ğilmān

33b Kimi sāzende vü kimisi hoş-ḥ‘on
Ḳamusı reşk-i mihr-i çarḥ-ı gerdün

Kimi cevlānger ü tāvūs-ı raḳḳaş
Ḳamusı olmuş idi ḳidvetü’n-nās

Hevāda her birisi reşk-i Nāhīd
Müferriḥ māh-rūlar çün meh-i ‘iyd

Bularuñ raḳşına eflāk u ḥurşīd
İderdi döne döne ḳaşd-ı taḳlīd

1045 Bu şevḳi işidüp seyyāre ḥayli
Tazarru‘ eylediler Ḥaḳḳa ḥaylī

Ki yā Rāb bizi irgür tīz şāma
Yitevüz cümlemüz tā kim merāma

Temāşā idevüz biz dağı bezmi
Nice bir görevüz eyyām-ı rezmi

Çabul olup du‘ā-i necm-i eflāk
Hemān-dem māh itdi sīnesin çāk

Çün oldı şām bezmüñ perde-dārı
Götürdi dīdeden encüm de zārı

1050 Bezendi āsumān seyyārelerle
Nitekim bezm-i şeh meh-pārelerle

Uyandı çeşm-i encüm gibi her şem‘
Pür oldı hāle-āsā şem‘ ile cem‘

Şanasın çarha döndi meclis-i şāh
Veyāhūd yire indi encüm ü māh

Temāşā eyleyen ol bezm-i şāhı
Cināna kılmaya hergiz nigāhı

Bu vech ile çün oldı ‘aynıla tuş
Çamusı ehl-i bezmüñ oldı bī-hüş

1055 Yitürdi nergis-i meclis özini
Be-gāyet mest olup süzdi gözini

Hemān encüm alup ancak nigezbān
amusı ehl-i bezmüñ oldu mestān

Bezimde Şem‘elerle aldı ol Őāh
Felekde encüm ile nitekim māh

(.....)*

34a Hikāyet gūlŐeninüñ ‘andelībi
Rivāyet kiŐverinüñ ol ğarībi

Firā-ı māh ile vuşlatda giryān
ViŐāl-i Őāh ile fūratde Őādān

1060 Dem-ā-dem vādi-i hayretde güm-rāh
Esīr-i māh ya‘nī bende-i Őāh

ü gōrdüm ğayrıdan ol Őāh hālī
Didüm kim vatidür ‘arz eyle hālī

Őığındum evvelā luf-ı İlāha
Du‘ālar itdüm andan pādiŐāha

Yüzüm hake sürüp ıldum tazarru‘
O Őāha eyledüm haylī tevażzu‘

Didüm ey Őehriyār-ı kām-rānī
Ki sensin ‘ālemüñ Őāh-ı cihānı

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

1065 Murādum ol durur ey şāh-ı ‘ālem
K’idesin luṭf ile gūş āh u nālem

O dem kim vārid oldı emr-i şāhī
Ki bulsın yirde vü gōkdeyse māhı

Demidür şimdi kim ol şāh-ı hūbān
Gelüp şāhuñ öñünde ide cevlān

Müşerref eyleye tā bezm-i şāhı
Yire indir şehā gōkdeyse māhı

Gelicek meclis-i şāha o gencüm
Ola şeh mihr ü māh o ğayrı encüm

1070 Ne mehdür o cebīni mihr-i raḥşān
Ne mihr ol kim cemāli reşk-i ğılmān

Ne ğılmāndur ki la‘li āb-ı Kevşer
Ne Kevşerdür ezilür aña şeker

Ne şekkerdür ezilmez āb ile ol
Pür olmışdur şarāb-ı nāb ile ol

Nice meydür o kim mest itmez anı
Velī bī-hūş idüpdür bu cihānı

34b Ne keyfiyet olur kim içe kişi
Dem-ā-dem ḥaşre dek zevķ olur işi

1075 Ne zevk olur uşanmaz anda insân
‘Akıllar fikri vü zıkr ile hayrân

Ne fikr ü zıkr ola kim dilde dâyim
Nigârüm ‘aşkı gibi ola kıyım

Ne ‘aşk olur ‘akıllar aña hayrân
Ki anuñla gedâ vü şâh yeksân

Nice şâh u gedâ olur ki ey şâh
Bu zevk-i ‘aşk ile olmaya her-gâh

Budur kim lâyıķ olan şehriyâre
Ola ‘aşkı cihânda âşikâre

1080 Özümü görmedüm ben aña lâyıķ
Gerekdür mâha ola şâh ‘âşık

Sen ol mihr-i cihân-ârâsın ey şâh
Senüñ şevküñ ile rüşen olur mâh

İdicek mihr ile mâh iktirânı
İderler şevk ile rüşen cihânı

Melâhat burcı üzre anı ey şâh
Görelen reşk iderler mihr ile mâh

Ne reşk ol ‘aynıdur mihr ile mâhuñ
Kemâl-i luţfidur ol pâdişahuñ

(.....)*

1085 Çün ol dem mâyil itdüm pâdişâhı
Hemân gelsün diyü emr itdi mâhı

Buyurdı bendesine şâh-ı ‘âlem
Gerekdür alasin bir nice âdem

Nesîm-âsâ güzer kıl bahri fi’l-hâl
Şikâr it ol hümâyı aç per ü bâl

Virilsün saña hem bir emr-i şâhî
Bulasın yirde vü gökdeyse mâhı

Eger kim eyler ise göge pervâz
Olasın sa’y ile sen aña şeh-bâz

35a 1090 Veyâ urmazsa sa’yüñ per hevâya
Kebüterle uçur emr ol hümâyâ

Düşerse bahre ger ol gevher-i hâş
Olasın sa’y ile sen aña gavvâş

Diyâr-ı âhire toğrısa ol mâh
Oñara işüñi sa’y ile Allâh

Mışırda ger bulursañ ol civânı
Tutasın hürmet ü ‘izzetle anı

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

İdesin ıapuma sen anı da‘vet
İdeyin gelsün aña nice ‘izzet

1095 Çün oldı emr ile fermān saña
Bu vech ile diyesin luşfum aña

Eger ol meh olursa saña ser-keş
Getür bir vech ile anı keş-ā-keş

Veyā ĥüsn-i rızā virmezse saña
Yine ‘arz eylesin anı baña

Gelürse ıapuma şağ u selāmet
Bulasın sāyesinde sen de ‘izzet

Eger mālİK olursañ ĥüsn-i rāya
ıapumda ıaıı‘ idersin nice pāye

(.....)*

1100 O dem kim vārid oldı emr-i sulıān
Didüm baş üstine ey řāh fermān

ıaııan kim irişem emrũñle māha
Anı da‘vet idem dergāh-ı řāha

Olursa ger anuñ ĥüsn-i rızāsı
Ri‘āyet ola řāhuñ muıtezāsı

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

İtâ‘at itmez ise emr-i şāha
Gücüm yitmez idem diĳkat o māha

Gözedem muĳtezāsın ĳorĳum oldur
Şıyam şāhuñ rızāsın ĳorĳum oldur

1105 Ya istiĳnā ide ol māh-ı tābān
Veyāĳūd evc-i ĳūsne ide perrān

35b Ne müşkindür ĳümā-yı āsumānı
Nice şayd eyleye bir bāz anı

Vücūdı zerrenüñ n’ola meh ile
Meger kim himmet-i şāhen-şeh ile

Görünmez māh ile zerre vücūdı
Viren mihrüñ dürür aña vücūdı

Olursam baĳr-i cidd ü cehde ĳavvāş
Ele girmeye şāyed gevher-i ĳāş

1110 Çıĳarsa niyyetüñde dürr-i şeh-vār
Olur çıĳmaz ise baña sem-i mār

Veyāĳūd ister iken gökde māhı
Elüme ĳorĳum oldur gire māhı

Eger kim olmaya mümkün ĳuşūli
Baña fūrĳat olur şāhuñ vuşūli

Yüzüm almaz gelem dergāh-1 űāha
Nitekim gemeye minnet o māha

O kebki yā űikār itmek gerekdür
Veyā terk-i diyār itmek gerekdür

1115 Baña besdür hemān dīdārı űāhuñ
Gerekmez fūratin mihr ile māhuñ

Umaram ram ide űeh bendesine
İde fermān ayrı bendesine
(.....)*

Çü ‘arz itdüm o dem dergāh-1 űāha
Ber-āar bende fermān oldu māha

Virildi bendeye fermān-1 űāhī
Ki bulsun yirde vü gökdeyse māhı

Yazıldı űāhdan hem āna nāme
Emirden ayrı ol üsne-i be-nāma

1120 Ki ey nāmı gibi meűhūr-1 devrān
Ki sensin Mıűr-1 üsne māh-1 Ken‘ān

Cihāna viridi nāmuñ gün gibi űev
Olupdur gōñlümüz fikrūñle pür-zev

1115a Metinde “dīdār” űeklinde yazılan kelime anlam aısından “dīdārı” űeklinde düzeltildi.
* Bölüm baűlıđı metinde boű bırakılmıű.

36a ‘Aceb anı semānuñ māhısın sen
Veyā anı diyāruñ şāhısın sen

Gerekdür mihr gibi māh olana
Şehirden şehre vü dehri olana

Felek māhı oğar dervīş evine
Gerekdür oğasın sen ‘ıyş evine

1125 Olavuz zev ile ‘işretde dāyim
Nice bir olavuz hicrūñle şāyim

İā‘at eyler iseñ emrūme hem
Olasın lufum ile şād u urrem

Gerekdür anda ola dürr-i şeh-vār
‘Ayār ide anı apumda mi‘yār

N’ola beñzerse mihrūñ Müşterīye
Metā‘uñ şatıgör gel müşteriye

Ne bilsün kıymetin anuñ ‘avāmī
arīdāruñ gee şāyed kıvāmı

1130 Velī ey Yūsuf-ı Mışr-ı melāat
İşid imdi saña olsun beşāret

ün olduñ Yūsuf-āsā üsne mālīk
Peşīmān olma şoñra mişl-i Mālīk

Harīdārı kişinüñ ola sultān
Alımaz misk ü ‘anber virse nā-dān

Arada ‘ahdümüz olsun muḡarrer
Ola bāzārumuz tā kim muḡayyer

Metā‘uñ ger zārār eylerse ey yār
Öder kim eyler ise anı bāzār

1135 Dilerseñ sürmege ‘ālemde devlet
Bulursuñ dergehümde ‘izz ü raḡbet

İtā‘at eyler iseñ emre ey māh
Olasın mażhar-ı luḡf-ı şehen-şāh

Revān oldı çü emr-i şāhī saña
Gerekdür kim idesin raḡbet aña

Eger kim eyler iseñ aña raḡbet
Bulursun emr gibi sen de ‘izzet

36b Ƙamu hūbāndan baş ola yirüñ
Mekānuñ dil ola sīnem serīrūñ

1140 Ola el üzre yirüñ hem-çü nāme
Budur lāyıḡ olan hūsn-i be-nāma

Ne dimek lāzım olur bāḡīsini
Gelürseñ ‘izzetüñ gör baḡīsini

(.....)*

Revān oldu çü māha emr-i şāhī
Koşuldu emr ile hem bir sipāhī

Ḳanad oldu çü aña emr-i sultān
Hemān oldu ḥamāme gibi perrān

Açıldı perr ü bāl-i ‘ankebūdı
Bu yolda taḥm-ı sa‘y olmuşdı ḳūdı

1145 Hızır-veş himmet-i şāh oldu çün dāl
Güzār itdi şabā-veş baḥri fi’l-ḥāl

İrişdi Mışra çün kim emr-i şāhī
Hemān-dem diḳḳat ile buldı māhı

O dem kim emr-i şāhī girdi Mışra
Şanasın ḡulgule irmişdi Mışra

İrişdi çün resūl-ı şāh māha
Şunup emri du‘ālar itdi şāha

Didi ey sūnbül-i bāḡ-ı leṭāfet
Seni ol şāh-ı ‘ālem itdi da‘vet

1150 Ḳaçan bir serv ola maḳbūl-ü sultān
Dikerler büstān-ı şāha ol ān

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.
1148. beyit sayfa kenarındadır.

Açılsa gülşen içre verd-i maqbül
Gerekdür dest-i şehde yir ide ol

İrişe mīve-i nev-pāre her-bār
İderler şāh öñünde anı iḫzār

Şadefden çıksa dürr-i şāh-vārī
İderler pādişāhlar bergüzārī

Didi kim sen gül-i ra'nā vü bī-ḫār
Yaraşur dest-i şehde ola her-bār

1155 Resül-ı şeh çün itdi sözin āḫir
Hemān-dem oldı māhuñ meyli zāhir

37a Tebessüm eyleyüp nāz ile dil-ber
Akıtdı leblerinden şehd ü şeker

Oḫudı emr-i şāhı çün kim ol māh
Hemān-dem bildi olmış da'vet-i şāh

Öpüp başında ḫodı emr-i şāhı
Didi baş üzredür fermān-ı şāhī

Resül-i şāh andan evvel be-nāma
Çıkarup 'izzet ile şundı nāme

1160 Çü gördi nāmeyi ol māh-ı ḡarrā
Oḫıyup yüzine sürdi ser-ā-pā

Temāşā itdi anda gördi ol māh
Anuñla ḥaylī bāzār eylemiş şāh

Metā‘ına çü gördi şeh ḥarīdār
Didi kim aşşu eyler anda bāzār

Ṭurup bes ‘aşḫ u nāz ile ol yār
Hemān-dem yol yarağın itdi iḥzār

Urıldı esb-i nāza ‘işve raḥtı
Ṭulū‘ itdi şeref burcında baḥtı

1165 Süvār oldı kaçan ol esb-i nāza
Ḳamu ‘uşşāḫı yüz ṭutdı niyāza

Nevālarla idüp ‘uşşāḫ ‘uşşāḫ
Şadā vü giryeden pür oldı āfāḫ

Ḳıyāmetden ‘alāmet oldı gūyā
Aḫup gözyaşu oldı şan ki deryā

Bu ḥālātı görüp çün oldı āgāh
Vedā‘ itdi ḫamu ‘uşşāḫa ol māh

Ḳoyup gitdi o cān anları bī-cān
Mışır şehri şanasın oldı zindān

1170 Veyāḥūd da‘vet itdi Yūsufi şāh
İderdi ehl-i zindān āh ile vāh

Züleyhâ-veş melâmet oldu ‘uşşâk
Nevâlarla pür oldu Çîn ü I‘râk

Ṭolandı gün gibi çün mâh-ı ğarrâ
Hemân-dem şabr –ı ‘âşık oldu yağmâ

(.....)*

37b Ṭulû‘ itse kaçan kim rûz-ı vuşlat
Ḳalur rûy-ı siyehle şâm-ı fûrkat

O dem kim muntazırdı şâh mâha
İrişdi nâ-gehân aḥbâr şâha

1175 Ki ey şâh-ı cihân olsun beşâret
Gelüp mâh eyledi emre itâ‘at

Diler işüğine yüz süre şâhuñ
Ki dâyim ‘âdetidür mihr ü mâhuñ

Sipihr-i salṭanatdur kapuñ ey şâh
Gerekdür yüz süreler mihr ile mâh

İşitdi çün ki bu aḥbârı sulṭân
Şafâlar kesb idüp hem oldu şādân

Buyurdu ideler bir ḥâne peydâ
K’ola ol dil-ber-i ra‘nâya me‘vâ

⁸⁴ 1172b Metinde “şabr u ‘âşık” şeklinde yazılan tamlama anlam açısından “şabr –ı ‘âşık” şeklinde düzeltildi.

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

1180 Gide ‘ıyd irişince zaḫmet-i rāh
İde āsāyiş anda tā kim ol māh

Hem irmiş idi eyyām-ı Ramazān
Mışırdan geldi hem māh-ı Ramazān

Çekerdi şāh günde iki şavmı
Vişāli ‘ıydını gözlerdi yevmī

İrişdi nā-gehān eyyām-ı ‘ıydeyn
Bezendi bezm-i şāhī oldı pür-zeyn

Çurıldı ālet-i bezm-i şehen-şāh
Ki ya‘nī ‘ıyş ideler mihr ile māh

1185 Şürāhīler serāser pür-mey-i nāb
Ḥarām oldı bezimde nergise ḥ‘āb

Gözin açdı çü gördi nergis-i mest
Bezimde sākī urmuş ayağa dest

İşāret kıldı pes ol demde ezhār
K’ideler meclis-i şāhīde ihzār

Şeh-i gül terk idüp pes tāk u taḫtı
Nitekim mīveler berg-i dıraḫtı

1182. beyit sayfa kenarındadır.

1183. beyit sayfa kenarındadır.

Ḳamusı naḳd-i berg-i zerdīn ezhār
Getürüp bezm-i şāha ḳıldı īşār

1190 Ḳuruldı pes o dem evreng-i şāhī
Şu‘āsı māt iderdi gökde māhı

38a Serāser encüm-āsā dürr ü gevher
Nice encüm ki reşk-i māh-ı enver

Sütün olmuş göge her bir sütünü
Şan almış başa çarḥ-ı Bī-sütünü

Geçüp mihr-i sipihr-āsā o sultān
Cinān-ı bezmi tutdı ḥūr u ğilmān

Düzüldi Zühre- tal‘at māh-rūlar
Ḳamu sāzende vü güyende bular

1195 Kimi çengī vü ‘ūdī kimi raḳḳās
Ḳamusı olmuş idi çāker-i ḥaş

Elinde kiminüñ la‘līn ṭabaḳlar
İçi pür sīm ile zerrīn varaḳlar

Kimisi sükkerī pür-nuḳl-i zībā
Kimisi pür-mey ile cām-ı şaḥbā

Kimi atlas ṭutar kimi serāser
Müzeyyen itdiler bezmi serāser

Mühey்யā olmuş idi nice h̄il‘at
Ola tā kim anuñla māha ‘izzet

1200 Pür oldı hāle-i bezm içre h̄übān
Nitekim encümenle mäh-ı t̄ābān

Simāt-ı şāh döndi keh-keşāna
Şafā virdi şafāsı bu cihāna

Müretteb oldı çün kim bezm-i şāhī
Buyurdı şāh gelsün diyü māhı

İrişdi māha çün şehden beşāret
Yüzünden k̄opdı ol dem ol kıyāmet

Kaçan reftāra geldi nāz ile māh
Kıyāmet k̄opdı şandı halk nā-gāh

1205 Bir ayağ üzre geldi kavm-i insān
Feleklerde melā’ik oldı hayrān

Şanasın yevm-i haşr ü neşr olupdur
O dem kim māh şāha haşr olupdur

Çalındı şūr gibi şūr-ı şādī
Pür oldı şavt ile şahrā vü vādī

38b İrişdi māh çün dergāh-ı şāha
Nazar kıldı hemān-dem şāh māha

Ṭulū‘ itdi kaçan ol mäh-ı tãbãn
Nitekim tahtdan mihr-i dıraḥşãn

1210 İrüp pã-būs-ı sultãn itdi çün mäh
Hemãn-dem dest-gır oldı añã şãh

El urdı pes kemer-bendine mãhuñ
Be-ğãyet zãhir oldı meyli şãhuñ

Kenãra çekdi pes ol mũ-miyãnı
Der-ãgũş eyledi ‘izzetle anı

Lebinden şordı cümle mãcerãyı
Getürdi nuṭқа şeh ol meh-liķãyı

Kaçan kim başladı nuṭқа o dil-ber
Aķıtdı leblerinden şehd ü şekker

1215 Şunardı şãgarı geh şãh mãha
Gehĩ cãm-ı lebinini mãh şãha

İderdi ‘işveyi ol mäh-ı tãbãn
Şeh añã eyler idi luṭf u iḥsãn

Şeref buldı anuñla meclis-i şãh
Olupdur bezm-i şeh şan hãle-i mãh

Bu bezme idemezdi çarh taqlîd
Kadini reşk ile çeng itdi Nahîd

Görüp ol mâhı kaldı mâh tãña
Sipihrüñ Yūsufî reşk itdi aña

1220 Kabûl itseydi ol dem muṭrib-i şâh
Bezimde def iderdi gögsini mâh

Bezimde şu‘le-i berķ-i sürâhî
Ne şâmı bildürürdi ne şabâhı

Bu bezme olmağa şem‘i- şebistân
Hasedle yanar idi mâh-ı tãbân

Bu şevķ ü şevket ile bezm-i şâhî
Felekde mât iderdi mihr ü mâhı

Bu bezmüñ şâgarı olmağ için mâh
Dem-â-dem eyler idi reşk ilen âh

39a 1225 Bu şevķi gördi çün ol şâh-ı devrân
Kamu bezm ehlin itdi ğarķ-ı iḥsân

Letâfetle giyüp ol mâh-ı enver
Serâser egnine zerrîn serâser

1218. beyit sayfa kenarındadır.

Muraşsa‘ Һançeri taqdı beline
K’anuñla mäh-ı nevdigi biline

Ne mäh ol reşk-i mihr-i enver idi
Kamu Һübän içinde server idi

Eger kim müsteҺäkk olmasa mähä
Sezävär olmaz idi pädişäha

1230 Bi-Һamdi’lläh ki gördüm ben de anı
İdüpdür mäh ile mihr iktirānı

Sa‘adet oldı ol dem baña ‘ÜDİ
Ki gördüm şäh ile ol pür-vücüdı

(.....)*

O dem kim olmuş idi şäh mesrür
Ki ya‘nī garrā-i gurre-i mağrür

Pes ol dem şäh-ı ‘älem bendesine
Buyurdı luţf ile efgendesine

Murāduñ ne’ydügin ‘arz eyle baña
K’ideyin luţf ile ihsän saña

1235 Kamu muţriblerümden dāyimā hem
Olasın bezm-i Һäsümde mükerrem

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Bulasın dergehümde ‘izz ü raġbet
Olasın maẓhar-ı ‘ayn-ı ‘ināyet

Çü ol dem vārid oldı emr-i şāhī
İrişdi bendeye luṭf-ı İlähī

Yüz urdum nice yüz mihr ile ḥāke
Du‘ālar eyledüm ol zāt-ı pāke

Didüm ey pādişāh-ı heft-kişver
Ki oldı baña bu luṭfuñ müyesser

1240 Olursa himmet-i şāhī hevādār
Neferken nice şahşa ide serdār

(.....)*

39b Vire ben bendeyi şeh-zādesine
Yeñi kul eyleye āzādesine

Umaram ol gül-i gül-zār-ı cennet
O serv-i büstān-ı ‘izz ü devlet

O dürr-i külzüm-i Perverdigārı
O mihr-i çarḥ-ı şun‘-ı Kirdigārı

O şāḥ-ı mīve-i şāyeste-i cān
O nūr-ı dīde-i evlād-ı ‘aqlān

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

1245 Beni ul eyleyüp irgür murāda
Ki ya‘nī Hāzret-i Sultān Murāda

Ola kim fenn-i ‘ilm-i mūşıķīde
Mişālüm görmeye hıç āferīde

İdem bu ‘ilm içinde nice taşnīf
Kimi naķş ola vü kimisi taşnīf

Nice fenler idem meclisde izhār
Ki anuñ irmeye ğavrına āğyār

Kemāle irgürem cümle fünūnı
Olam ehl-i hevānuñ zū-fünūnı

1250 Fünūn-ı çeng ü ‘ūd u neyle dāyim
Olam her meclis-i şāhīde ķāyim

Ṭarīķumden ideydi şeh ri‘āyet
Ķonardı ŪDĪnūñ başına devlet

Ne kim şān-ı şehen-şāha ne sezādur
Gedāya muķtezāsı pür-‘atādur

(.....)*

Temevvüc eylese deryā-yı iħsān
Pür eyler şāhilini dürr-i şādān

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Müyesser ola ‘avn-i Kirdigārī
Olur mebzūl luṭf-ı şehriyārī

1255 Murādum çün ki şāha eyledüm ‘arz
Hemān-dem luṭfin itdi bendeye farz

Buyurdu pes o dem şeh-zādesine
Ḳul itdi bendeyi āzādesine

(.....)*

40a Hemān-dem emr-i şeh oldı hevādār
‘Alem mihterlerine kıldı serdār

Neferken oldı ‘ŪDĪ başka mihter
Ḳamu mihterler içre oldı bihter

Çalardum bezm-i şehde pençsāzı
Nümāyān eyler idüm gizli rāzı

1260 Gehī luṭf eyler idi şāh-ı devrān
Gehī şeh-zādesinden nice ihsān

İderdi bendeye luṭfi iki şāh
Beni pür-şevḳ iderdi mihr ile māh

Didüm bir gün dilā bu iki şāhı
Gerekdür vaşf idesin mihr ü māhı

---

* Bölüm başlığı metinde boş bırakılmış.

Şıgınuv evvelâ luţf-ı İläha
Diyevin bir risâle nâm-ı şâha

O şeh mihr ola vü şeh-zâdesi mâh
Vire anlara ‘ömr-i bâķī Allâh

1265 Du‘â kıı âķirī şeh-zâdesine
Ķamu hem bende vü âzâdesine

Bu vech ile çün itdüm aña iķdâm
Didüm hem Mâcerâ-yı Mâh aña nâm
Cihân turduķça yâ Râb ol iki ĥân
Olalar mihr ü meh gibi nigeĥbân

Oķıyup bu kitâbı şâh-ı devrân
İde ben bendesine luţf u iĥsân

Bi-ĥamdi’llâh irüp ‘avn-i İlähī
Tamâm itdüm bu vaşf-ı pâdişâhı

1270 Ŧoķuzyüz daķı yetmiş bişde Allâh
Müyesser itdi anı ĥamdü-li’llâh

1267a “ĥân” kelimesi metne sonradan eklenmiş.

3. SONUÇ

1. Divan Edebiyatı, zengin, çeşitli ve oldukça geniş kaynaklara sahip bir edebiyattır. Konu ve kültür birimi açısından da oldukça zengindir. Başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere hadisler, peygamber kıssaları, mucizeler, batıl ve hakikî ilimler ve inançlar, din, tasavvuf, musikî, sosyal ve tarihî olaylar bu edebiyatın kaynaklarını oluşturmaktadır.

Gazel, kaside, terkiib-i bent, rubai vb nazım şekillerinin yanında her beytinin ayrı ayrı kafiyelenmesi açısından şairlere uzun hikâyelerin anlatımında büyük kolaylıklar sağlayan mesnevîler de Divan Edebiyatının içinde büyük bir yekûn tutmaktadır.

2. Mesnevîler konuları ele alış ve işleyişleri açısından çeşitlidir. Mihr ü Mâh mesnevîleri de bu türden mesnevîlerdendir. Edebiyatımızda XV. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan bu mesnevî çeşidi kalıplaşmış konu ve bölümlerden oluşurken bazen gerek konusu gerekse konu dizilişi açısından farklı eserler de karşımıza çıkmaktadır. Mâcerâ-yı Mâh bu türdeki Mihr ü Mâh mesnevîlerdendir

3. Özel ve genel kütüphanelerde, tezkirelerde ve tarihî kaynaklarda yazarı, türü, konusu tam olarak bilinen eserlerin yanında bazen araştırmalar esnasında yazarı hakkında tezkirelerde ve tarihî kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamayan eserlere ve şairlere de rastlanmaktadır. İşte Ūdî ve Mâcerâ-yı Mâh bu türdeki şair ve eserlerdendir. Ūdî hakkında tezkirelerde ve tarihî kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

4. Çalışmamıza konu olan Ūdî'nin Mâcerâ-yı Mâh mesnevîsi XVI. Yüzyılda kaleme alınmış (H.975) kısmen şehrengiz kısmen sergüzeşt-nâme kısmen de gazavat-nâme özellikleri taşıyan bir mesnevîdir. Özellikle tarihin bir bölümüne yani Şehzade Selim (II. Selim) ile Şehzade Bâyezit arasındaki Konya Savaşına bir musikişinasın bakış açısından bakması yönüyle dikkate alınması gereken bir eserdir.

5. Ūdî'nin samimî ve edebî söz ve anlam sanatlarına pek fazla müracaat etmeyen bir dili vardır. Savaş sahnelerinin oldukça canlı bir anlatımla verildiği mesnevîde musikî terimlerinin ve savaşın anlatımında satranç terimlerinin kullanılması da dikkat çekici bir husustur. Arkaik ek ve kelimelerin de sıklıkla kullanıldığı eserde deyim ve atasözleri de yer almaktadır.

6. Bütün bu bilgiler ışığında denilebilir ki Ūdî; çok büyük ve önemli bir şair olmamakla beraber sanatçı kimliğiyle tarihin bir yönüne ışık tutan XVI. Yüzyılda yaşamış, eseri Mâcerâ-yı Mâh ise gerek konuyu işleyiş sırası gerekse anlatımı açısından dikkate alınması gereken bir eserdir.

4. BİBLİYOGRAFYA

Akgündüz, Ahmed, Bilinmeyen Osmanlı, OSAV Yayınları, İstanbul, 1999

Aksoyak, İ.Hakkı, Gelibolulu Mustafa Âlî, Tuhfetü'l- 'Uşşâk, MEB Yayınları, İstanbul, 2003

Aksun, Ziya Nur, Osmanlı Tarihi, C.1, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1994

Ambarcıoğlu, Meliha, Türk ve İran Edebiyatlarında Mihr ü Mâh ve Mihr ü Müşterî Mesnevîleri, Belleten, Ankara, C. 47, 1983, sayı 188

Bâkî Divanı, Dr. Sabahattin Küçük, TDK Yayınları, Ankara, 1994

Banarlı, N.Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB Yayınları, İstanbul, 2001

Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1986

Cunbur, Müjgan, Erdem (At. K. M. Der.) Ocak 1985 C.1 sayı 1

Çavuşoğlu, Mehmet, Yahya Bey Divanı, İstanbul, 1977

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yay. Ankara, 2000

Dilçin, Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yayınları, Ankara, 1997

Dilçin, Cem, Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, 1983

Doğan, D. Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, Ülke Yayınları, İstanbul, 1994

Erdemir, Avni, Anadolu Sahası Musikişinas Divan Şairleri, Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı Yayınları 1, Ankara, 1999

İpekten, Halûk, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB Yayınları, İstanbul, 1996

İpekten, Haluk, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999

Külekçi, Numan, Mesnevî Edebiyatı Antolojisi 1-2, Aktif Yayınevi, Erzurum, 1999,

Levend, Âgâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, TTK Basımevi, Ankara, 1988

Levend, Âgâh Sırrı, Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1958

Mehter Musıkîsi, Bestekâr Mehterler, Mehter Havaları, Haydar Sanal, , MEB, İstanbul, 1964

Mengi, Mine, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995

Osmanlı Dönemi Türk Musıkîsi, İsmail Kara - Çinuçen Tanrıkorur, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005

- Pala, İskender, Divan Şiiri Antolojisi, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999
- Sarı, Mevlüt, Arapça-Türkçe Talebe Lügati, Bahar Yayınları, İstanbul, (Tarihsiz)
- Solmaz, Süleyman, Ahdî ve Gülşen-i Şuarâsı (İnceleme- Metin), AKM, Ankara, 2005
- Şükün, Ziya, Farsça-Türkçe Lûgat- Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziya, MEB Yayınları, İstanbul, 1984
- Turhan, V. Nuri “Zarifi ve Mihr ü Mah Mesnevîsinin Tenkitli Metni ile İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, SBE, Erzurum 1995
- Türk Dili Dergisi Divan Şiiri Özel Sayısı, TDK Yayınları, Ankara, 1986
- Türk Musikisi Ansiklopedisi, II Cilt. , Yılmaz Öztuna, MEB, İstanbul, 1974
- Türk Musikisinin 100 Bestekârı, Sadun Aksüt, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1993
- Yeniterzi, Emine, Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2001
- Yıldırım, Suat, Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali, Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul, 1998

5. Özel Adlar Dizini (İsimler ve Özel Kelimeler)

‘Azrā	450, 470
Aḥmed	62
‘Azīze	531
Aḳşehir	846
Āyāz (Ayvaz)	708

A‘rāb	298, 358
A‘cām	298, 358
Aḳṣā	817
‘Ali	70, 71
Allāh	42, 817, 854, 898, 972, 1092, 1264, 1270
Ādem	53, 56
Bāyezid	539, 846, 865, 866, 868, 991
Bī-sütūn	322, 1001, 1192
Buḥūr-ı Meryem	633
Bārī	355, 477, 620
Baḡdād	554
Cemṣīd	301, 864
Celāl	535, 679, 819
Cem	739
Çin	56, 507, 744, 749, 770, 1171
Ḍaḥḥāk	312, 950
Dārā	301, 635
Efrāsyāb	302
Ebubekir	67
Erjeng	419, 638, 1003
Erd-şīr	304
Ferīdun	301
Ferhād	449, 469
Ferāḥ-şād	451, 471
Fāruḳ	68
Ġazanfer	301
Gazneli Maḥmūd	708

Ḥasan ve Ḥüseyin	71
Ḥaydar (Hz. Ali)	74
Ḥabeş	440
Hind ü Sind	440
Ḥurşīd	451, 471
Ḥaleb	616, 618
Ḥorasān	744, 749
Ḥallāc-ı Mansūr	764
Ḥaḵ	1, 3, 5, 35, 75, 78, 79, 80, 82, 103, 107, 112, 125, 131, 158, 212, 224, 226, 227, 1, 258, 359, 424, 461, 478, 546, 556, 591, 977, 1045
Ḥızır	63, 1145
Ḥaleb	16, 618
Ḥudā	2, 83, 102, 854, 973
Ḥazret	4, 69, 1245
Ḥalīfe	7, 68, 69
Ḥazret	31, 158, 227, 305, 478, 538, 556, 591, 684, 698
Hümā	303, 606, 1087, 1090, 1106, 1143
Ḥüsrev	35
Işfāhān	69, 732
I‘rak	69, 1171
İskender	02, 748, 772
İlāh	0, 49, 50, 61, 63, 75, 76, 114, 122, 278, 363, 379, 663, 797, 974, 1062, 1237, 1263, 1269
İsā	27
Ka‘be	93, 194
Ḳaḥraman	302, 309

Kāvūs	321
Kevşer	46, 1072
Keyvān	46, 1008
Ḳārun	24
Ḳaraman	16, 817, 826, 953
Ken'an	120
Kird-gār	6, 306, 1243, 1254
Leylā (Leylī)	48, 468, 926
Lokman Hekim	70, 743
Leyle-i Ḳadr	10, 145, 418, 486
Leclāc	55
Muḥammed	4
Muṣṭafā	2, 65
Mi'rac	4
Mecnūn	96, 448, 468
Mıṣır	349, 354, 401, 438, 452, 467, 533, 598, 599, 603, 614, 657, 659, 696, 749, 1093, 1120, 1130, 1131, 1146, 1148, 1169
Manisa	619
Me'vā	635, 640
Mani	638
Müşterī	1128
Mālik	1131
Mūṣā	874
Mācerā- yı Māh	699, 246, 1266
Mīr Celāl	679, 684
Manşūr	764
Mürteżā	70, 304
Murād (III Murat)	1245
Necef	526

Nil nehri	586, 804, 1003, 1013
Nuḥ	293
Nūṣirevān	309
Nerīmān	834, 906
Nu‘mān	734
Nāhīd	1043, 1218
‘Oṣmān	69, 70
Oṣmān(lı)	305, 873
‘Ömer (Faruk)	68
Perverdigār	66, 306, 1243
Rıḍvān	314, 429, 624
Rüstem	332
Ramazān (ay)	436, 464, 465, 1181
Rūm	439
Resūl	73, 76, 866, 1148, 1155, 1159
Rāb	41, 98, 276, 974, 1046, 1267
Raḥmān	52, 654
Revān	757
Süleyman	302, 207, 738
Sultan Selim (2. Selim)	305, 738, 739
Selman	680
Şıddık	67
Şūr	970, 1207
Şeddād	318
Şīrīn	449, 469
Şam (şehir)	614, 616
Şīr-i Yezdān	304

Ṭūbā	445, 625
Tih çölü	874
Tañrı	129
Ūdī	35, 288, 373, 603, 668, 753, 1231, 1251, 1258
Vāmıķ	450, 470
Yūsuf	362, 374, 452, 467, 521, 522, 523, 530, 531, 610, 781, 1130, 1170, 1219
Ya‘ķūb	362, 611
Zühre	339, 406, 410, 1194
Züleyhā	452, 467, 1171
Zühāl	599
Zehrā	410

6. SÖZLÜK

A

‘āmil (a. s.)	Sebep, işleyen
āşüfte (f. i.)	Çılğınca seven, deli olan, iffetsiz kadın
‘āġāz (f. i.)	Başlama, başlangıç
‘ayn (a. i.)	Göz, bir şeyin eşi, tıpkısı
‘anāsır (a. i.)	Unsurlar, elemanlar
āşikār (f. s.)	Belli, meydanda
‘ayān (a. s.)	Açıkta, belli, ortada
aġyār (a. i.)	Başkaları
āhīr (f. zf.)	Nihayet, son
aldırmak (t. fi.)	Kandırmak, kaybetmek, aldatmak
aşşı (t. i.)	Fayda, yarar, kazanç
āl (a. i.)	Hile, aldatmaca
aġmak (t. fi.)	Çıkmak, yükselmek

aḳdām (a. i. ç.)	Ayaklar
ālām (a. i. ç.)	Kederler, dertler
āgāh (f. s.)	Uyanık, farkında, haberdar
a‘vām (a. i.)	Halk tabakası
ālām (a. i. ç.)	Elemler, dertler
ārām (f. i.)	Oyalanma, durma, eğleşme
‘aṭā (a. i.)	Bağışlama, ihsan, lütuf
aniñçün (tf. be.)	O nedenle, onun için
āh (m. ne.)	Eyvah, yazık, tüh
āzāde (f. s.)	Hür, serbest
āferīde (f. s.)	Yaratılmış
‘Azrā (a. öi.)	Saf inci, Vâmık’ın sevgilisi
-āne (f. e.)	Gibi. , benzer, yakışırcasına
bi. hter (f. s.)	En, daha
‘adem (a. i.)	Yokluk
aḫter (f. i.)	Yıldız
‘anber-bār (af. bs.)	Güzel kokan, güzel koku saçan
aḫbār (a. i. ç.)	Haberler, bilgiler
āsumān (f. i.)	Gökyüzü, sema
āsītān (f. i.)	Eşik, pâyitaht
‘anber (a. i.)	Güzel koku
‘ārī (a. s.)	Çıplak, hür, tek
āfitāb (f. bi.)	Güneş
āşūb (f. i.s)	Karıştıran, karıştırıcı, sevgili
‘araḳ (a. i.)	Rakı, içki

B

ber-āḫir (af. bzf.)	Sonunda, âhirinde, neticesinde
ba‘de (a. zf.)	Sonra
beyān (a. i.)	Anlatma, söyleme
berḳ (a. i.)	Şimşek
bezm (f. i.)	Meclis, eğlence mekânı, dernek
be-gāyet (a. i.)	Pek çok, aşırı, oldukça
bed-nām (f. bs.)	Kötü adlı, fena tanınmış

bāde (f. i.)	İçki, mey, şarap
bī-hūş (f. Bs.)	Şaşkın, sersem
-berrān (f. s.)	Keskin, kesici
Bārī (a. i.)	Yaratan, yaratıcı, Allah
bī- bī- ḥadd (fa. bs.)	Sonsuz, nihayetsiz
bende (f. i.)	Köle, bağlı olan
dār (f. bs.)	Uykusuz
bād (f. i.)	Rüzgâr, yel
Bī-sütūn (f. öi.)	Efsaneye göre Ferhat'ın deldiği dağ
beşâret (a. i.)	Müjde
behişt (f. i.)	Cennet
bār-gāh (f. bi.)	Yüce divan, yüce huzur
ber-güzār (f. bi.)	Hediye, hatıra
beng (f. i.)	Esrar, uyuşturucu
berf (f. i.)	Kar
bān (f. i.)	Dam
bi. sāt (a. i.)	Kilim, minder
be-nām (f. bs.)	Ünlü, meşhur, namlı
bāl (f. i.)	Kanat
-bā (f. e.)	İle. -li
bular (t. i.)	Bunlar
ber-dūş (f. bzf.)	Omuzda, omuz üzerinde, sarhoş, akılsız
bāṭın (a. i.)	İç, iç yüz, gizli
bünyād (f. i.)	Esas, asıl, bina
bārān (f. i.)	Yağmur
buğz (a. i.)	Kin, nefret, düşmanlık
bih (f. i.)	Ayva, iyi, yeğ
bāk (f. i.)	Korku, sakınma, kaygı

C

cevlān (a. i.)	Dolaşma, gezinti
cemāl (a. i.)	Yüz güzelliği
cān (f. i.)	Can, ruh, hayat
cüz' (a. i.)	Parça, kısım

cūd (a. i.)	Cömertlik
cebīn (a. i.)	Alın
cidd (a. i.)	Ciddilik, bir işi çalışıp işleme, ciddiyet
cehr (a. s.)	Güzel, dikkate değer
cevlan-ger (af. bi.)	Gezen, dolaşan
cemāl (a. i.)	Yüz güzelliği
cāh (a. i.)	Makam
cūd (a. i.)	Cömertlik
cünd (a. i.)	Asker
cidāl (a. i.)	Mücadele, kavga, savaş

Ç

çün (f. e.)	Çünkü, için, mademki
çār-yār (f. bs.)	Dört dost (Dört halife)
çāre-sāz (f. bs.)	Çare bulan, derman eden
çāker (f. i.)	Köle, kul, cariye
çetr (f. i.)	Çadır, gök
çār-nā-çār (f. bzf.)	Çaresiz, mecburen, ister istemez
çü (f. e.)	Çünkü, gibi, madem, asıl
çālāk (f. s.)	Tez, çabuk, hızlı
çeğāne (f. i.)	Çenginin defî
çeng (f. i.)	Kanuna benzeyen ve sanat müziğinde kullanılan
bir tür saz	
çāh (f. i.)	Kuyu, çukur

D

dāl (a. s.)	Delâlet eden, gösteren, delil olan
dü (f. s.)	İki
dıraşşān (f. s.)	Aydınlık, parlak
dīdār (f. i.)	Yüz, çehre
dīde (f. i.)	Göz
dirīġ (f. i.)	Koruma, kollama, esirgeme
dem-ā-dem (f. zf.)	Sürekli, daima, durmadan

diger-gün (f. bs.)	Bozuk, değişmiş, ölmüş
dün (a. i.)	Alçak, aşâğılık, rezil, karanlık
dil-ārā (f. bs.)	Gönül süsleyen
der- āğūş (f. bi.)	Kucaklama, sarılma
deşt (f. i.)	Çöl, bozkır
der-bān (f. bs.)	Kapıcı
dehr (a. i.)	Dünya, zaman, mekân
dūş (t.i)	Düş, rüya
devrān (a. i.)	Dünya, felek
dūr (f. s.)	Uzak, ayrı
dil-dār (f. bs.)	Gönül alan, sevgili
diger-gün (f. bs.)	Bozuk, değişmiş, ölmüş
derün (f. i.)	İç, içeri, derin, gönül
dirīĝ (f. i.)	Esirgeme, koruma, men etme
dürd-i ĝam (af. bi.)	Dert tortusu
derc (a. i.)	Arasına sıkıştırma, sokma, dâhil etme
dānā (f. s.)	Bilen, bilici, seçkin
dirīĝā (f.zf.)	Yazık, eyvahlar olsun
dūzāḥ (f. i.)	Cehennem, tamu
Ḍaḥḥāk (f. öi.)	İran'ın zâlimliğiyle ünlü hükümdarı
dām (f. i.)	Tuzak, hile
Dārā (f. i.)	Keyâniyân sülalesinin 9. hükümdarı
dest (f. i.)	El
der-dest (f. bi.)	Tutma, yakalama, yaka paça etme
deyr (a. i.)	Kilise, meyhane

E

ebr-dān (af. bi.)	Bulutlu yer, sisli yer
efkār (a. i. ç.)	Fikirler
Erjeng (f.öi.)	Mani'nin yaptığı resim mecmuası
emān (a. i.)	Eminlik, korkusuzluk, yardım isteme
evc (a. i.)	Yüce, yüksek
eşcār (a. i.ç)	Ağaçlar
efgende (f. s.)	Yıkılmış, yıkık, düşkün biçare

eż'af (a. s.)	Dermansız, mecalsiz
efgān (f. i.)	Izdırpla haykırma, inlemeler
erguvān (f. i.)	Kırmızımtırak bir çiçek
elyāk (a. s.)	En fazla layık olan
ezhār (a. i. ç.)	Çiçekler
efgende (f. s.)	Yıkılmış, düşkün, biçare
esb (f. i.)	At, beygir
evtār (a. i. ç.)	Kirişler, teller
evkāt (a. i.)	Zamanlar
eyyām (a. i. ç.)	Günler
ef'ī (a. s.)	Fena tabiatlı
ebr (f. i.)	Bulut
enver (a. s.)	Çok iyi, çok güzel
Erd-şīr (f. böi.)	Eski İran kahramanı, cenk aslanı
evreng (f. i.)	Taht, şeref, irfan
ebruvān (f. i. ç.)	Kaşlar

F

ferīd (a. s.)	Eşsiz, benzersiz
fem (a. i.)	Ağız
feh̄m (a. i.)	Anlama, anlayış
feyz (a. i.)	Bereket, bolluk, verimlilik
fihrist (f. i.)	İndeks
ferāgat (a. i.)	Vazgeçme, el çekme
fāş (f. i.)	Açığa çıkarma, ortaya koyma, sırrını açıklama
fūrkat (a. i.)	Ayrılık, gurbet
farz (a. i.)	Asıl kılma, emir, Allah'ın emirleri
fettān (a. s.)	Baştan çıkarıcı güzel
fūtā (f. i.)	Peştamal
Ferah-şād (f. öi.)	Efsaneye göre Hurşit'in sevgilisi
fāsīd (a. s.)	Kötü, yanlış, kısıtlı
fi'l-ḥāl (a. bzf.)	Her hâlükârda, hemen, şimdi
fer (f. i.)	Işık, güç, takat
fāş olmak (tf. bfi.)	Ortaya çıkmak, sırları ortaya dökülmek

fersüde (f. s.)

Yıpranmış, eskimiş

G

gūş (f. i.)

Kulak

ġāyet (a. i.)

Nihayet, uç, son

giryān (f. i.)

Ağlayan, gözü yaşlı, ağlayıcı

ġuşşa (a. i.)

Tasa, keder, dert, keder

gāh (f. e.)

Bazen, ara sıra

ġarrā (a. s.)

Ak, parlak, parıldayan

girye (f. i.)

Gözyaşı, ağlayış

gāh (f. e.)

Zaman bildiren edat

ġam-gūsār (af. bs.)

Kederi dağıtan, teselli veren

geşt (f. i.)

Gezme, gezinti, dolaşma

ġarra-i ġarrā (a. s.)

Güzeller güzeli

ġavr (a. i.)

Esas, hakikât, asıl

ġarīk (a. s.)

Batmış, boğulmuş

ġaltān (f. s.)

Yuvarlanan

gürbe (f. i.)

Kedi, kaplan, panter

ġabġab (a. i.)

Çene altı

germ (f. s.)

Sıcaklık

ġam-gīn (af. bs.)

Sıkıntılı, dertli, kederli

ġilmān (a. i. ç)

Tüyü bitmemiş gençler, delikanlılar, cennetteki erkek hizmetçiler

ġalaṭ (a. s.)

Hata, yanlış

giriftār (f. s.)

Tutulmuş, düşkün

ġuşşa (a. i.)

Keder, kaygı, tasa

ġamz eylemek (ft. bfi.)

Gammazlamak, münafıklık etmek

germiyyet (a. i.)

Harâret, sıcaklık

ġazāl (a. i.)

Ceylan, dişi geyik

ġarāib (a. i.)

Acayip, tuhaf, şaşılacak şey

ġurre (a. i.)

Aklık, parlaklık, Arabî ayın birinci günü ve

gecesi

ġarrā (a. s.)

Alnında beyaz lekesi olan; ak, parlak, güzel,

gösterişli

H

ḥabīr (a. s.)	Haberdar, haberli
hemān (f.zrf)	Hemen. derhāl
ḥasen (a. s.)	Hüsünlü, güzel
ḥālet (a. i.)	Hâl, durum, vaziyet, keyfiyet
hüveydā (f. s.)	Açık, apaçık, belli
ḥimāyet (a. i.)	Koruma, korunma
ḥüb (f. s.)	Güzel, hoş, sevimli, sevgili
Ḥaydar (a. i.)	Hız. Ali aslan
ḥāşıl (a. s.)	Olan çıkan türeyen sonuç
ḥurrem (f. s.)	Şen sevinçli taze
hezārān (f. i. ç.)	Binlerce, bülbüller
hem-dem (f. bi.)	Arkadaş, dost, yâren, sırdaş
ḥūr (a. i.)	Ahu gözlü, huri, cennetteki kadın hizmetçiler
hergiz (f. e.)	Asla, kesinlikle, katiyen
ḥār (f. i.)	Eşek
ḥāb (f. i.)	Uyku
ḥayālāt (a. i. ç.)	Hayâller
hāle (a. i.)	Ayın etrafındaki halka
ḥübān (f. s. ç.)	Sevgililer, güzeller
hem-ān-dem (f. bzf.)	Çabucak, o anda
her-bār (a. i.)	Her zaman, daima
hevā-dār (f. bs.)	Havalı, havadar, dost
ḥırīdār (f. i.)	Müşteri, alıcı
ḥoş-hān (f. bi. .)	Güzel sesli
ḥirs (f. i.)	Ayı
hem (f.zf.)	Üstelik, birlikte
ḥaclet (a. i.)	Utanma, ar, hayâ
ḥūn-rīz (f. bs.)	Kan dökücü
ḥalvet (a. i.)	Hamamın sıcak bölümü, تنها yer, gizlilik, ulaşma, birleşme
ḥoş-elhān (af. bi.)	Makamı güzel, güzel ses
hem-vār (f. bzf.)	Daima, sürekli

ḥūrā (a. i. ç.)	Huriler
ḥimāyet (a. i.)	Koruma, himaye etme
ḥandān (f. s.)	Gülen, sevinçli
ḥaşmet (a. i.)	Heybet, çekinme
hemān-dan (f. bzf.)	Hemen, şimdi, o anda
ḥarāret (a. i.)	Isı, sıcaklık
hem-ān-dem (f. bzf.)	Hemen, çabucak, o anda, derhâl
her-bār (f. bzf.)	Her zaman, daima
ḥālī (a. s.)	Tenha, boş, ıssız, sahipsiz
hezār (f. i.)	Bülbül, bin
ḥasb-i ḥāl (a. bi.)	Dertleşme, hâlleşme, görüşme
ḥimāyet (a. i.)	Koruma, korunma
ḥicāb (a. i.)	Utanma, hayâ
ḥayfā (a.e)	Yazık, hayıf, tüh, vah, heyhât
ḥacālet (o.i)	Utanma
ḥayme (a. i.)	Çadır
ḥāver (f. i.)	Şark, doğu
hicrān (a. i.)	Ayrılık, keder, iç acısı
ḥarīdār (f. i.)	Müşteri, alıcı, talipli olan

I

‘ıyd (a. i.)	Bayram
I’rāk (a. i.)	Türk sanat müziğinin eski makamlarından biri

İ

irgürmek (t. fi.)	Ulaştırmak, kavuşturmak
istivā (a. i.)	Eşit olma, kaplama, örtme
‘ināyet (a. i.)	Dikkat, iyilik, ihsan
iftirāk (a. i.)	Ayrılık, ayrılma, perişan olma
iştiyāk (a. i.)	Şevklenme, özleme, hasret
ikdām (a. i.)	Devamlı çalışma, sebatlı çalışma, ilerleme
ibrām (a. i.)	Zorlama
ifşā (a. i.)	Açığa çıkarma, gizli bir şeyi yayma
ibrām (a. i.)	Üstüne düşme, zorlama

‘işret (a. i.)	Eğence, iki ime
izhār (a. i.)	Gösterme, ortaya çıkarma
‘ināyet (a. i.)	İyilik, gayret
icāzet (a. i.)	İzin, ruhsat, diploma
irte (t. i.)	Ertesi, sonra
iḥzār (a. i.)	Hazırlama, hazır etme
istimālāt (a. i.)	Avutma, teselli etme
‘izār (a. i.)	Yanak
īsār (a. i.)	İkram, bağış
iṭāle (a. i.)	Uzatma, uzatılma
i‘lām (a. i.)	Bildirme, anlatma
istiřmām (a. i.)	Koklama, koku hissetme, hissetme
intizār (a. i.)	Bekleme, bekleyiş
‘iber (a. i. )	İbretler, alınan kötü dersler

J

jeng (f. i.)	Pis, kir, leke, küf
--------------	---------------------

K

ķāl u ķıl (a. i.)	Söz, lâf, konuşma
ķavl (a. i.)	Söz, lâf
küll (a. s. zrf.)	Hep, bütün, çok
küḥl (a. i.)	Göze çekilen sürme, maskara, rimel
ķiřver (f. i.)	İklim, memleket
ķurbet (a. i.)	Yakınlık, akrabalık
Kirdigār (f. bi.)	Allah
ķamu (t. i.)	Bütün, hep, halk
künc (f. i.)	Köşe, bucak, taraf
kāyim (a. s.)	Ayakta duran, yerinde
kūy (f. i.)	Mahalle, köy, yo, etraf, civar
kes (f. i.)	Kimse, kişi, şahıs
ķaçan (t. zf.)	Ne zaman, nasıl
ķulzüm (a. i.)	Deniz
ķeř-ā-ķeř (f. i.)	ekişme, münazara, münākařa

kebg (f. i.)	Keklik
ḳudūm (a. i.)	Ayak basma, teṣrif etme, meclise gelme, müzik aleti
kān-ı sūhān (f. bi.)	Söz kaynağı, söz hazinesi
kebūter (f. i.)	Güvercin
kevn (a. i.)	Var olma, kâinat
ḳand (a. i.)	Şeker
ḳāşır (a. s.)	Kusurlu, eksik
Keh-keşān (fa. bi.)	Samanyolu
ḳuşūr (a. i. ç.)	Köşkler, saraylar, eksiklikler
ḳavs-ı ḳuzah (a. bi.)	Gökkuşağı, ebemkuşağı
Ḳaḥramān (f. öi.)	İran mitolojisinde Rüstem'e yenilen İran hükümdarı
kerīm (a. s.)	Cömert, ulu, büyük
Kird-gār (f. bi.)	Allah
küllī (a. s.)	Umumî, genel, topluca
ḳanı (t. zf.)	Hani, nerede
künc-i ḡām (f. bi.)	Dert köşesi
ḳaḳıyup (t. zf.)	Öfkelenip, kızıp
ḳaḳımak (t. fi.)	Öfkelenmek, kızmak, azarlamak
ḳamu (t. i.)	Bütün, hep
kimesne (t. z.)	Kimse
ḳāl (a. i.)	Söz, lâf
ḳalīb-ı fersūde (af. bi.)	Eskimiş kalıp, pörsümüş beden
keyfiyet (a. i.)	Nitelik, özellik
ḳadīm (a. s.)	Eski
Keyvān (f. i.)	Zühal gezegeni
kāh (f. i.)	Saman, saman çöpü
ḳāleb (a. i.)	Kalıp, beden
kelek (t. i.)	Ham meyve, olgunlaşmamış kavun
ḳıdve (a. i)	Kendisine inanılıp ardından gidilecek kimse

L

lāhut (a. i.)	Ulûhiyet âlemi
---------------	----------------

laṭīf (a. s.)	Hoş, güzel
luṣṣī (a. i.)	Hırsız
la‘l-nāb (af. bi.)	Saf dudak, kıpkırmızı dudak
laḥm (a. i.)	Et
livā (a. i.)	Bayrak
Leclāc (a. öi.)	Satranç oyununu icat ettiğine inanılan kişi

M

maḳāl (a. i.)	Konuşma, söz, lâf
mir‘at (a. i.)	Ayna
mīve (f. i.)	Meyve
mücellā (a. s.)	Parlak, cilalı, cilalanmış
muşaffā (a. s.)	Süzülmüş, temizlenmiş, yabancı maddeden ayrılmış
müyesser (a. s.)	Kolay gelen, kolayı bulunan
muḳarrer (a.s.)	Kararlaşmış, şüphesiz
müdevver (a. s.)	Döndürülmüş, yuvarlak, dönen
maẓhar (a. i.)	Nâil olma, şereflenme
murğ (f. i.)	Kuş
mi‘rāc (a. i.)	Merdiven, göğe çıkma
maḳdem (a. i.)	Gelme, dönüp gelme
maşrıḳ (a. i.)	Doğu
māh-tāb (f. bi.)	Ay ışığı, mehtap
müdām (a. s.)	Sürekli, daima
maḥbūb (a. s.)	Sevgili, sevilen
mergūb (a. s.)	Rağbet edilmiş, sevilen
ma‘būd (a. i.)	Kendisine ibadet edilen, Allah
maḳşūd (a. s.)	Kast edilen, istenen, amaç
münfekk (a. s.)	Ayrılmış, çıkmış, sökülmiş
merğ-zār (f. bi.)	Çimenlik, bahçe
müheyyā (a. s.)	Hazır, hazırlanmış, ihyâ edilmiş
miḥnet (a. i.)	Eziyet, işkence, zahmet, bela
melāmet (a. i.)	Ayıplama, kınama, azarlama
mesrūr (a. s.)	Sevinçli, mutlu

mağrūr (a. s.)	Gururlu
mebzūl (a. s.)	Bol, çok
mat (f. i.)	Satrançta yenme, yenilme
mū-miyān (f. bs.)	Kıl gibi, ince belli
melāl (a. i.)	Usanma, sıkıntı, usanç
mūdām (a. s.)	Daima, sürekli
mūbeddel (a. s.)	Değişmiş, bedel olmuş
meh-veş (f. bs.)	Ay gibi, ay kadar güzel
müşābeh (a. s.)	Benzer
ma‘mūr (a. s.)	Bayındır imar edilmiş
mūr (f. i.)	Karınca yoksulluk
maḡbūl (a. s.)	Kabul olunmuş
mūkerrem (a. s.)	Muhterem, saygın
mūfredāt (a. i. ç.)	Bilinen şeylerin ayrıntıları teferruat
müşgīn (f. s.)	Miskli, misk kokulu
mihr (f. i.)	Güneş
mengūş (f. i.)	Küpe
muntazır (a. s.)	Bakan, seyreden
mir‘at-i zībā (fa. bi.)	Süslü ve parlak ayna
müşkül (a. i.)	Güç, zor, çetin, zorluk
ma‘mūr (a. s.)	Bayındır, şenlikli
maḡbūn (a. s.)	Aldanmış, şaşkın
muvāfīk (a. i.)	Uygun, yerinde, lâyük
mürde (f. i.)	Cansız, ölü
mūlākāt (a. i.)	Konuşma, kavuşma, görüşme
mūkerrem (a. s.)	Muhterem, aziz
mīr-i mīrān (f. bi.)	Beyler beyi
ma‘ānī (a. i. ç.)	Mânâlar
mu‘aṭṭar (a. s.)	Güzel kokulu
Me‘vā (a. i.)	Yurt, mesken
mūnfekk (a. s.)	Ayrılan, ayrılmış
mercān (a. i.)	İnci
melāḡat (a. i.)	Güzellik
mürde (f. s.)	Ölü, ölmüş

meftūn (a. s.)	Gönül vermiş, sihirlenmiş, âşık
mihmān (f. i.)	Misafir
musahḥar (a. s.)	Ele geçirilmiş
mehābet (a. i.)	Azamet, heybet, cüsse
muḳarrer (a. s.)	Kararlaşmış, şüphesiz, kesinlikle
maḥrem (a. s.)	Gizli, haram
maḥfil (a. i.)	Oturulacak yer
meh-pāre (f. bi.)	Ay parçası
mū (f. i.)	Kıl, kıl kadar
meh-i tābān (f. bi.)	Parlak ay, dolunay
mi'yār (a. i.)	Ölçü, mizan
meşel (a. i.)	Örnek, mânâlı söz, benzer, örnek hikâye
müşābeh (a. s.)	Benzeyen, benzeyiş, benzeme

N

nā-dān (f. bs.)	Bilmez, anlamaz, cahil, görgüsüz
-nümā (f. s.)	Gösteren, bildiren
nālān (f. s.)	Ağlayan, inleyen, feryat eden
niyāz (f. i.)	Yalvarma, yakarış
nidā (a. i.)	Seslenme, bağırma, sesleniş
nübüvvet (a. i.)	Peygamberlik, risâlet
nigār (f. i.)	Sevgili, resim
nār (a. i.)	Ateş, cehennem
nā-gāh (f. bs.)	Ansızın, âniden, âni, vakitsiz
Nāhīd (f. i.)	Venüs gezegeni, yeni yetme kız
nev-resm (fa. bi.)	Yeni moda, yeni şekil, yeni yetme
na'l (a. i.)	Ayakkabı, nal
nā-şād (f. bs.)	Hüzünlü, gamlı
nāle (f. i.)	İnleme, inleyiş
naḳḳāre (a. i.)	Dümbelek
nūş (f. i.)	İçki, içmek
naḥīf (a. s.)	Zayıf
niyām (f. i.)	Kılıç kını, kılıf
nigār (f. i.)	Sevgili, resim

nāfe (f. i.)	Bir çeşit misk
nigeh-bān (f. bs.)	Seyirci, gözleyen, gözleyici, bekçi
nāşır (a. s.)	Yardım eden, yardımcı
nā-gāh (f. bs.)	Âniden, ansızın
nücūm (a. i. ç.)	Yıldızlar
nevā (f. i.)	Ses, Türk sanat müziğinde bir makam
nizār. (f. s.)	Zayıf, arık
nān (f. i.)	Ekmek
naql (a. i.)	Taşıma, aktarma
Nūşirevān (f. öi.)	Adaletiyle ünlü İran hükümdarı
nūh-sipīhr (f. bi.)	Dokuz gök
nifāḳ (a. i.)	İki yüzlülük, bozgunculuk
nedim (a. i.)	Dost, arkadaş, sevgili
nīk (f. s.)	İyi, hoş, güzel
nīze (f. i.)	Kargı, mızrak, süngü
nikāt (a. i.)	İnce mânâlar, zarif söz
nefir (a. i.)	Cemaat, topluluk

O

ol (t. z.)	3. tekil şahıs zamiri
------------	-----------------------

Ö

özge (t. i.)	Başka, diğer
‘özü-gāh (af. bi.)	Özür dileme yeri, özür dileme vakti
‘özü-ḥāh (af. bs.)	Özür dileyen, af isteyen

P

peydā eylemek (ft. bf.)	Ortaya koymak
perdāz (f. s.)	Süsleyen, düzenleyen
pervāne (f. i.)	Işığın etrafında dönen küçük böcek, fırıldak
Perverdigār (f. bs.)	Besleyici, terbiye edici, Allah
peydā (f. i.)	Meydanda, açıkta, ortada
pertev (f. i.)	Işık, parlaklık
peşīmān (f. s.)	Pişman

-pür (f. s.)	Dolu, çok, fazla
pād-şāh (f. bi.)	Hükümdar, kral
pāk (f. s.)	Temiz, saf
pā-bend (f. bi.)	Ayak bağı
peygām (a. i.)	Haber
per (f. i.)	Kanat
perrān (f. s.)	Uçan, uçucu
pend (f. i.)	Nasihat, öğüt
pīşe (f. i.)	Meslek, iş
pür (f. s.)	Dolu, çok fazla
pes (f. zf.)	Öyleyse, onun üzerine, neticede
piyāle (f. i.)	İçki kadehi
peleng (f. i.)	Panter, kaplan
pinhān (f. s.)	Gizli, örtülü
püser (f. i.)	Oğul, erkek çocuk

R

refīk (a. i.)	Arkadaş, yoldaş
reh (f. i.)	Yol
rāğīb (a. s.)	İstekli, isteyen
ruḥ (f. i.)	Yanak, çehre, yüz
rūy (f. i.)	Yüz, sima, çehre
risāle (a. i.)	Mektup, kısa yazılmış kitap
recā (a. i.)	Ümit, beklenti
rüsivā (f. s.)	Rezil, itibarsız
rūşen (f. s.)	Aydın, parlak
rūz (f. i.)	Gün
ref (a. i.)	Yükseltme, yüceltme, kaldırma
ra‘d-ı efgān (af. bi.)	İnleme gürültüsü, inleme sesi
rāz (f. i.)	Sır, gizlenen şey
ri‘āyet (a. i.)	Uyma, gözetme
rağbet (a. i.)	İstek, arzu
rikāb (a. i.)	Üzengi
ra‘d (a. i.)	Gök gürlemesi, yüksek ses

rūḥ-ı revān (af. bi.)	Can kaynağı, ruhun canı
reşk (f. i.)	Kıskançlık, kıskanma
rāh (f. i.)	Yol, usûl, metot
ra‘şe (a. i.)	Titreme, titreyiş
rengīn (f. s.)	Renkli, rengârenk, süslü
razz (a. i.)	Yara, bere, berelenme
rīsmān (f. i.)	İplik, halat
rif‘at (a. i.)	Yücelik, yükseklik
rezm (f. i.)	Savaş, cenk

S

silik (a. i.)	İp, sıra, yol, meslek
sālik (a. s.)	Bir yola giren, bir tarikata giren
şaykal (a. i.)	Cila, parlak, parlaticı
sāniyen (a. zf.)	İkinci olarak
server (f. i.)	Baş, reis, komutan, lider
şüretā (a. zf.)	Görünüşte, şekil olarak, şeklen
sekmek (t. fi.)	Akmak, koşmak
şubuḥ (a. i.)	Sabah
sa‘d (a. i.)	Kutluluk, uğur
şaḥn (a. i.)	Alan, meydan, avlu
server (f. i.)	Başkan, lider
sālār (f. i.)	Kumandan, baş
şürāḥī (a.i)	Sürahi, su şişesi
serā (f. i.)	Saray
sem-i mār (af. bi.)	Yılanın zehri
sezā-dār (f. bs.)	Lâyık, yakışır, uygun
sāzende (f. i.)	Çalgıcı, saz çalan
şu‘bān (a. i.)	Ejderha
sibāb (a. i.)	Dövme
sīm-āb (f. bi.)	Gümüş suyu, cıva
sāk (a. i.)	Baldır
şaḥīl (a. i.)	At kişnemesi
şānī (a. s.)	İkinci

ser-güzeşt (f. bi.)	Serüven, macera, baştan geçen olay, hayat hikâyesi
ser-â-pâ (f. bzf.)	Baştan ayağa, tepeden tırnağa
sīb-i zenaḥ-dān (f. bi.)	Sevgilinin elmayı andıran çenesi
seyf (a. i.)	Kılıç
şāḥip-ḳırān (af. bi.)	Her zaman başarılı olan hükümdar
şayd (a. i.)	Av
ser-keş (f. bs.)	Dik başlı, itaatsiz, isyankâr
sāḥir (a. s.)	Büyüleyici. sihirli. büyücü
şāyim (a. s.)	Oruçlu
Sind (f. öi.)	Hindistan'ın kuzeyinde büyük bir eyalet
ser-efrāz (f. bs.)	Başını yukarı yükselten
şanem (a. i.)	Put, totem, sevgili
simāt (a. i.)	Nişan, alâmet
seyyāre (a. i.)	Yıldız
şadvet (a. s.)	Güçlü, zorlayıcı, zorlu
şıgamak (t. fi.)	Sıvamak, okşamak
serdār (f. bi.)	Komutan
şubḥ-ı şadık (a. bi.)	Tan yerinin ağarması
sīl (a. i.)	Sel
sebā'ik (a. i.)	Külçeler, eritilip kalıba dökülmüş madenler
sançardı (t. fi.)	Saplardı

Ş

şāḥ-sār (f. bs.)	Dallık, ağaçlık
şādān (f. s.)	Sevinçli, mutlu, keyifli
şem' (a. i.)	Mum
şād (f. s.)	Mutlu, sevinçli
şām (f. i.)	Akşam
şeydā (f. s.)	Çılgın, divâne, şaşkın
şādān (f. s.)	Mutlu, şen, sevinçli
şeb-ārā (f. bs.)	Geceyi süsleyen
şerm-sār (f. bs.)	Utangaç
şevḳ (a. i.)	Şiddetli arzu, ışık

şeb-istān (f. bi.)	Karanlık yer
şehriyār (f. bi.)	Padişah, hükümdar, sevgili
şādān (f. s.)	Şen, mutlu, sevinçli
şihāb (a. i.)	Kıvılcım, akan yıldız
şemse (a. i.)	Güneş şeklinde yapılan işleme resim
şeh-zāde (f. bi.)	Şah oğlu, veliaht
şerhā (a. i.)	Dilim, parça, lime
şeh-nişīn (f. bi.)	Balkon
şem‘-i şebistān (a. bi.)	Gece mumu, geceyi aydınlatan mum (ışık)
şems-i tābān (af. bi.)	Parlak güneş
şāne-sār (f. bi.)	Taraklık, tarayan, tarayıcı
şādī (f. s.)	Mutlu, mutluluk verici
şeb-tār (f. bi.)	Karanlık gece
Şeddād (a. i.)	Ad kavminin ünlü hükümdarı
şu‘ā (a. i.)	Işık
şuhūd (a. i. ç.)	Şahitler
şadırvan (f. bi.)	Etrafi çok musluklu su haznesi
şecā‘at (a. i.)	Yiğitlik, kahramanlık
şeci‘ (a. s.)	Yürekli, yiğit

T

tabl (a. i.)	Davul
tūṭī (f. i.)	Papağan, dudu kuşu
tāk (f. i.)	Asma, üzüm kütüğü
temennā (o.i)	İsteme, dileme, istek
tażarrū‘ (a. i.)	Kendini alçaltarak yalvarma
tāyir (a. i.)	Kuş
taḥkīk (a. s.)	Doğru, gerçek
tağla- (t.f.)	Dağlamak, yaralamak, yakmak
tavażzu‘ (a. i.)	Konulma, konuluş
temāşā (f. i.)	Bakma, bakış, seyretme
tolunsa (t.fi.)	Ayın dolunay hāline gelmesi
ṭulu‘ (a. i.)	Doğma, doğuş
tānīk (a. s.)	Terk edilmiş

taḳrīr (a. i.)	Yerleştirme, sağlamlaştırma, anlatma
ta‘bīr (a. i.)	İfade etme, anlatma, terim
tulu‘ (a. i.)	Doğma, doğuş
tāb (f. i.)	Güç, kuvvet, takat
tařnīf (a. i.)	Sınıflama, eser hāline getirme
terahḥum (a. i.)	Acıma, merhamet etme
taş (t.i)	Dış, dışarı
taḳlīd (a. i.)	Benzeme
tal‘at (a. i.)	Yüz, güzellik
tāñā ḳalmaq (t. bf.)	şaşırmak, donakalmak
taşra (t. zf.)	Dışarı, dış
taḥrīr (a. i.)	Yazma, yazılma
ṭurra-i ṭarrār (a. bi.)	Yan kesici, dağınık saç
tebdīl (a. i.)	Değişme, değişim
tuş (t. i.)	Taraf, yön
tab‘ (a. i.)	Huy, tabiat, karakter
tār (f. s.)	Karanlık, dağınık
telḥ (f. s.)	Acı
tāña kalmak (t. fi.)	şaşakalmak, donakalmak
temāřā (f. i.)	Bakiş, bakma, seyretme
tūtiyā (a. i.)	Sürme, rimel
ta‘accüb (a. i.)	şaşırma, şaşakalma
taç (t. i.)	Dağ, yara
tuęyān (a. i.)	Taşkınlık, azgınlık, yanlışlık
ta‘n (a. i.)	Sövme, yergi, eleştirme
tebdīl (a. i.)	Değişme, başka hāle girme

U

‘uřřāḳ (a. çı)	Âşıklar
‘uzlet (a. i.)	İnziva
‘Uřřāḳ (a. i.)	Türk sanat müziğinde bir makam

Ü

üsküf (a. i.)	Eşik tahtası
---------------	--------------

V

velîkim-velîkin (f. e.)	Fakat, lâkin, ama
velâyet (a. i.)	Velilik, ermişlik
-vâr (f. e.)	Gibi.
vâkıf (a. s.)	Haberli, haberdar
vuşlat (a. i.)	Kavuşma, ulaşma
velî (f. e.)	Velâkin, ama
vech (a. i.)	Yüz, çehre
var (t. fi.)	Haydi, git, ulaş
verd (a. i.)	Doru at, gül

Y

yitmek (t. fi.)	Kaybolmak, zayi olmak
yâr-i gâr (f. bi.)	Vefalı arkadaş
yâr-i nigâr (f. bi.)	Sevgili
Yezdân (f. i.)	Allah
yaşınmak (t. fi.)	Düzeltemek, döşenmek, üstlenmek
yed (a. i.)	El
yârân (f. i. ç.)	Dostlar, sevgililer
yek-sân (f. bs.)	Düz, beraber, yerle bir
yigimez (t. fi.)	Üstün gelemmez, baş edemez

Z

zihî (a.e.)	Ne güzel, aferin
zıll (a. i.)	Gölge
za‘f (a. i.)	Zayıflık, meyil
zībâ (f. s.)	Süslü, güzel
zinhâr (f. e.)	Sakın, asla, aman, kesinlikle
zebân (f. i.)	Dil, lisan
zâr (f. s.)	Ağlayan, feryat eden
zevâl (a. i.)	Yok olma, yerinden ayrılma
Zühâl (a. öi.)	Satürn gezegeni, gam ve kaygıyı temsil eder
zâhir (a. s.)	Görünen, görücü, açıkta

zīver (f. i.)	Süs, bezek, erkek adı
zülāl (a. i.)	Saf, temiz
zıll (a. i.)	Gölge
zīr (f. i.)	Alt, aşağı
zaḥm (f. i.)	Yara, irin
zen (f. i.)	Kadın
zemistān (f. i.)	Kış
zānū (f. i.)	Diz
zūbde (a. i.)	En seçkin parça, öz
Zühre (a. öi.)	Çobanyıldızı, Kervankıran. Venüs
zirīh (f. i.)	Zırh, demirden yapılmış savaş elbisesi
zerdīn (f. s.)	Sarı, sarı olan, sarışın